

وطنیمیزنینگ کپله جگی، خلقیمیزنینگ ابرتنگی کونی، مملکتیمیزنینگ جهان همجعتیدهگی
آبرو-اعتباری اول هم بار فرزندلریمیزنینگ اونیب-اؤسیب، اولغه ییب، قندهی انسان بؤلیب حیاتگه
کیریب باریشیگه باغلیق دیر. بیز بوندهی اؤتکیر حقیقتنی هیچ قچان اونوتمسلیگیمیز کپرهک.

www.ezgu.org

اسلام كريموف

يوكسك معنويت - بينگيلمس كوچ

www.ezgu.org

حرمتلى اۋقوۋچى، اۋزبېكىستان جمهور رېئىسى اسلام كرىموف نىنگ «يوكسك معنويت - يېنگىلمس كوچ» كىتابى ۲۰۰۸ يىلده چاپ اېتىلگىنىدىن خىردارسىز. اۋبېكىستان خلقى تامانىدىن علىحده قىزىقىش و اعتبار بىلن كوتىب آلىنگن بو بنيادي اثر اۋزبېك خلقى معنوي حياتيده تام معناده كته واقعه بۇلدى.

كىتاب قاره قىلپاق، تاجىك، توركىمن، قىرغىز و قزاق تىللىرىگه ترجمه قىلىنىپ، چاپ اېتىلدى. اۋتگن دور ماينىده بو كىتاب جهان مقياسيده، خصوصاً، مسلمان عالميده هم كته قىزىقىش اويغاتدى و كويت دولتيده عرب تىلىگه، توركيه جمهوريتيده تورك تىلىگه ترجمه قىلىندى. مصر عرب جمهوريتى، سىدى عربستانى پادشاهلىكى، كويت، بىرلشگن عرب اميرلىكلىرى، بحرين كى مملكتلرده كىتاب نىنگ تقدىمات مراسىلرى اۋتكزىلدى.

اوشبو اثرده اۋزبېك خلقى نىنگ اۋتمىشى، كېلهجگى، تىلى، مدنيتى و معنويتىگه دايىر مهم و قىزىقلى معلوماتلر بېرىلگن. شوندهى اېكن، بو كىتاب، مطالعهسى افغانستان اوزبېكلىرى اوچون هم فايدهدن خالى اېمس دېگن اميده، عرب الفباسى اساسيدهگى اۋزبېك تىلى نىنگى املاسىده چاپ اېتىلدى.

مقدمه

بوگون بيز تاريخي بير دورده - خلقيميز اوز آلدیگه اېزگو و اولوغ مقصدلر قۇييب، تينچ-آسايشته حيات كېچيره ياتگن، اول هم بار اوز كوچ و امكانيتلر يگه ته يه نيب، دېموكراتيك دولت و فقراليك جمعيتي قوريش يۇلیده اولكن نتيجه لرنی قۇلگه كيرپته ياتگن بير زمانده يشه ماقده ميز.

بیز اوز تقدیریمیزی اوز قۇلیمیزگه آلیب، ازلی قدریتلریمیزگه سویه نيب، شو بیلن بیرگه، ترقی تاپگن دولتر تجربه سینی حسابگه آلگن حالدده، منه شونده ی عالیجناب اینتیلیشلر بیلن يشه ياتگنیمیز، خلقیمیز عصرلر دوامیده آرزیقیب کوتگن آزاد، اېرکین و فراوان حیاتی برپا اېته ياتگنیمیز، بو یۇلده اېریشه ياتگن یوتوقلریمیزی خلق ارا همجمعیت تن آلگنی - بونده ی امكانيتلرنینگ برچه سینی عیناً مستقللیک بېرگینی بوگون همه ميز چوقور انگله ییمیز.

انه شو حقیقتنی خلقیمیز هر تامانله تۇغری توشونيب، تنلگن ترقیات یۇلیمیزی آنکلی روشده قبول قیلگنی و قۇللب-قوتله ياتگنی آلدیمیزگه قۇیگن مقصدلرگه اېریشیش نینگ اساسی منبعی و گروی اېکنینی حیات نینگ اوزی تصدیقله ماقده.

بیز خلقیمیز نینگ دنیاده هیچ کیمدن کم بۇلمسلیگی، فرزندلریمیز نینگ بیزدن كۆره كوچلی، بیلیملی، دانا و البته بختلی بۇلیب یشی اوچون بار كوچ و امكانيتلریمیزی سفربر اېته ياتگن اېکنیمیز، بو بارده معنوی تربیه مسأله سی، هیچ شبهه سیز، بې قیاس اهمیت کسب اېته دی. اگر بیز بو مسأله ده هوشیارلیک و سېزگیرلیگیمیزی، قطعیت و مسوولیتیمیزی یۇقاتسک، بو اؤته مهم ایشنی اوز حالیکه، اوزی بۇلرچیلیک که تشلب قۇیه دیگن بۇلسک، مقدس قدریتلریمیزگه یۇغریلگن و اولردن آزیقلنگن معنویتیمیزدن، تاریخی خاطرهمیزدن ایریلیب، آخر-عاقبتده اوزیمیز اینتیلگن عموم بشری ترقیات یۇلیدن چېتگه چیقیب قالیشیمیز ممکن.

اېل-یورتیمیز اوزی نینگ كۆپ عصرلیک تاریخی دوامیده بونده ی مشعوم خطرلرنی نېچه بار كۆرگن، اولرنینگ جبرینی تارتگن. شونده ی اسارتلر طفیلی تیلیمیز، دینیمیز و معنویتیمیز بیر پیتلر قنده ی خوف آستیده قالگنینی برچه ميز یخشی بيله ميز. انه شو فاجعه لی اؤتمیش، باسیب اؤتگن مشقتلی یۇلیمیز برچه ميزگه سبق بۇلیشی، بوگونگی واقعیکنی تېرن تحلیل قیلیب، موجود تهديدلرگه نسبتاً دایما آگاه بۇلیب یششگه دعوت اېتیشی لازم. اوز تاریخینی بیلمه یدیگن، كېچه گی کونینی اونوتگن ملت نینگ كېله جگی یۇق. بو حقیقت کیشیلیک تاریخیده كۆپ باره اوز اثباتینی تاپگن.

معلوم که، بیز باشیمیزدن کپچیرگن سابق مستبد توزوم دوریده ملی معنویتنی رواجلتیریشگه مطلقا یؤل قوئیلمهگن. عکسینچه، خلقیمیز نینگ طبیعتی، یشش طریزگه یات بؤلگن کمونیستیک مفکورهنی هر قندهی یؤلر و زؤرأورلیک بیلن جاری ایتیشگه حرکت قیلینگن. شونینگ اوچون هم استقلال نینگ دستلبکی کونلریدناق بو ساحهدهگی احوالنی توبدن اؤزگرتیریش یورتیمیزده اېنگ دالزرب و حل قیلووجی وظیفه لردن بیرگه ایلندی.

شو اؤرینده بیز بو اؤته مهم مسألهگه قندهی اعتبار بېرگنیمیز و اونی باسقیچمه-باسقیچ حل قیلیب کپله یاتگنیمیز حقیده تۆخته لیب اؤتیش جایز، دېب اؤیله یمن. جمله دن، ۱۹۹۴ ییلی ۲۲ سېنتیه برده پارلمان منبریدن یقین تاریخیمیزده باشیمیزدن کپچیرگن واقعه لر، یعنی، ملتیمیز نینگ قدر-قیمتی، شأنی و ناموسی پایمال قیلینگنی، کهنه تاریخیمیز و مقدس قدریتلریمیز تاپته لگنی حقیده قوییدهگی دردلی-اضطرابلی فکرلر بیلدیریلگن و بعضی بیر غایت قیین، اما طبیعی سواللر اؤرتهگه تشلنگن اېدی:

«- اؤزینگیز اؤیلب کؤرینگلر، عزیز دؤستلر، مستبد توزوم، مستملکه چیلیک دوریده بیز کیم اېدیک؟

- تقدیریمیز، اېرکیمیز کیملر نینگ قؤلیده اېدی؟

- کعبه دېب قه پیرگه سیغینر اېدیک؟ هر تانگ «السلام!..» دېگن مدحیه آهنگلری آستیده کیملرگه قولوق قیلیب اویغانردیک؟

- تیلیمیز، دینیمیز قی احوالده اېدی؟ امام بخاری، امام ترمذی، خواجه بهاوالدین نقشبندلر نینگ مقدس خاکلریگه اعتبار بار میدی؟ امیر تېمور، بابر میرزا و باشقه اولوغ بابا کلانلریمیز نینگ بویوک ناملری قیسی توپراقلرده قاریشیب یاتگن اېدی؟

- ملی غروریمیز، انسانلیک شأنیمیز، عرف-عادتلریمیز قندهی توشونچه لرگه المشتیریلگن اېدی؟

- خؤش، اؤزیمیز-چی؟ اؤزیمیز اؤزلیگیمیزنی بیلر میدیک؟ قندهی معتبر زمین، اولوغ اجدادلریمیز نینگ اولمس میراثلری بیلن آزیقلنگن اېل نینگ فرزندلری اېکنیمیزنی انگلر میدیک؟

- ایتینگلر، اؤشه کبزلری اؤزبېکستاننی دنیاده بېراو بیلر میدی؟ بېراو بیز بیلن حسابلشر میدی؟

- یورتیمیز قندهی و قنچه بې قیاس بایلیکلر خزینه سی اېکنیدن قی بېریمیز خبردار اېدیک؟

- گؤیا ملی افتخار بؤلیمیش پخته، حقیقتده ملی غرور اؤرنیگه بؤیین توروق بؤلیم، خلقیمیزنی

یلنگ آياق قیلیدن، باشیمیزگه عذاب-عقوبت، طعنه-ملامتدن باشقه نیمه کپلتیردی؟»

درحقیقت، یقین تاریخده خلقیمیز اوز باشیدن کپچیرگن بوندهی عذاب-عقوبتلرنی، تقدیریمیز جر یاقه سیده تورگن مشعوم کونلرنی اونوتیشگه بیزنینگ اصلا حقیمیز یوق.

اؤتگن دور مابینده اېسکی توزومدن آغیر میراث بؤلپ قالگن انه شوندهی علتلرگه، اېل-یورتیمیزگه نسبتاً کمسیتیش و ملي منفعتلریمیزنی مېنسیمسلیک حالتلیرگه برهم بېریش، کهنه قدریتلریمیز، دین و دیانتیمیزنی تیکلش، حیاتیتمیزده تاریخی عدالتنی قرار تاپتیریش، ینگى جمعیت قوریش یؤلیده خلقیمیزنینگ معنوی یوکسه لیشینی اوز آلدیمیزگه قویگن عالیجناب مقصدلرگه یېتیشده حل قیلووجی میزان دېب قرهش و شو اساسده ایش آلیب باریش بیز اوچون دایما استوار وظیفه بؤلپ کېلگیننی و بوگون هم اعتباریمیز مرکزیده تورگیننی تآکیدلش لازم.

شونی ممنونیت بیلن قید اېتیش لازم که، اېزگو فضیلت و اینتیلیشلر خلقیمیزنینگ قان-قانی و سویک-سویگی گه سینگیب کپگن. اونینگ طبیعتیگه خاص بؤلگن یوکسک معنویت نېچه عصرلر که بیزنی نې-نې بلا-قضالردن، طوفان و بۇرانلردن ساغ-امان اسرهب کېلماقده. هر قندهی باسقین و استیلالرگه قره مسدن، هر قندهی آغیر و مرکب شرایطده هم آته-بابالریمیز اوزلیگینی یوقاتمىدن، معنوی حیات میزانلری، آداب-اخلاق قاعده لریگه عمل قیلیب، کامللیک سری اینتیلیب یشه گنی بوگون هم برچه میزگه عبرت بؤلپ، کوچ-قوت بغیشلب کېلماقده.

معلوم که، هر قیسی خلق یا که ملت نینگ تفکری، تورموش طرزى، معنوی قره شلری اوز-اؤزیدن، بۇش جایده شکللنپ قالمه دیدی. اولرنینگ وجودگه کپلیشى و رواجلنیشیده انیق تاریخی، طبیعی و اجتماعی عامللر اساس بؤلشینی همه میز یخشی بیله میز.

مثلاً، شرق عالمیده، جمله دن، اؤزیمیزنینگ اؤرته آسیا شرایطده جماعه بؤلپ یشش تو یغوسی غایت مهم اهمیت کسب اېته دی و آدملرنی بیر-بیریگه یقینلشتیریشگه، بیر-بیرینی قۇللب-قوتلب حیات کپچیریشگه زمین توغديره دی. شو معناده، خلقیمیزنینگ تورموش و تفکر طرزیکه نظر تشله دیدیگن بؤلسک، باشقه لرگه هېچ اؤخشه مه دیدیگن، مینگ ییللر دوامیده شکللنگن، نه فقط اوز ارا معامله، بلکه حیاتیتمیزنینگ عضوی بیر قسمی صفتیده نمایان بوله دیدیگن بیر قطار اؤزیکه خاص خصوصیتلرنی کؤره میز.

مثال اوچون، تیلیمیزده گی مهر-عاقبت، مهر-محبت، مهر-شفقت، قدر-قیمت دېگن، بیر-بیرینی چوقور معنا-مضمون بیلن بایته دیدیگن و تؤولدیره دیدیگن عبارهلرنی آله یلیک. قنچه لیک غلطی تو یولمه سین، بو عبارهلرنی باشقه تیللرگه عیناً ترجمه قیلیش نینگ اؤزی مشکل بیر معما.

شونی ایتیش لازم که، بو توشونچه لر کیم- دیر شونچه که اویلب تاپکن شیرین کلام، قولاقه خوش یا قه دیکن سؤزلر اہمس. بونده ی توشونچه لر عصرلر مابینده اہل- یورتیمیز نینگ دنیا قره شی، معنوی حیاتی نینگ نېگیزی صفتیده وجود گه کھلگن، آنگ و شعوریمیز دن چوقور جای آلگن بویوک قدریتلر نینگ عملی افادہ سی دیر.

مثلاً، اہزگو عادتیمیز گه ایلنپ کھتگن مہر- عاقبت توشونچه سینی آلہ دیکن بؤلسک، اونینگ جودہ تہرن تاریخی، ملی، دینی ایلدیزلری بارلیگینی کوریش ممکن. بو اولاً انسان نینگ انسان بیلن، قوشنی نینگ قوشنی بیلن، قرینداش نینگ قرینداش، عایله نینگ عایله بیلن، اہنگ مہمی، شخص نینگ جمعیت بیلن او یغون بؤلپ یشیشینی، یتیم- اہسیر، بپوہ- بپچارہ و معلولر گه، مسافر لر گه سخاوت کورسہ تیش، صدق دلدن، بی غرض یاردم بھیشینی انگلته دی و بونده ی خصوصیت خلقیمیز نینگ معنوی عالمیگہ سینگیب کھتگینی ہیچ کیم انکار اہتہ آلہ یدی.

شرق خلقلری و یورتیمیز اھلیگہ منسوب شونده ی بھلگی- علامتہر حقیقہ گپیرگندہ، اولر نینگ تاریخی- اجتماعی زمینگہ علیحدہ اعتبار قرہ تیش لازم، دہب اویله یمن. تاریخدن معلوم کہ، اورتہ آسیا حدودیدہ اھالی ازلدن وادیلردہ، کتہ سوو منبعلری - دریا و انھارلر بوییدہ یشب کھلہ دی. اطرافی چؤل و صحرالر بیلن اورتہ لگن، طبیعتی، اقلیمی غایت مرکب بؤلگن منطقہ شرایطی نینگ اوزی انہ شو اہلت و ملتہر نینگ مینگ بیللر دوامیدہ بیر- بیریگہ ماسلشیب، یقین یپلکہ داش بؤلپ، بیر- بیری نینگ آغیرینی یپنگیل قیلیب یشیشینی تقاضا اہتیب کھلہ دی.

چیندن ہم، بو زمیندہ استقامت قیلہ دیکن آدملر نینگ ترقاق بؤلپ یششگہ امکانی یوق، طبیعت نینگ اوزی، حیات نینگ اوزی اولر نی شو روحدہ تربیہ لہ گن. تورموش و تفکر طرزیمیز نینگ اجرہ لمس قسمیگہ ایلنپ کھتگن منہ شونده ی ازلی توشونچه لر منطقہ میزدہ یشب اوتگن اولوغ علامہ لر، متفکر ذاتلر نینگ قالدیرگن بی بھا میراثیدہ ہم اوزی نینگ یارقین افادہ سینی تاپکن. مثال اوچون، علیشہر نوایی بابامیز بؤلہ دی می، رودکی، ابہی، مختومقولی یا کہ توقتہ غاول کبی اولوغ ذاتلر بؤلہ دی می، اولر نینگ برچہ سی اوز ایجاد ی بیلن نہ فقط ایکی دریا آرہ لیغیدہ گی خلقلر نی، بلکہ بوتون بشریت فرزندلر نی دایما مہر- عاقبتلی، دؤست- برادر بؤلپ یششگہ دعوت اہتگنی بی چیز اہمس، البتہ.

آتہ- بابالریمیز نپچہ عصرلر مابیندہ شو بی پایان منطقہ دہ قندہ ی ہم جہت بؤلپ، قندہ ی قدریتلر اساسیدہ یشب کھلگن بؤلسہ، بوگون ہم، تعبیر جایز بؤلسہ، تاریخ و حیات گردشی، طبیعت نینگ اوزی

بیزنى - بوتون اۋرتە آسيا خەلقلىرىنى عىنا ۋە شۇندەي دۇستلىك ۋە ھەمكارلىك روھىدە حيات كېچىرىشىگە دعوت اېتماقەدە.

بىر سۆز بىلەن ايتىلىدىغاندا، تارىخىي ۋاقىلىككە مەنە شۇندەي قەدەر، جەمئىيەت بۇلىپ يىشى تويغۇسى بىز اوچون حيات فلسفەسىگە، يەنە ھەم انىقراغى، حيات قاعدەسىگە ايلنىپ كېتىگەن. زمانوي تىلدە ايتەدىگەن بۇلىسك، بو ملي مېنتەلىتېتىمىزنىڭ اساسىنى تەشكىل اېتەدىگەن، بىزنى باشقەلەردىن اجرەتەپ تۇرەدىگەن شۇندەي بىر خصوصىيەت كە، اونى سېزىملىك، انگەلەمسلىك، كۆرمىسلىك عوموماً مەمكەن اېمەس. غەرب عالمىدە اېسە آدمەلەرنىڭ حيات طەرزىدە اجتماعىيلىكەن كۆرە ايندىويدوآلىزىم، شەخسىي مەنەت تەمەيلەرى اوستونلىك قىلىشىنى كوزەتەش مەمكەن. بو ھەم مەين، اوبۇپكتىف اجتماعىي-تارىخىي عامەللەر تەمەيلەرىنىڭ ۋاقىلىك بۇلىپ، اونى ھەم انكار اېتەپ بۇلمەيدى.

البەتتە، اۋرتە آسيا مەھىيەتدە جەمئە، مەھلە بۇلىپ، بىر-بىرىگە مەھ-عاقبەتلى بۇلىپ يىشەيدىگەن انسانلەر، دور قەچەلىك اۋزگەرمەسەين، تارىخ سەيناويدەن اۋتەگەن اۋز قەدرەتلىگە صادق بۇلىپ يىشىنى مەقول كۆرەر اېكەن، بونى زمانوي فەكلەيدىگەن، دنياگە تەرن نەزەر تەشلەيدىگەن آدم تۇغرى توشونىشى، تەن آلىشى ۋە اونى ھەرمەت بىلەن قەبول قىلىشى لازىم.

مەينگە افسوس كە، مەنە شۇندەي تارىخىي حەقىقەتنى انگەلمەيدىگەن يا كە انگەلشنى ايسەتەمەيدىگەن چەت اېلدەگى بەغىسى سەياسەتچى ۋە اربابلەر نەفەقت سەياسەت يا كە اقتصادىيات، بەلكە مەنەويت بايىدە ھەم بىزگە عقل اۋرگەتەشكە، ازلى حيات طەرزىمەيز، روھى دنيامەيزگە يات بۇلگەن قەدەرلەرنى مەجبوراً جارى اېتەشكە اورىنماقەدە.

بۇندەي كۆچلەرنىڭ غەرضلى مەناسەبىيەتلى اۋلا باي ۋە قەدىمىي مەنەويتەمەيزگە قەرشى قەتەلگەن، اولەر خەلقمەيزنى انە شو بېبەبا بايلىكەن جەدا قەلەش اوچون ھەر خەل اصوصول ۋە واسطەلەر بىلەن زۆر بەرەپ اورىنەياتەگەن بەرچەمەيزنى تەشۋىشەلەنەتەرمەسەن قەلمەيدى، البەتتە.

نەپگە دېگەندە، انسانەيت نەينگ كۆپ مەينگە يەللىك تەجرەبەسى شۇندەن دلالت بەرەدى كە، دنيادەگى زۆر اۋر ۋە تەجەوزكار كۆچلەر قەيسى بىر خەلق يا كە مەملەكتەنى اۋزىگە تەبەع قەلەپ، بۇيسونەدەر مەقچى، اونەينگ بايلىكلەرنى اېگەلمەقچى بۇلسە، اول ھەم بار، اونى قورالسىز لەنتىرەشكە، يەنى اېنگە بويوك بايلىگى بۇلەمەش ملي قەدرەتلەرى، تارىخىي ۋە مەنەويتەن جەدا قەلەشكە اورىنەدى. بونەينگ تەصدىقەنى اوزاق ۋە يقەن تارىخەدەگى كۆپ-كۆپ مەثالەردە يقەل كۆرەش مەمكەن. چونكە ھەر قەيسى مەلت يا كە خەلق نەينگ مەنەويتى اونەينگ

بوگونگی حیاتی و تقدیرینی، اوسیب كېله ياتگن فرزندلری نینگ كېله جگینی بېلگىلشده شك-شېبه سيز حل قیلووچی اهميت كسب اېتهدى.

بنابرين، معنويتگه قرشى قره تیلگن هر قندهی تهديد اوز-اؤزیدن مملكت خوفسيزليگینی، اونینگ ملي منفعتلرینی، ساغلام اولاد كېله جگینی تامينلش یؤلیدهگی جدی خطرلردن بیریگه ایله نیشی و آخر-عاقبتده جمعیتینی انقراضگه آلیب كېلیشى ممكن.

كېزی كېلگنده ایلگری ایتگن بیر فكریمنی تکرارله ماقچیمن: بو دنیاده طبیعتده هم، جمعیتده هم بؤشلیق بؤلمه یدی. قه پیرده-دیر بؤشلیق پیدا بؤلدى می، هېچ شېبه سيز، اونى البته كیم-دیر تؤولدیریشگه حرکت قیلهدى.

حاضرگی كونده كیم كۆپ - انه شوندهی معنوی بؤشلیقنی تؤولدیریشگه اورینه دیگن، شونینگ حسابیدن اؤزی نینگ غرضلی مقصدلرینی عملگه آشیریشنی اویلب یورگنلر كۆپ. مینگ افسوس كه، بو كوچلر نینگ اصل قیافه سی، مقصد-مدعالری و امكانیتلرینی توله و انیق-روشن تصور قیلش آسان اېمس. نېگه دېگنده، اولر كۆپینچه تورلی نقابلر، جاذبه لی شعار و غایه لر پرده سی آستیده ایش كۆرده ی. بونده ی كوچلر نینگ اختیاریده جوده كته ماددی، مالیوی رېسورسلر و امكانیتلر موجود بؤلیب، اولر نینگ پخته اویلنگن، اوزاق و دواملی یاووز مقصدلریگه خدمت قیلماقده.

بوگونگی كونده دنیانینگ ایریم حدودلریده انه شونده ی حرکتلر نتیجه سیده كته معنوی یؤقاتیشلر یوز بېره یاتگنی، ملت نینگ عصري قدریتلری، ملي تفكری و نورموش طرزى ایزدن چيقه یاتگنی، اخلاق-آداب، عایله و جمعیت حیاتی، انگلی یشش طرزى جدی خوف آستیده قاله یاتگینی كوزه تیش ممكن.

اېنگ یامانی، بونده ی خروچلر نینگ نتیجه عاقبتی آدمنی اؤزی توغیلیب اؤسگن یورتی و خلقیدن تانیشگه، وطنپرورلیك توغولریدن محروم اېتیشگه و همه نرسه گه لاقید بؤلگن شخصگه ایلنتیریشگه قره تیلگنیده نمایان بؤلماقده.

شونینگ اوچون هم - بو شرق یا كه غرب مملكتلری بؤلهدی می، آلیس افریقا یا كه آسیا قطعەسی بؤلهدی می - جهان نینگ قیسی بورچگیده بؤلمه سین، معنویتگه قرشى قنده ی-دیر تهديد پیدا بؤلهدیگن بؤلسه، اؤزی نینگ بوگونگی كونی و اېرتنگی استقبالینی اویلب یشه دیدگن هر بیر انگلی انسان، هر بیر خلق تشویشگه توشیشی طبیعی، البته. بو حقه ده گپیرگنده، فقط بیرته ملت یا كه خلق حقیقه فكر یوریتیش مسألەنی اؤته تار توشونیش بؤلور اېدی. یعنی، بو اورینده سؤز فقط بیز نینگ معنویتیمیزگه

قرشى قره تىلگن تجاوزلر حقيده، ازلي فضيلتلىرىمىز، ملي قدرىتلىرىمىزنى انه شوندهى هجوملردن اسرهش خصوصىده گينه باره ياتگنى يوق. مهم اجتماعى-سياسى اهميتگه ابگه بؤلگن اوشبو معمانى كېنگ مقىاسده، دنيانىنگ برچه مملكتلىرى و خلقلىرى حياتىگه دخلدار مسأله صفتيده اؤرگنىش، تحليل قىلىش و بهالش مقصدگه موافق دير.

معنوي تهديد دېگنده، اوللا، تىلى، دىنى، اعتقادىدن قطع نظر، هر قىسى آدم نىنگ تام معناده گى ابركىن انسان بؤلېب يششىگه قرشى قره تىلگن، اونىنگ عىناً روحي دنياسىنى ايزدن چىقىرىش مقصدىنى كؤزده توتهدىگن مفكوروي، غايوي و انفورماتسىون خروجلرنى نظرده توتىش لازم، دېب اؤيله يىمن.

اگر مسأله گه عملي كؤز بىلن قره يدىگن بؤلسك، معنويتىمىزگه قرشى قره تىلگن هر قندهى خروچ - بو ملتىمىزنى ملت قىلهدىگن، عصرلر، مىنگ بىلر دواميده اجدادلردن اولادلرگه اؤتېب كېله ياتگن اؤزىگه خاص و اؤزىگه ماس خصوصىتلرگه، ملي غرور، ملي افتخار تويعوسىگه، بىزنى دايمي روشده تدرىجي ترقىياتگه چارله يدىگن، شو يؤلده گى برچه اسارت و علتلردن خلاص بؤلېب، آزاد و فراوان حيات برپا اېتىشدېك اېزگو مقصدلرىمىزگه كته ضربه بېره يدىگن مدهش خوف-خطرلرنى انگلته دى.

لؤنده قىلىب ايتهدىگن بؤلسك، بوندهى مفكوروي خروجلر ملي و دىنى تامىرلرىمىزگه بالته اورىشىنى، اولردن بىزنى بوتونلهى اوزىب ئىشلىشدېك ياووز مقصدلرنى كؤزلىشىنى، اؤيله يىمن كه، يورتىمىزده يشهدىگن ساغلام فكرلى هر بير آدم يخشى توشونهدى.

بوندهى تجاوزكارانه حركتلر بىزلر اوچون مطلقا بېگانه مفكوره و دنياقره شنى اوللا بې غبار ياشلرىمىزنىنگ قلبى و انگىگه سىنگدىرىشگه قره تىلگنى بىلن اينىقسه خطرلى دير. بوندهى حالتلرگه دوچ كېلگنده، عمرىده مملكتىمىزگه قدم قويمه گن، اؤزبېكستاننى حنا خرىطه دن هم كؤرسه تىب بېرالمه يدىگن، لېكن اؤزىنى مطلق حقيقت نىنگ يگانه افاده چىسى دېب حسابله يدىگن كىمسه لرنىنگ بىنگىل-بىلپى فكرلرنى اېشىتكنده، اولرگه قره ته بې اختيار، اې، بركه تاپكور، آلدن يورتىمىزگه بير كېلىب كؤرىنگ، تارىخىمىز، معنويتىمىز، حيات طرزىمىز بىلن تىشىب، اوندن كېىن گىپرىنگ، دېب ايتگىنگىز كېله دى.

حقيقت و خالصلىكدن بىراق بؤلگن، فقط غرضلى سياسى منفعتلرنى كؤزله يدىگن بوندهى قره شلر هېچ كىمگه نفع كېلتىرمه يدى و هېچ كىم نىنگ آبروسىگه آبرو قوشمه يدى، البته.

اگركى بىز بوندهى خطرلرگه قرشى اؤز وقتيده قطعيت و ايزچىللىك بىلن كورهش آلىب بارمه سك، تورلى ضررلى آقىملر بىزنىنگ يورتىمىزگه هم شدت بىلن ياپىرىلىب كىرىشى، ياشلرىمىزنى اؤز گردابىگه

تارتیب کپتیشینی، عاقبتده اولرنینگ آته-آنه، عایله، اېل-یورت آلدیدهگی بورچی و مسوولیتینی اویله مه دیدیگن، فقط بیر کونلیک حیات بیلن یشه دیدیگن خودپسند کیمسه لرگه ایلیب قالیشی ممکنلیگینی تصور قیلش قیین اېمس. منه شو اچیق حقیقتنی یورتیمیزدهگی هر بیر انسان، هر قیسی آته-آنه، اېنگ مهمی، هر قیسی ییگیت-قیز چوقور انگلب آلیشینی ایستردیم.

تکرار ایتیشگه توغری کپله دی - آته-آنه لر، استاد-مریلر بو مسأله ده هوشیارلیکنی یوقاتمسلیمیز، یاشلر تربیه سیده اصلا بی پروا بولمسلیمیز ضرور.

اویله یمن که، تاریخده کؤپ-کؤپ سیناو و مشقتلرنی کورگن، عزیز فرزندنی نینگ بختی و کپله جگینی اوز حیاتی نینگ معنا-مضمونی دېب بیله دیدیگن خلقیمیز بونده ی خطرلرنینگ مشعوم عاقبتلرنی یخشی انگله دیدی.

خلاصه قیلیب ایتگنده، بوگونگی شدتلی دورده چینه کم معنویتلی و معرفتلی آدم گینه انسان قدرینی بیلیشی، اوز ملی قدریتلرنی، ملی اوزلیگینی انگلشی، اېرکین و آزاد جمعیتده یشش، مستقل دولتیمیزنینگ جهان جامعه سیده اوزیگه مناسب اوزین اېگله شی اوچون فداایلیک بیلن کوره شه آلیشی ممکن.

نه فقط دولت رهبری، اول هم بار، بویوک تاریخ، مدنیت و معنویت اېگه سی بولگن خلقیمیز نینگ بیر فرزندنی صفتیده، انه شو بی بها بایلیکنی اسره ب-اوه یلش، اونی هر خیل آشکارا و پنهانه هجو ملردن حمایه قیلش حقیده قیغوره دیدیگن بیر انسان صفتیده یوقاریده ذکر اېتیلگن اؤته مهم و اؤته نازک بو مسأله لر مېنی هم کؤپدن بویان اویلنتیریپ کپله دی.

اوشبو کتاب انسان نینگ یوکسه لیشیده معنویت عالمی نینگ قنده ی تأثیر و اهمیتگه اېگه اېکنی، شونینگدېک، معنویتگه قرشی قره تیلگن خروجلرنینگ رئال خوفی حقیده اطرافلیچه فکر یوریتیش، خلقیمیز ینگی حیات، ینگی جمعیت اساسلرنی قوره یاتگن حاضرگی مرکب و تهله که لی زمانده آدم لرنی بونده ی خطرلردن آگاه اېتیش، اېل-یورتیمیز، کپنگ جماعتچیلیک اعتبارینی بو مسأله لرگه ینه بیر بار قره تیش، کپله جک اولادیمیزنی معنوی ساغلام و برکمال اېتیب تربیه لش بیلن باغلیق وظیفه لرنی انیق بېلگیلر آلیش باره سیده گی حیاتی احتیاج محصولی صفتیده دنیاگه کپله دی.

اگر مېندن، حاضرگی کونده معنویتیمیزنی اسره ش اوچون نیمه قیلش لازم و اونگه تهدید ساله دیدیگن خروجلرگه نیمه نی قرشی قویش کپره ک، دېب سؤره سه، مېن اول هم بار شو یورتده یشه یاتگن هر قیسی انسان اوزلیگینی انگلشی، قدیمی تاریخیمیز و بای مدنیتیمیز، اولوغ اجدادلریمیز نینگ میراثینی

چوقورراق اۋزلىشتىرىشى، بوگونكى تېز اۋزگرەياتگن حيات واقعليگىگە انگلى قرەب، مستقل فكرلىشى و ديارىمىزدەگى برچە اۋزگرىشلرگە دىلدارلىك تويغوسى بىلن ىشىشى ضرور، دېب جواب بېرگن بۇلردىم. ايشانچىم كامل كه، انه شوندى ناياب انساني فضىلتلرگە، يوكسك معنويتگە اېگە بۇلگن خلق ھېچ كىمگە ھېچ قچان قرەم بۇلمەيدى، اۋزى نىنگ اېزگو مقصدلرگە البتە يېتەدى.

www.ezgu.org

بىرىنچى باب

معنويت - انسان نىنگ اولتەيش و كوچ-قدرت ھىبى دىر

معنويتنى انگلش

بىز عادتە معنويت حقىدە، اونىنگ معنا-مضمونى، حياتىمىزدەگى اۋرنى و اهمىتى حقىدە كۇپ گېرەمىز. لېكن نېگە-دىر اكثريت حاللردە كۇپچىلىك معنويت اۋزى نىمە، دېگن سوالگە انىق و لۇندە

جواب بېرىشگه قىينه له دى. مېن بوندهى حالتگه اوز شخصى تجربه مده كؤپ بار گواه بؤلگنمن. مسوول رهبرلىك لوازملىرگه نامزادلرنى تىلشده اؤتكزىله دىگن صحبت جرياننده اولر نىنگ پروفېسيونال ملكه سى، بىلىمى، تشكىلاتچىلىگى، حياتى تجربه سى، انسانى فضىلتلىرى بىلن بىر قطارده معنوى سويه سىگه هم علىحده اعتبار قره ته من. و كؤپ حالدرده، معنويت حقىده بېرىله دىگن سواللرگه هر خىل، بعضاً اېسه بىر-بىرىگه قره مه. قرشى، قندهى-دیر ناانىق، سىياز جوابلرنى هم اېشىتىشگه تۇغرى كېله دى.

البته، «معنويت» توشونچه سى نىنگ علمى، فلسفى، ادبى يا كه عادى تىلده افاده لنه دىگن كؤپلېب تعريفلرنى كېلتىرىش ممكن. عموماً، اؤزىده جوده چوقور و كېنگ قمراولى معنا-مضمونى مجسم اېتگن بو توشونچه گه هر قىسى معرفتلى انسان اؤزى نىنگ فلسفى ياندشوى، سياسى قره شلىرى و اعتقادى، آنگ و تفكرىدن كېلىپ چىققن حالده تورلىچه تعريف و توصيفلر بېرىشى طبعى. شونىنگ اوچون هم بو مسأله بؤيىچه علمى ادبىاتلرده، كونده لىك مطبوعاتده بىر-بىرىدن فرق قىله دىگن فكر-ملاحظه لرنى اوچره تىگنده بوندن تعجب لىنمىسدن، اولرنى هر قىسى مؤلف نىنگ اؤزىگه خاص دنيا قره شى، مشاهده طرزى افاده سى صفتىده قبول قىلىش اؤرىنلى دىر.

شو نقطه نظرده قره گنده، كېنىگى يىللرده بو موضوعده عالملىرىمىز تامانىدن تيارلنگن علمى رساله لر، اؤقوو قۇللمه لرى، لغتلرده «معنويت» توشونچه سى و اونىنگ اساسى تمايللىرگه اؤزىگه خاص تعريفلر بېرىله ياتگىنى كوزه تىش ممكن. مېن بو باره ده گى فكرلرنى انكار اېتمه گن حالده، «معنويت» توشونچه سى نىنگ مضمونى فقط «معنى»، «معنا» دېگن سؤزلر داييره سىده چېگره لىنې قالمه يدى، دېب اؤيله يمىن. نېگه دېگنده، انسانى انسان قىله دىگن، اونىنگ آنگى و روحىتى بىلن چنبرچس باغلنگن بو توشونچه هر قىسى آدم، جمعيت، ملت و خلق حياتىده هېچ نرسه بىلن اؤلچب بؤلمه يدىگن علىحده اؤرىن توتهدى.

شو فكرنى منطقى دوام اېتتىرىب، معنويت - انسانى روحاً پاكلنىش، قلباً اولغه يىشگه چارله يدىگن، آدم نىنگ ايچكى دنيا سى، اراده سىنى به قوت، ايمان-اعتقادىنى بوتون قىله دىگن، وجدانىنى اوياغته دىگن بى قىياس كوچ، اونىنگ برچه قره شلىرى نىنگ مېزانى دىر، دېسك، مېنىمچه، تاريخىمىز و بوگونگى حياتىمىزده هر تامانلده اؤز تصدىقنى تاپىب باره ياتگن حقىقتنى يقال افاده اېتگن بؤلهمىز.

مېنىنگ نظرىمده، «معنويت» توشونچه سى جمعيت حياتىده گى غايوى، مفكوروى، معرفى، مدنى، دىنى و اخلاقى قره شلىرى اؤزىده توله مجسم اېته دى. شونىنگ اوچون هم بو موضوعده فكر

يوريتگنده، مذکور قره شلرنينگ برچه سيني عموملاشتيريب، کهنگ معناده گي «معنويت» توشونچه سي آرقله لي افاده ايتيش ممکن.

معنويت نينگ نېگيزي و معنا-مضمونيني بېلگيله يديگن اساسي خصوصيتلر، بيرينچي گلده انسان نينگ روجي پاکلنيسي و قلباً اولغه ييشي حقيده گيپرر اپکنمیز، بير مسأله گه عليه حده اعتبار بېریشيمیز لازم. البته، بو دنيا ده حلال و پاک ييشني اوزي اوچون حياتي اعتقاد، عالي مقصد دېب بيله ديگن آدم لر کؤپچيليني تشکيل قيله دي. عيناً انه شونده ي انسانلر و اولر نينگ اېزگو ايشلري طفيلي بو ياروغ عالمده معنويت هميشه برقرار بوليب کيله دي.

لېکن، بونده ي عاليجناب فضيلتلردن بوتونله ي اوزاق بوليب يشه يديگن، حيات نينگ معنا-مضمونيني اوزيچه تلقين قيله ديگن شخصلر هم آز اېمس. مينگ افسوس که، اولر اوزيني خودي که دنيا نينگ حقيقي اېگه سيدېک، بې گم و کاست، باشقه لر نينگ هوسيني تارته ديگن عمر کېچيره ياتگندېک، بخت قوشي باشيگه قؤنگندېک حس قيليشگه اورينه دي.

طبيعي که، بونده ي حالتلرني کؤريپ-کوزه تيب، اوزي اوچون اېزگو نيتلرني يوکسک مقصد قيليب قؤيگن انسانلر قلبيه قنده ي-دير ايکيلنيس و شېبه پيدا بوليشي ممکن. آدم لرني اويلنتيريب قؤيه ديگن بونده ي حالتلر حياتده کؤپ اوچره يدي. بونگه قنده ي ايضاح بېریش ممکن؟

همه ميزگه معلوم که، مقدس کتابلريميز و قدريتلريميز، بويوک متفکر اجدادلريميز ميراثي بيزني دايم حلال محنت بيلن يششگه، مردليک، سخاوت و کمترليک که چقيره دي، لېکن، شو بيلن بيرگه، حياتده بو کبي دعوتلرگه عمل قيليشگه ايتيله ديگن آدم کؤپينچه تورلي قيينچيلکلر، حتا عذاب و عقوبتلرگه دوچ کپلشيني کوزه تيش قيين اېمس. تن آليش کپره ک که، يوکسک معنوي توشونچه لر بيلن يششگه حرکت قيله ديگن آدم نينگ بوگون هم کؤپ مشقتلرني، آغير سيناو و تؤسيقلر، معمالرني يينگيپ اؤتيشيگه تؤغري کيله دي.

اگر اعتبار بېرسک، تيليميزده حلالليک و ناپاکليک حقيده گي عبرتلي حکمتلر بيلن بيرگه، «يؤليني تاپيدي مي، قنديني اورسين»، «اوزوميني يينگ-و، باغيني سوريشتيرمنگ» دېگن مقاللر هم بارليگدن کؤز يوميپ بؤلمه يدي. البته، بونده ي مقال-متلر بې چيز پيدا بؤلمه گن، اولر هم معلوم بير حقيقت نينگ افاده سي. بنابرین، بيز حيات نينگ معنا-مضمونيني شونده ي توشونيب، شو اساسده يششگه ايتيله ديگن کيشيلر هم بارليگيني انکار اېتالمه يميز.

لېکن، مېنينگ نظريمده، بوندهى گپلر آدم نينگ بايلىك و مال-دنيانى قندهى يۇلر بيلن تاپهياتگنيگه لاقيد و بې پروا قرهيدىگن، منفعت پرست شخصلر تاماندىن تۇقيب چيقريلگندېك تويولهدى. اولر نينگ فكريچه، انسان اوز بايلىگيني پيشانه تېرى تۇكيب، الله بېرگن عقل-ادراك و تفكريني ايشله تيب تاپيپتى مى يا كه قينغير-قييشيق، حرام-خريش يۇلر بيلن آرتتيريپتى مى - بو گۇياكه هېچ كيمنى قيزيقتيرمسليگى كېرەك.

شو باعث بيز معنويت حقيده فكر يوريتر اېكنمىز، بو مسألهنى اطرافليچه و چوقور تحليل اېتيشيمىز، اونينگ فقط اوزيمىزگه معقول، ايجابى تامانلرى بيلن چېكلنوب قالمسدىن، انه شوندهى مركب جهتلرينى هم نظردن چېتده قالديرمسليگيمىز لازم.

لۇنده قىليب ايتكنده، بو اورينده گپ بېر-بيريگه قرهمه-قرشى بۇلگن، بېر-بيريى انكار قيله ديگن ايگى خيل حياتي قرهش حقيده بارماقده.

بېرينچىسى - اوز نانيى حلال محنت بيلن تاپهديگن، خالص و اېزگو ايشلر بيلن اېل-يورتيگه نفع يېتكزهديگن، تيريكليك مضمونينى تېرن انگلب، نه فقط بوگونگى حيات لذتلرى، بلكه آخرت حقيده، اونينگ آباد بۇلىشى حقيده اؤيلب يشهيدىگن انسانلرگه خاص حياتي قرهشلىر.

ايكينيچىسى - بونگه مطلقا قرهمه-قرشى بۇلگن ياندشوو، يعنى، حيات نينگ معنا-مضمونى حقيده باش قاتيرمسدىن، بوندهى سواللر بيلن اوزيني قيينه مسدىن، فقط نفس قيغوسى و اؤتكينچى هاى و هوسگه، حضور-حلاوتگه بېرليپ، يېنگيل-يېلپى عمر كېچيرهديگن، اوزى نينگ آته-آنه و فرزند، اېل-يورت آلدیدهگى بورچيگه عموماً بې فرق بۇليپ يشهيدىگن آدملر نينگ فكر-قرهشلىرى.

منه شوندهى ايگى خيل دنياقرهش اساسيده پيدا بۇلهديگن آغير سواللر آدمزات انگلى يشهى باشلگن زمانلردن بوياى اونى اؤيلنتيريب، قيينب كېلهدى. حيات ماهيتينى انگلب يېتيشگه اوز عمرى، بيلم و صلاحيتينى بغيشلگن نې-نې بويوك ذاتلر، متفكر فيلسوفلر، علامه و عزيز-اوليالر - ملتى، تىلى و ديندن قطع نظر - شو كىبى مركب معمالرگه جواب تاپيش اوچون ايزلنگن، بو موضوعده قنچه-قنچه اثرلر يرهتگن. لېكن بو سوال بوگونگى كونده هم هنوز اؤتكير و دالزرب بۇليپ قالهياتگننى انكار اېتیب بۇلمهيدى.

برچه ميزگه معلوم كه، الله نينگ اوزى انسان ذاتينى وجودگه كېلتيرر اېكن، اونى تورلى قيافده، نه فقط يوز-كوزى، بلكه فعل-اطوارينى هم بېر-بيريگه اؤخشه مهيدىگن قىليب يرهتگن. بېر يوزيده قنچه انسان يشهيدىگن بۇلسه، برماغى نينگ ايزى هم، ايچكى دنياسى هم بېر خيل بۇلگن ايكيته آدمنى تاپيش،

اوپرەتیش قیین. طبیعی که، بو انسانلرنینگ فکرلش و یشش طرزی هم بیر-بیریدن فرق قیلەدی. تعبیر جایز بۇلسە، کیم-دیر رحمان عزمیدە یورسە، کیم-دیر شیطان عزمیدە یورەدی.

شو حقیقت نینگ اۆزی تا که بو دنیادە حیات بار اپکن، طرفە خیل آدمەر و اولرنینگ آنگ و تفکریدەگی اۆز ارا تفاوت و ضدیتلر سقلنوب قالە و پەرشینی کۆرستەدی. عیناً انه شونەدی تورلی دنیاقەرشلەر، بیر-بیرینی انکار اپتەدیگن آقیم و یۆنەلشلەر موجودلیگینی طبیعی بیر حال دەپ قبول قیلشینی حیات واقعلیگی نینگ اۆزی طلب اپتەدی.

شونی تآکیدلش کەرەک که، بیز بو حقەدە گپیرگنەدە، اولآ آنگلی یشەیدینگن، منطقی فکرلشگە قادر بۇلگن، اۆز قەرەشلی نینگ معنای مضمونینی هر تامانلە اساسلەب، اثباتلە بپره آلەدیگن آدمەرنی نظردە توتەمیز.

مسألەگە شو نقطە نظردن یاندەشگنەدە، انه شونەدی بیر-بیرینی انکار اپتەدیگن دنیاقەرشلەرنی انابتگە آلەدیگن بۇلسک، بولرنینگ اۆزی تپگیشلی خلاصەلرگە آلیب کپلیشی مقرر. یعنی، اۆز پەشانە تپری بیلن حلال تورموش کپچیرەدیگن انسان حیاتیدن ممنون و راضی بۇلیب، قلبی و یورەگی آسایشتە، وجدانی پاک، روحی عالمی برقرار بۇلیب، اهل نینگ حرمتینی قازانوب یشەیدی. ایکنچی تاماندن، بو دنیادە یپنگیل-یپلی، هر خیل ناپاک یۇللرگە بپریلیب، انسانی بۇرچینی اونوتوب، مال-دنیاکە ایتیلیب یشەگن آدم، اپنگ اچینرلیسی شو که، حیاتی نینگ سۇنگیدە ارمان و ندامتلرگە باتیب اۆز عمرینی توگتەدی.

دانا خلقیمیز، غرض و حسد بیلن یشەیدیگن، اۆز شخصی منفعتیگە اۆزگەر حسابیدن اپریششینی معقول کۆرەدیگن، فقط اۆزینی اویلەیدیگن کیمسەدن اۆزی اسرەسین، دەیدی. بغری کپنگ، حلال-پاک، وجدانلی، مەر-عاقبتلی، اهل-یورت نینگ غم و تشویشی بیلن یشەیدیگن کیشیلرنی اپسە، عکسینچە، باشیگە کۆترەدی و بوندە اۆز آدمەر جمعیت تامانیدن قدر-قیمت، حرمت-اعتبار تاپەدی.

انسان معنوی عالمی نینگ یوکسەلیشی بیلن باغلیق تورلی حالتلر حقیدە کۆپ گپیریش ممکن. لپکن، مختصر قیلیب ایتگنەدە، اللە نینگ اۆزی بیزگە بویورگن کامل انسان بۇلیش، حلاللیک و عدالت بیلن حیات کپچیریش کبی عالیجناب فضیلتلرنینگ معنای مضمونینی نە فقط چوقور انگلش، بلکہ انه شونەدی خصوصیتلرگە اپگە بۇلیش، اولرگە عمل قیلیب یشش - آدمزات نینگ معنوی بایلیگینی بپلگیل بپرهدیگن اساسی میزان، دەسک، هیچ قندەی خطا بۇلمەیدی. اویلەیمن که، بوندەی خلاصەنی انسانیت اۆز آنگلی حیاتی دوامیدە دایما آرزو قیلیب، ایتیلیب کپلگن یوکسک معنوی ایدەآل نینگ فلسفی افادەسی، منطقی نتیجەسی صفتیدە قبول قیلش اۆزینلی دیر.

معنویت نینگ ینه بیر مهم خصوصیتی آدم نینگ ایچکی دنیاسی و اراده سینی کوچلی، ایمان-اعتقادینی بوتون قیلیشیده یارقین نمایان بۆلهدی.

اوزاققه بارمسدن، خلقیمیز اۆز باشیدن کپچیرگن مستملکه دورینی بیر کۆز آلدیمیزگه کپلتیره یلیک. قریب ۱۵۰ ییل دوام ایتگن، تاریخیمیزنینگ تام معناده گی قاره کونلری بۆلمیش اۆشه زمانده بیر پیتلر اۆزی نینگ قدرتلی دولتچیلیگی، بویوک فرزندلری، یوکسک علم و مدنیتی، آباد شهر و قیشلاقلری بیلن دنیانی حیرتده قالدیرگن اهل-یورتیمیز قنده ی آغیر مشقتلرگه دچار بۆلگنینی یخشی بیله میز.

لپکن انه شونده ی دهشتلی دورده هم هر قنده ی ظلم و استبدادگه قره مسدن، خلقیمیز اۆزینی، اۆزلیگینی یوقاتمه دی. تیلینی و دینی، ایمان-اعتقادینی سقلب قالدی. حق سیزلیک و زؤر آورلیک حکمران بۆلگن شونده ی زمانلرده هم یورتیمیزدن ملت و خلق قیغوسی بیلن یشه گن حقیقی وطنپورور انسانلر یپتیشیب چیقدی. خلقیمیزنینگ عصرلر سیناویده ینه ده کوچه ییب، تابلیب بارگن مستحکم اراده سی، ایمان-اعتقاد نه فقط قدیمی معنویتیمیز، بلکه ملی اۆزلیگیمیزنی سقلب قالیشگه اساس بۆلدی.

اگر بیز دنیا تاریخیه نظر تشله یدیگن بۆلسک، باشقه خلقلر هم آزادلیک و مستقیلیکنی قۆلگه کیریتیش، ملی تیکلنیش، اۆز دولتچیلیگینی، هوس قیلسه ارزیدگن وطنداشلیک جمعیتینی مستحکملاش جریانیده انه شونده ی فضیلتلرگه تیه نیب و سویه نیب، برچه ساحه لرده - بو اقتصادیات یا که اجتماعی حیات بۆلهدی می، مدنیت، تعلیم-تربیه و علم-فن بۆلهدی می - اۆزی نینگ بی قیاس ایچکی قابلیت و صلاحیتینی ایشگه سالیش، اونی رۆیابگه چیقیریش حسابیدن ترقیاتگه اپریشگنینی کۆره میز.

مثلاً، جاپان یا که جنوبی کۆریانی آله یلیک. بو مملکتلر نینگ ایکینچی جهان اوروشیدن کپین قنده ی آغیر احوالگه توشیب قالدگنینه همه میز یخشی بیله میز. خۆش، اولر نیمه نینگ عوضیگه قیسقه دور ایچیده بو قدر رواجلنیشگه اپریشه آلدی؟ اخیر، بو اۆلکه لرده مؤل-کۆل طبیعی خام اشیا منبعلری، مینیرال ذخیره لر دپیرلی یوق-کو! البته، بو باره ده اۆشه پیتده دنیاده موجود بۆلگن سیاسی عامللر، خلق ارا وضعیت نینگ تأثیرینی انکار ایتیب بۆلمه یدی. لپکن جاپان و کۆریا خلقی عصرلر دوامیده شکللیب، کته بنیادکار کوچگه ایلنگن اۆزیگه خاص ملی معنویت حسابیدن هم رواجلنگنی بوگونگی کونده هپچ کیمگه سر اپمس. شونینگ اوچون «جاپان معجزه سی» یا که «کۆریا معجزه سی» حقیده گپ کپتگنده،

تئىقلى محقق و متخصصلر هم بىرىنچى گلدە «جاپان كركترى»، «كۆريا طبيعتى» دېگن عبارەلرنى تىلگە آلەدى. طبعىي كە، اولر بو اۆرىندە اوللا مذكور خلقلرگە منسوب معنوي فضيلتلرنى نظرده توتەدى. يعنى، بو خلقلرنىڭ ايچكى دنياسى و ارادەسى معنويت نېگىزىدە يەنەدە تابلنگن، كمالگە يېتىگن. بوندى خالصە نىڭ تصديقى نە فقط مذكور ايكي دولت، بلکہ باشقە مملكت و خلقلر مثاليدە هم كۆرىش قىين اېمس.

وجدان پاكلىگى و بېدارلىگى عصرلر، زمانلر آشە انسان معنويتى نىڭ تىەنچ ستونلريدن بىرى بۇلىب كېلماقده. جمعيت حياتيدە عدالت و حقيقت، مېر-شفقت، انصاف و ديانت كى توشونچەلرنى قرار تاپتىرىشە عىنا منە شو عامل نىڭ اۆرنى و تاثيرى بى قىياس دىر. وجدانى اويغاق آدم يان-اطرافيدە بۇلەياتگن واقعهلرگە، ياردەم و كۆمك كە محتاج انسانلرنىڭ معمارلىگە، عدالت نىڭ تاپتەلىشىگە بى فرق قرەى آلەمەيدى. اينىقسە، اېل يورت منفعيتگە ضرر يېتكزەدىگن ياووز خىلى-حركتلرگە هېچ قىچان چېتىن جىم قرەب تورالەمەيدى، اۆز يورتى و خلقىگە نسبتاً خيانت و ساتقىنلىكنى اصلا قبول قىلالەمەيدى. بوندى حالتلرنى كۆرگندە وجدانى قىينەلەدى، داىما يانىب-كويىب يشەيدى، قندەى قىلىب بۇلمەسىن، اولرنى برطرف اېتىشگە ايتىلەدى، كېرەك بۇلسە، بو يۇلدە حتا جانىنى هم فدا قىلەدى.

چىندن هم، اگر آدمزات بو دنياىە روحاً پاك بۇلىب، ارادەسى كوچلى، ايمانى بوتون، وجدانى اويغاق بۇلىب يشەمس اېكن، انسان حياتى نىڭ قندەى معناسى قالەدى؟ منە شو سوال هر بىر ساغلام فكرلەيدىگن آدمنى ھمىشە اۆيلنتىرىشى، سېرگكلىك كە چارلب توريشى ضرور.

بوندى اېزگو مقصدلرگە اېسە، فقط يوكسك معنويت، اوزلوكسىز معنوي تربىە آرقلەگىنە اېرىشىش مېمكىن.

معنويت انسان نىڭ قان-قانى، سويك-سويگىگە يىللر دواميدە آنە سوتى، عايلە تربىەسى، اجدادلر اۆگىتى، وطن تويغوسى، بو حيات نىڭ بعضيدە اچىق، بعضيدە قووانچلى سېقلىرى بىلن قىطرە-قىطرە بۇلىب سىنگىب بارەدى. اينىقسە، طبيعتگە، آدملرگە يقىنلىك، داىما يىخشىلىكنى اۆىلب يشش، حلال محنت قىلىش، دنيا نىڭ تېنگىسىز نعمت و گۆزلىكلريدن بېرەمەند بۇلىش معنويتگە ازيق بېرەدى، اونى يەنەدە كوچەيتىرەدى.

جهان خلقلىرى تجربەسى، اولرنىڭ باسىب اۆتگن مېرگب رواجلىش يۇللىرى، بو بارەدەگى سېق و خالصەلر شوندىن دلالت بېرەدى كە، قەبېردە دولت و جمعيت ترقى تاپسە، خلق نىڭ تىنچ-آسايشتە

حيات كېچىرىشى، اۋز آلدېگە اپزگو و بويوك مقصدلر قۇيىب يىشى اوچون يېترلى شرط-شرائطلر يره تىلگن بۇلسە، اۋشە يېردە اپركين فكرلش محيطة و شو اساسده معنوي يوكسه ليش اوچون ينگى امكانيتلر توغيله دى.

عموماً آلكنده، انسانيت تاريخى معنويت - انسان نينگ، خلق نينگ، جمعيت و دولت نينگ بويوك بايلىگى و كوچ-قدرت منبعى اپكيني، بو حياتده معنويتسىز هيچ قچان آدميلىك و مهر-عاقبت، بخت و سعادت بۇلمسليگيني يقال تصديقله دى.

اۋيله يمن كه، يېر يوزيده قنچه انسان، قنچه تقدير بۇلسە، هر بيرى نينگ اۋز معنوي عالمى بار. معنويتنى توشونيش، انگلش اوچون اولان انساننى توشونيش، انگلش كېرەك. شونينگ اوچون هم اۋزليگيني، انساني قدر-قيمتيني انگلب يېتگن هر قنده آدم بو حقدە اۋيله مسدن يىشىنى تصور قىلش قيين.

معنويتنى شكللنتيره ديگن اساسي ميزانلر

بيز ملي معنويتنى هر تامانلە يوكسلتيريش مسأله سيني اۋز آلدېمىزگە اساسي وظيفه قىلىب قۇير اپكەنمىز، بوگونگى كونده معنويتىمىزنى شكللنتيره ديگن و اونگە تاثير اۋتكزه ديگن برچه عامل و ميزانلرنى چوقور تحليل قىلىب، اولرنينگ بو باره ده قنده اۋرين توتيشىنى يىشى انگلب آليشىمىز مقصدگە موافق بۇله دى.

البتە، هر قيسى خلق يا كه ملت نينگ معنويتىنى اونينگ تاريخى، اۋزيگە خاص عرف-عادت و عنعنەلرى، حياتي قدريتلريدن آيرى حالده تصور اېتیب بۇلمه دى. بو باره ده، طبعي كه، معنوي ميراث، مدني بايلىكلر، كهنه تاريخي يادگارلىكلر اپنگ مهم عامللردن بيرى بۇلىب خدمت قيله دى.

بىز نينگ قديمي و گۈزل ديارىمىز نه فقط شرق، بلكه جهان تمدنى بېشىكلريدن بيرى بۇلگىنى خلق ارا جماعتچىلىك تن آماقده و اعتراف اېتماقده. بو تبرك زميندن نې-نې بويوك ذاتلر، عالم و علملر، سياستچى و سركردهلر يېتيشيب چىققنى، عموم بشري تمدن و مدنيت نينگ عضوي قسميگە ايلنپ كېتگن دناوي و ديني علملرنينگ، اينىقسە، اسلام دينى بيلن باغلىق بىلملرنينگ تاريخاً اپنگ يوقارى باسقىچگە كۋتريليشيده آنه يورتىمىزده توغىلىب كمالگە يېتگن اولوغ علامەلرنينگ خدمتلىرى بې قياس اپكى بىزگە اولكن غرور و افتخار بغيشله دى.

بو كهنه توپراقده ميلادگچه بؤلگن دورده و اوندن كپين قوريلگن مركب سوو انشاآتلىرى، حلى-هنوز اوزى نينگ كورك و طراوتىنى سقلب كپلهياتگن آثار عتيقه لريميز قديم-قديمدن اولكه ميزده دهقانچيلىك و هنرمندچيلىك مدنيتى، معمارلىك و شهرسازلىك صنعتى يوكسك درجه ده رواجلنگنيدن دلالت بپرده. مملكتيميز حدوديده موجود بؤلگن تورت مينگدن زياد مادى-معنوي آبه عموم جهان ميراثى نينگ ناياب نمونه سى صفتيده يونسكو فهرستىگه كيريتيلگنى هم بو فكرنى تصديقله يدى.

اجدادلريميز تفكرى و نبوغى بيلن يره تيلگن اپنگ قديمگى تاش يازوو و بيتيكلر، خلق آغزه كى ايجادى نمونه لریدن تارتىب، بوگونگى كونده كتبخانه لريميز خزينه سيده سقلنه ياتگن مينگ-مينگلب قوليازمه لر، اولرده مجسملشگن تاريخ، ادبيات، صنعت، سياست، اخلاق، فلسفه، طبيات، رياضيات، مينيرالوژى، كيميا، استرونومى، معمارلىك، دهقانچيلىك و باشقه ساحه لرگه عايد قيمت بها اثرلر بيز نينگ بويوك معنوي بايلىگيميز دير. بونچه ليك كته ميراثگه اپگه بؤلگن خلق دنيا ده كمدن-كم تاپيله يدى. آته-بابالريميز نينگ عصرلر دواميده تۆپله گن حياتى تجربه سى، دينى، اخلاقى، علمى، ادبى قره شلرينى افاده ابته ديگن بو كى تاريخى يادگارلىكلر آره سيده بوندن قريب اوچ مينگ ييل مقدم خوارزم واحه سى حدوديده يره تيلگن، «اويستا» دېب اتلگن بې بها معنوي آبه عليحده اورين توته يدى. اول هم بار، شونى ايتيش جايز كه، آليس آته-بابالريميز نينگ عقل-ذكاوتى، قلب قورى محصولى بؤلميش بو ناياب يادگارلىك نينگ زمان طوفانلردين، قنچه دن-قنچه آغير سينا لوردن اوتىب، بيز نينگ دوريميز گچه يپتیب كپلگنى نينگ اوزيده كته معنا مجسم. بونده ي اولمس عتيقه اثرلر بو كهنه اولكه ده، بوگون بيز يشب تورگن توپراقده قديمدن بويوك مدنيت موجود بؤلگنيدن گواھلىك بپرده يدى.

انه شونده ي تاريخى يادگارلىك نمونه لرى بيلن يقيندن تنيشر اپكنمىز، اولرده افاده اپتيلگن تېرن فكر و غايه لر، حيات فلسفه سى بيزنى بوگون هم حيرته قالديرىشىگه ينه بير كره امين بۆله ميز. مثال اوچون، «اويستا» نينگ توب معنا-ماهيتىنى بېلگىلب بپره ديگن «اپزگو فكر، اپزگو سؤز، اپزگو عمل» دېگن تمايلنى آله ديگن بۆلسك، اونده حاضرگى زمان اوچون هم بېحد عبرتلى بؤلگن سبقلر بارليگىنى كؤريش ممكن. انه شونده ي فكرلر، يعنى، اپزگو نيت، سؤز و ايش بيرليگىنى جمعيت حياتى نينگ استوار غايه سى صفتيده تلقين اپتيش بيز نينگ بوگونگى معنوي ايده آللريميز بيلن نقدر عضوي باغلىق، نې چاغلىق مستحكم حياتى اساسگه اپگه اپكنى اينيقسه اعتبارلى دير.

«اويستا» ده بارلىق نينگ يخليتلىگى و بير بوتونلىگى، انسان حياتى نينگ طبيعت بيلن اويغونلىگى مسأله سى آدم نينگ روحي عالميگه چنبرچس باغلىق حالده كؤرسه تيلگنى كؤپ نرسه نى انگلته يدى. بو

حالت انسان نینگ معنوي دنياسىنى شكللنتىرىشده اطراف-محيط قديم زمانلردن بويان قندهى کوچلى تاثير اؤتكىزىپ كېلگىنگە يەنە بىر بار اعتبارىمىزنى جلب قىلەدى.

معلوم كە، بو دنياده هر قيسى ملت نىنگ اؤز افسانوي قهرمانلىرى، اؤزى سېويب ارداقلەيدىگن پهلوانلىرى بۇلەدى. خلقىمىز ازلدن اؤز وجودى، اؤز تامىرىده موجود الهي قدرتكە مناسب بۇلماققە اينتلىپ، اؤز اؤغلانلىرىنى مردلىك و حاللىك، جسورلىك روحىده، اېل-يورت اوچون جانىنى هم ايه مەيدىگن اصل پهلوانلر يېتىب تربىلەپ كېلگن.

شو معنادە، خلق آغزەكى ايجادى نىنگ ناياب دردانهسى بۇلمىش «الپامىش» داستانى ملتىمىز نىنگ اؤزلىگىنى نمايان اېتەدىگن، اولادلردن-اولادلرگە اؤتېب كېلەياتگن قهرمانلىك قۇشىغى دىر. اگر خلقىمىزنىنگ قديمى و شانلى تارىخى توگنمس بىر داستان بۇلسە، «الپامىش» انه شو داستان نىنگ شاه بېتى، دېسك، تۇغرى بۇلەدى. بو ممتاز اثرده تارىخ طوفانلىرىدىن، حيات-مىمات سىناولرىدىن امان چىقىپ، اؤزلىگىنى داىما سقلەگن اېل-يورتىمىزنىنگ بغرى كېنگلىك، مىتانت، عاليجنابلىك، وفا و صداقت كېى اېزگو فضىلەلرى اؤز افادەسىنى تاپگن.

شو باعث «الپامىش» داستانى بىزگە وطنپورلىك فضىلەلرىدىن سبق بېرەدى. عادل و حقگو بۇلىشكە، اؤز يورتىمىزنى، عايلەمىز قۇرغانىنى قۇرىقلىشكە، دۇست و يارىمىزنى، عار-ناموسىمىزنى، آتە-بابالرىمىزنىنگ مقدس مزارلىرىنى هر قندهى تجاوردن حمايه قىلىشكە اؤرگتەدى.

بىر پېتىلر، انىقراغى، اؤتگن عصرىنىنگ ۵۰-يىللرىده، ملي مىراثىمىزنىنگ كۆپ گىنە نمونەلرى كېى، «الپامىش» داستانى هم ملتچىلىك روحىدەگى اثر صفىدە قارەلنىپ، قىتغانگە اوچرەگن اېدى. اوشە آغىر يىللردە فدائى ضىياللىرىمىز جسارت كۆرسەتتېب، اونى سقلب قالىشكە موفق بۇلگنلىكلرىنى بوگون مىتدارلىك بىلن اېسلەيمىز.

بو اؤلمس اثرنى خلقىمىز عصرلر دوامىدە يرەتگن، اؤز ايمان-اعتقادىدېك اسرەب-اويلەگن، قنچە اولاد-اجدادلرىمىز «الپامىش» داستانى اساسىدە تربىلەپ تاپگن، اؤزلىگىنى انگلەگن، معنوي بايلىك كە اېگە بۇلگن. دېمك، خلقىمىز بار اېكن، الپامىش سىماسى هم برحيات. چونكە «الپامىش» داستانى ايجادى تفكرىمىز، معنوي بايلىگىمىزنىنگ يارقىن نمونەسى بۇلىپ، تارىخى ايلدىزلىرىمىزنىنگ قنچەلىك چوقور اېكنى، خلقىمىز قندهى طبيعى-اجتماعى محيطدە شكللىنىپ، رواجلىنىپ، اجدادلرىمىزنىنگ آلىس دورلردە هم جماعە بۇلىپ، بىر-بىرىگە يېلكە داش بۇلىپ، اؤز باشىگە توشگن قىيىنچىلىكلرنى بىرگەلىكدە يېنگىب يشەگىنىنى يارقىن بۇياقلردە تصويىرلەپ بېرەدى.

شو اۋرىندە اثردهگى كىچىك بىر مثالگە مراجعت قىلەيلىك. آتە-بابالريمىزنىڭ قديمى تصويرىگە كۆرە، اۋق-يى - حاكميت نشانى حسابلىنگن. اپامىش يېتى ياشىدە اۋن تۇرت باتمان برنچدن - برونزدن يىسلگن يايدين اۋق آتېب، «الپ» دېگن عنوانگە اېگە بۇلەدى. الپ دېگنى - حاكميت اېگەسى اېكىنى انابتگە آلسك، بو داستان كۆپ عصرلىك ملي دولتچىلىگىمىزنىڭ بدىيى افادەسى اېكىنگە هم ايشانچ حاصل قىلەمىز.

بىر سۆز بىلن ايتكندە، خلقىمىزنىڭ يېنىگىلمس بهادىرى - اپامىش تمثالىدە بىز وطنىمىزنى يامان كۆزلردن، بلا-قصالردن اسرەشگە قادر، كېرەك بۇلسە، بو يۇلدە جانىنى هم فدا قىلىشگە تيار بۇلگن عظمت اۋغلانلرئىمىز - بوگونگى اپامىشلرنىڭ معنوي قىافەسىنى كۆرەمىز.

ايشانەمن كە، هر بىر اولاد منە شو قهرمانلىك داستانىنى اسرەب-اوهىلب كېلگوسى اولادلرگە يېتكزەدى. بو قهرمانلىك اېپوسىنى كويىلب، اونى قلىبىگە، شعورىگە جا قىلگن ملتىنى اېسە هېچ قندەى كوچ اېنگە آلمەيدى.

ملي معنويتىمىز ازلدن قندەى عامل و مېزانلر نېگىزىدە شكلىنىپ كېلەياتگنى خلقىمىز اوچون اېنگ عزيز و اېنگ ملي بىرەم - شرقانە يىنگى يىل بۇلمىش نورۇز ايامى تمثالىدە اينىقسە يارقىن نمايان بۇلەدى. برچەمىز دايمىمىز آرزىقىب كوتەدىگن و كتە خورسندچىلىك، شادىانە بىلن اۋتكزەدىگن نورۇز بىرەمى بىز اوچون حيات ابدىلىگى، طبيعت نىڭ استوار قدرتى و چېكسىز سخاوتى نىڭ، كۆپ مىنگ يىللىك ملي قىافەمىز، عاليجناب عرف-عادتلرئىمىزنىڭ بې تكرر افادەسى بۇلىب كېلماقده.

مختصر قىلىپ ايتكندە، يىنگىلىنىش و اېزگولىك تمثالى بۇلگن نورۇز فلسفەسى خلقىمىزگە منسوب آدمىلىك، مھر-عاقبت، مروّت و همت كىبى يوكسك خصوصىتلردن آزيقلىنىپ كېلگنى، اجدادلرئىمىز عصرلر دوامىدە قندەى بويوك عمومانساني غايەلردن بهرەمند بۇلىب، معنوي كمال تاپگنى نىڭ يە بىر تصدىقى دىر، دېسك، هېچ قندەى خطا بۇلمەيدى.

كهنە تارىخىمىزنى شو معنادە كۆز اۋنگىمىزدن اۋتكزىب، تحليل قىلەدىگن بۇلسك، مھم و عبرتلى بىر فكرنى تكرر ايتىشگە تۇغرى كېلەدى. يعنى، آتە-بابالريمىز روحي عالمى نىڭ تامىر-ايلدىزلىرى عىناً يوقارىدە ذكر اېتىلگن معنوي زمىندە، تارىخدە هم، بوگون هم برچە نىڭ هوسىنى تارتىب كېلەياتگن عاليجناب فضىلتلر اساسىدە شكلىلنگن.

شو اۋرىندە معنويت نىڭ يوكسەلىشى بىلن چىنرچس باغلىق بۇلگن يە بىر مېزان - مقدس دىنىمىز حقىدە علىحدە تۇختەلىب اۋتىشىنى ضرور، دېب بىلەمن.

برچەمىزگە يىخشى معلوم كە، دىن ازلدن انسان معنويتى نىنگ تركيبي قسىمى صفتىدە آدمزات نىنگ يوكسك ايدە آللىرى، حق و حقيقت، انصاف و عدالت تۇغرىسىدەگى آرزو-آرمانلىرىنى اوزىدە مجسم اېتگن، اولرنى برقرار قاعدهلر شكلىدە مستحكەملەپ كېلەياتگن غايە و قرەشلىرىنىڭ يىخلىت بىر تىزىمى دىر.

اينىقسە، كۆپ عصرلەر مابىنيدە خلقىمىز قلىبدن چوقۇر جاي آلىپ، حيات معناسىنى انگلش، ملي مدنيتىمىز و تورموش طرزىمىزنى، قدرىتلىرىمىز، عرف-عادت و عنعنەلرىمىزنى زوالسىز سقلشەدە مۇقدس دىنىمىز قدرتلى عامل بۇلىپ كېلەياتگىنى علىحدە تەكىدلىش جايز. نېگە دېگندە، انسانلىك، مەر-عاقبت، حاللىك، آخرتى اۋىلب ىشش، يىخشىلىك، مەر-شفقت سىنگرى خلقىمىزگە منسوب بۇلگن فضىلتلەر عىنأ انه شو زمىندە ايلدىز آتەدى و رواجلەندى.

بۇگونكى كوندە اسلام دىنىگە نسبتاً بوتون دىنلەر قىزىقىش و اىنتىلىش كۈچەيىپ، اونىڭ خىرخواه و طرفدارلىرى كۆپەيىپ بارەياتگىنى ھېچ كىمگە سىر اېمىس. بونىڭ اساسى سىببى مۇقدس دىنىمىزنىڭ حقانىلىكى و پاكلىكى، انسانپەرورلىكى و بىغرى كېنگلىكى، آدمزادنى داىما اېزگۈلىك كە چارلىشى، حيات سىناولرىدە اۋزىنى اقلەگن قدرىت و عنعنەلرنى اجدادلردن اولادلرگە يېتكىزىشەگى بېقىس اۋرنى و اهمىتى بىلەن باغلىق. و خلقىمىزنىڭ معنويتىنى شەكىللەتتىرىشگە، ھەر قىسى انسان نىڭ اللە مرحمت قىلگن بۇ حياتدە تۇغرى يۇل تىلشى، عمرنىڭ مضمونىنى انگلشى، اول ھەم بار، روحي پاكلىشى، يىخشىلىك و اېزگۈلىك كە اىنتىلىپ ىششىدە اونىڭ تەئىرىنى باشقە ھېچ قندەى كوچ بىلەن قىاسلەپ بۇلمەيدى، دېپ اۋىلەيمىن.

شو نۇقتە نۇزدن قرەگندە، مۇقدس اسلام دىنىمىزنى پاك سقلش، اونى تورلى خىل غرضلى خروج و حملەلردن، تەھت و بەھتانلردن حمایە قىلىش، اونىڭ اصل ماھىتىنى اونىپ-اۋسىپ كېلەياتگن ياش اولادىمىزگە تۇغرى توشونتىرىش، اسلام مدنيتى نىڭ اېزگۈ غايەلرىنى كېنگ ترغىب اېتىش وظيفەسى ھەمان دالزىر بۇلىپ قالماقەدە.

تأسف كە، بعضاً اسلام دىنى و دىنى عقىدەپرستلىك توشونچەلرىنى بىر-بىرىدن فرقلەي آلەسلىك ياكە غرضلى مقصددە اولرنى تېنگ قۇيىش كىي حالتلەر ھەم كۆزگە تىلنماقەدە. شو بىلەن بىرگە، اسلام دىنىنى نقاب قىلىپ، منفور ايشلرنى عملگە آشىرەياتگن متعصب كوچلر حللى آنكى شەكىللىپ اولگورمەگن، تىجربەسىز، غۇر ياشلرنى اۋز توزاغىگە اىلنتىرىپ، باش-كۆزىنى اىلنتىرىپ، اولردن اۋزى نىڭ ناپاك مقصدلرى يۇلىدە فايدەلنماقەدە. بوندەى ناچۇيە حرەكتلر اول مۇقدس دىنىمىزنىڭ شأنىگە

داغ بۇلۇشىنى، آخر-عاقبتدە اېسە معنوي حياتيميزگە سلبىي تائىر كۆرسەتېشىنى برچەمىز چوقور انگلب آلىشىمىز و شوندىن خلاصە چىقىرىشىمىز ضرور.

معلوم كە، خلقىمىز ازلدن اسلام دىنى و مدنيتى رواجىگە بې قىياس حصە قۇشىپ كېلەدى. بو حقيقتنى جهان جماعتچىلىگى، بوتون مسلمان دىياسى يىخسى بىلەدى و تن آلهدى. نفوذلى خلقارا تشكىلات بۇلمىش اسلام كنفرانسى تشكىلاتى نىنگ تعليم، فن و مدنيت مسألەلىرى بۇيىچە توزىلمەسى - ايسېسكو تامانىدن تاشكېنت شەرى نىنگ ۲۰۰۷ يىلدە اسلام مدنيتى پايتختى دېب اعلان قىلىنگىنى هم انه شوندى يوكسك اعتراف نىنگ يىنە بىر تصدىقى دىر.

بويوك متفكر و علامەلر يىمىز نىنگ اسلام مدنيتىنى رونق تاپتېرىشگە قۇشگن كرارسىز حصەسى تۇغرىسىدە سۇز يورىتگندە، اېنگ اوللا، حقلى روشدە مسلمان عالمىدە «محدثلر سلطانى» دېپە اولكن شەرت قازانگن امام بخارى بابامىز نىنگ مبارك ناملىرىنى حرمت-احترام بىلن تىلگە آلهمىز. بو معتبر ذات مىراثى نىنگ گۇلتاجى بۇلمىش اېنگ ايشانچلى حديثلر تۇپلمى - «الجامع الصحىه» كىتابى اسلام دىنىدە قرآن كرېم دن كېنىگى ايكىنچى مقدس منبع بۇلىپ، اسلام اهلى اعتقادىگە كۆرە، او بشرىت تامانىدن بېتىلگن كىتابلر نىنگ اېنگ اولوغى حسابلەندى. مەنە، اۇن ايكى عصر دىر كە، بو كىتاب مىليونلر انسانلر قىلىنى ايمان نورى بىلن منور اېتىپ، حق و دىانت پۇلىگە چارلب كېلماقده.

يىنە بىر اولوغ وطنداشىمىز - ابو عىسى محمد ابن عىسى ترمذى نىنگ معنوي مىراثى، جملەدن، «سنن ترمذى» اثرى هم مسلمان عالمىدە انه شوندى يوكسك قدرلەندى. علامە نىنگ عصرلر دوامىدە عالم و فاضللرگە دستور بۇلىپ كېلگن انصاف و عدالت، انسانپورلىكنى ترغىب اېتتوچى غايەلىرى حاضرگى مرگب دورىمىز نىنگ كۇپلر اخلاقى-معنوي مسألەلىرىنى حل اېتىشەدە هم مەم اهمىت كسب اېتىشى بىلن اعتبارگە مال ك دىر.

منبعلر نىنگ گواھلىك بېرىشىچە، امام بخارى وفات اېتگن يىلى، يعنى مىلادى ۸۷۰ يىلى تارىخىمىز دەگى يىنە بىر ممتاز سىما - امام ماتورىدى تولد تاپگن اېكن. بو واقعه ضمىرىدە شىخصاً مېنگە الهى بىر باغلىقلىك، اللە نىنگ بويوك مرحمتى باردېك، بمثال امام بخارى نىنگ نورلى قلمىنى امام ماتورىدى آلب، اول ذات نىنگ خىرلى ايشلىرىنى دوام اېتتېرىشگە بىل باغله گندېك تويولەدى. امام ماتورىدى بابامىز نىنگ اورتە عصرلردەگى غايت خطرلى و تەلكەلى بىر وضعىتدە اۇز حياتىنى خوف آستىگە قۇيىپ، اولادلرگە عبرت بۇلەدىگن معنوي جسارت نمونەسىنى كۆرسەتېپ، اسلام عالمىدە

«مسلمانلارنىڭ اعتقادىنى تۈزەتۈۈچى» دېگن يۈكسك شىرەنگە سزاوار بۇلگىنى بو نادر شىخىس نىنگ اولكن عقل-ذكاوتى و متانتىدن دلالت بېرەدى.

اول ذات اساس سالگن ماتورىدىە مکتبى شىر مملكتلىرىدە بوندىە كتە شىرت تاپىشى نىنگ سببى شوندىە كە، اوندىە ايلگرى سورىلگن غايەلر اسلام دىنىمىزنىڭ اساسىنى تۇغرىلىك، اېزگوليك و انسانىلىكدن عبارت دېب بىلەدىگن جمعى كە مومن-مسلمانلارنىڭ قرەش و اىنتىلىشلىرى بىلن ھماھنگ اېدى.

اۈزى نىنگ بې قىياس صلاحىتى بىلن بويوك علمى مکتب ىرەتیب، گۈزل فرغانە دىارىنى جھانگە ترنم اېتگن اسلام حقوقشناسلىكى نىنگ ىنە بىر اولكن نمايندىەسى برھانالدىن مرغىنانى نىنگ تبرك نامىنى بوتون مسلمان دىناسى يوز بىللر دوامىدە اعزازلب كېلەدى. بو معتبر علامە نىنگ شىر عالمىدە «برھانالدىن و ملە»، ىعنى «دىن و ملت نىنگ حجتى» دېگن يۈكسك عنوانگە سزاوار بۇلگىنى ھم بونى ىقال اثباتلەيدى.

مرغىنانى نىنگ اولمس مىرائى، خصوصاً، اېلىك ىپتى كتابدن عبارت «ھدايە» - «تۇغرى يۇل» دېب اتلگن اثرى، منە، سكىز عصر دىر كە، مسلمان مملكتلىرىدە اېنگ نفوذلى و مكممل حقوقى منبع صفتىدە اعتراف اېتىب كېلىنەياتگىنى البتە بې چىز اېمس.

بوتون دىياگە معلوم و مشهور بۇلگن بويوك علامە و عزيز-اولىالرىمىز آرەسىدە عبدالخالق غىژدوانى و بھاوالدىن نقشبندگى نىنگ مبارك سىماسى علىحدە اجرەلىب تۈرەدى. آتە. بابالرىمىز اولوغ اوليا بھاوالدىن نقشبندگە چىن دلدن اخلاص قۇبىب، اونى «بھاوالدىن بلاگردان» دېب تعرىفلب كېلىشىدە تېرن معنا بار. اونىڭ «دلنىڭ اللەدە، قۇلىڭ محنتدە بۇلسىن» دېگن حىات بىخىس حكمتى دىنىمىزنىڭ عاليجناب معنا-ماھىتىنى يارقىن افادەلب، خودى كە شو بوگون ايتىلگندېك جىرنگلەيدى.

بو مركب دىنانىڭ ازلى و ابدى معمارلى، شو بىلن بىرگە، ھر بىر دور نىنگ دالزىب مسالەلرىگە ھر تامانلمە اساسلى علمى جوابلر تاپىلگن تقدىردە گىنە معنوت عالمى ىنگى معنا-مضمون بىلن بايىب بارەدى. باشقەچە ايتگندە، ھر بىر علمى ىنگىلىك، ىرەتلىگن كىشفاىت - بو ىنگىچە فكر و دىياقرەشگە تورتكى بېرەدى، معنوت نىڭ شىكللىنىشىگە اۈزىگە خاص تاثير اۋتكزەدى.

شو نقتە نظر دن قرەگندە، زمىنىمىزدە ىشب اۋتگن بويوك علامەلرىمىز، متفكر بابالرىمىزنىڭ عبرتلى حىاتى و فعالىتى، مىلسىز علمى-اىجادى كىشفاىتلىرى بوگون ھم جھان اھلىنى حىرتگە سالەياتگىنى غرور بىلن تاكىدلش لازم.

مثلاً، محمد موسی الخوارزمی نینگ اۋنلیک سناق سیستیمینی، الگاریم و الجبر توشونچەلرینی دنیاده بیرینچی بۆلیب علم-فن ساحەسیگە جاري اېتگنی و شو اساسده انیق فنلر رواجی اوچون اۋز وقتیده مستحکم اساس یرەتگنی عموم انسانی ترقیات رواجیده قندەی کتە اهمیتگە اېگە بۆلگنینی برچەمیز یخشی بیله میز. بوگونگی کونده آدمزاد نینگ علم-فن و زمانوی تکنالوژیلر بارەسیده اېریشە یاتگن اولکن یوتوقلرینی کۆز آلدیمیزگە کېلتیرر اېکنمیز، بی اختیار انه شو بویوک بابامیز مثالیده بوندهی یوکسک مره لرگە اېریشیده اۋزبېک خلقی نینگ هم مناسب حصه سی بارلیگیدن قلیمیز افتخارگە تۆلەدی.

ینه بیر اولوغ جدمیز - احمد فرغانی انسانیت تاریخیده گی ایلک او یغانیش دوری نینگ اېنگ زبردست و کوچلی نماینده سی، اۋز زمانه سی نینگ بنیادی فن اساسچیلریدن بیری صفتیده بشریت دنیاقره شی و معنویتی نینگ رواجلنیشیگە بی قیاس تأثیر کورستدی. اونینگ بی بها میراثی اۋز دوری عالمیری اوچون دستورالعمل بۆلیب خدمت قیلگنی تاریخی منبعلر آرقەلی یخشی معلوم. علامه نینگ «استرونومی اساسلری حقیقه کتاب» ناملی اثری اۋن ایکینچی عصرده یاق لاتین و ایوریت تیللریگە ترجمه اېتیلگنی هم بو فکرنینگ دلیلی دیر.

اروپاده الفرائگوس نامی بیلن مشهور بۆلگن بو علامه نینگ علم-فن رواجیده گی نفوذی شو قدر یوکسک اېدی که، اونینگ اسم شریفی بیر کره سیده گینه اېمس، بلکه سماده هم شهرت تاپدی. اون آلتینچی عصرده آیده گی کراترلردن بیرگە اونینگ نامی بېریلگنی بو فکرنی اثباتلیدی. اتاقلی استرونوم یان گوبلی تامانیدن ۱۶۴۷ ییلی نشر قیلینگن «سېلېنوگرافی» کتابیده آیده گی کراترلردن ایکیتە سی ایکی بویوک وطنداشیمیز - احمد فرغانی و میرزا اولوغ بېک نامی بیلن اتلەدی.

ملي تاریخیمیز نینگ ینه بیر یارقین یولدوزی ابو ریحان بېرونی فعالیتگە حقانی بها بېرر اېکن، امریکالیک فن تاریخچیسى سرتون XI عصرنی «بېرونی عصری» دېب تعریفلیدی. بوندهی یوکسک و حقلی بها اولا قاموسی تفکر صاحبی بۆلمیش بویوک وطنداشیمیز نینگ علم-فن ترقیاتگە قوشگن بی قیاس حصه سی بیلن ایضاحلنەدی. شو اۋرینده تأکیدلش جایز که، بېرونی علمی مسألەلرده هم، تاریخی واقعه-حادثه لرگە، اۋز زمانداشلیریگە بها بېریشده هم اۋته خالصلیک و حقانلیک بیلن فکر یوریتگن. شو باعث هم او حیاتده کۆپ اذیتلر چېککن، حتا عمری نینگ آخریده تورموش قینچیلیکلیریگە دچار بۆلگن، اما هر قندەی آغیر شرایطگە قره مسدن، اعتقادیدن قیتە گنی اونینگ اۋز معنوی ایده آللریگە نقدر صادق بۆلگنیدن دلالت بېرەدی.

انه شونده‌ی نایاب فضیلتلر صاحیبی بؤلیمیش مشهور علامه ابن سینا نینگ «طب قانونلری» اثری نچه عصرلر دوامیده اروپا نینگ اینگ نفوذلی عالی اوقوو یورتلریده اساسی طبیات درسلیکلریدن بیری صفتیده اوقیتیب کپلینگنی، دنیا مقیاسیده «طبیات»، «ساغلام تورموش طرزی» دېگن توشونچه‌لر نینگ بنیادی اساسی بؤلیم خدمت قیلگنی، البته، چوقور حیاتی و علمی زمینگه اېگه. انیقراق قیلیب ایتگنده، بو بی نظیر علامه نینگ بوتون علمی فعالیتی دنیا ترقیاتینی انسانپورولیک روحیده، یعنی، معنوی نېگیزده رواجلنتیریشگه اولکن تأثیر اؤتکزدی، دېب ایتیشگه برچه اساسلر بار.

یا که اؤرته عصرلرده خوارزم دیاریدن آلیس عربستان گه باریب، عرب تیلی گرامرینی مکمل طرزده ایشلب چیققن، علم-فن نینگ کؤپلر باشقه ساحه‌لریده هم شهرت قازانگن محمود زمحشری بابامیزنی اېسگه آله‌لیک. اؤزی نینگ جسمانی معلوللیگه قره‌مه‌ی، دنیانینگ کؤپلر مملکتلریگه مشقتلی سفرلر قیلگن، تېرن بیلمی و علمی صلاحیتی بیلن بوتون اسلام عالمینی لال قالدیرگن بو ذات، هېچ شبهه‌سیر، خلقیمیز اوچون معنوی یېتوکلیک تمثالی بؤلیم قاله بېره‌دی.

اگر منه شو مقدس زمینیمیزده تولد تاپیب، وایه‌گه یېتگن، اؤز حیاتی و فعالیتی بیلن نه فقط تاریخده، عین وقتده بشریت نینگ بوگونگی ترقیات صحیفه‌لریده هم اؤچمس ایز قالدیرگن بویوک متفکر و علامه‌لریمیز، عزیز-اولیالریمیزنی تعریفلشده دوام اېته‌دیگن بؤلیم، اؤیله‌یمن که، بو باره‌ده اوزاق گپیریش ممکن.

بیزنینگ اؤز آلدیمیزگه قؤیگن مقصدیمیز اېسه، بونده‌ی اولوغ ذاتلرنینگ حیات یؤلی و قالدیرگن میراثینی تؤولیق تصویرلش اېمس، بلکه اولرنینگ اېنگ بویوک نماینده‌لری تمثالیده معرفت، علم و فن، مدنیت، دین کبی ساحه‌لرنینگ برچه‌سینی اؤزیده اویغونلشتیرگن خلقیمیزنینگ معنوی عالمی نقدر بای و رنگ-برنگ اېکنینی اثباتلر بېریشدن عبارت دیر. بونده‌ی نایاب و بی‌بها بایلیکنی هر تامانله چوقور اؤرگنیش، اونینگ معنا-مضمونینی فرزندلریمیزگه یېتکزیش مسأله‌سی برچه‌میز، بیرینچی گلده، ضیالیریمیز، بوتون جماعت‌چیلیگیمیز اوچون هم قرض، هم فرض بؤلیمیشی شرط، دېب حسابله‌یمن. نېگه دېگنده، اؤزیمیز - بوگون شو یورتهده یشه‌یاتگن وطنپور انسانلر بو وظیفه‌نی اؤز ذمه‌میزگه آلمه‌سک، چپتدن کپلیب هېچ کیم هېچ قچان بو ایشنی قیلیب بېرمه‌یدی.

شو اؤرینده بویوک بابالریمیزنینگ معنوی عالمی خصوصیده فکر یوریتگنده، صاحبقران امیر تېمور حقیده علیحده تۆخته‌لیشیمیز طبیعی دیر. چونکه تېنگسیر عزم و شجاعت، مردلیک و دانشمندلیک رمزی بؤلگن بو ممتاز سیما بویوک سلطنت برپا اېتیب، دولت‌چیلیک باره‌سیده اؤزیدن هم

عملي، هم نظري ميراث قالديردى، علم و فن، مدنيت، بنيادكارلىك، دين و معنويت رواجيگه كېنگ يۇل آچدى.

شخصاً مېن «تېمور توزوكلىرى» نى هر گل اۇقىر اېكنمن، خودى كه اوزيمگه قندهى-دير روحي كوچ-قوت تاپكندېك بۇله من. اوز ايش فعاليتيمده بو كتابگه تكرر-تكرر مراجعت قىلىپ، اوندهگى هېچ قچان اېسكىرمه يديگن، انسان معنويتى اوچون بوگون هم آزيق بۇله ديگن حكمتلى فكرلر نينگ قنچه ليك حياتى اېكنيگه كۇپ بار ايشانچ حاصل قىلگنمن. مثلاً، «تجربه مده كۇريلگن كيم، عزمى قطعى، تدبيركار، هوشيار، مرد و شجاعتلى بير كيشى مينگته تدبيرسيز، لاقيد كيشيدن يخشراق دير»، دېگن سۇزلىر بوگونگى كونده هم معنوي جهتدن نقدر دالزرب اهميتگه اېگه اېكنى برچه ميزگه عيان.

امير تېمور باباميز نينگ بوندهى چوقور معنالى حكمتلىر خلقيميزده قديمدن موجود بۇلگن «بيلهگى زۇر بيرنى، بيلمى زۇر مينگنى ييقر» دېگن مقالگه غايت هماهنگ بۇلىپ، انسانى دايماء عقل-ادراك، عدالت و يوكسك معنويت اساسيده يششگه دعوت اېتيشى بيلن اعتبارلى دير.

بو يوك امير تېمور نينگ نيره سى، بې نظير علامه ميرزا اولوغ بېك نينگ اورتى عصرلىر شرايطيده نمايان اېتگن علمى جسارتى بوگونگى كون عالملىرىنى هم حيرتگه سالمسدىن قۇيمه يدى. تقدير بو اولوغ ذات نينگ ذمه سيگه بېحد اولكن و مشقتلى وظيفه لىر يوكله دى. بو يوك سركرده امير تېمور بنياد اېتگن سلطنت نينگ وارثى بۇلش دېك اۇته مسووليتلى وظيفه عينا اونگه نصيب اېتدى. ميرزا اولوغ بېك قيرب قيرق بيل مابيينده ماوراالنهر ديارى نينگ دانشمند حكمدارى صفتيده خلق نينگ ازلى آرزوسى - تينچلىك، تاتووليك، علم-فن و مدنيتنى ترقي تاپتيريش يۇلده اولكن شجاعت و متانت كۇرستدى.

بو بې نظير علامه اوزيده مينگلب يولدوزلر نينگ حركتىنى جمعه گن مكمل استرونوميك جدولنى يره تدى. اوشبو جدولده ذكر اېتيلگن علمى معلوماتلر نينگ نقدر انيق و تۇغرى اېكنىنى بوگونگى اېنگ زمانوى اسبابلر هم تصديقله يدى. اولوغ بېك نينگ حياتى و علمى فعاليتى خلقيميز معنويتى نينگ پاى دېوارىگه قۇييلگن تمل تاشلريدن بيرى بۇلىپ، يورتميزده بوندن نېچه زمانلر آلدين بنيادى فنلرنى رواجلنتيريشگه قنچه ليك كته اهميت بېريلگننى كۇرسته دى. «زيچ جديد كۇره گاني» دې ناملنگن اولوغ بېك استرونوميك جدولى اورتى عصرلرده لاتين تىليگه ترجمه قىلىنىپ، اروپا عالملىرى آره سیده كېنگ ترقلگنى فكرىمىز نينگ يقال اثباتى دير.

بو حقه سۇز يوريتر اېكنمىز، بې اختيار ۱۹۹۶ يىلى پاریس ده يونسكو نينگ اوشه پیتدهگى باش كاتىبى فېدېرىكو مايور جنابلرى بيلن بۇلگن بير صحبت يادىمگه توشه دى. اوشنده جناب مايور اولوغ

بېك نینگ علمي ميراثىنى يوكسك بهالب، اونىنگ يولدوزلر حرىكتىگه عايد حساب. كىتابلىرى بوگونكى كوندە كمپيوتىر ياردىمىدە تېكىشىرىپ كۆرىلگندە اتىكى بىر نېچە دىققەتكە فرق قىلىشى انىقلىدى، دېگن گېنى ايتىپ قالدى. شوندى مېن اونگه جواباً، يۇق، جناب فېدېرىكو مايور، اولوغ بېك خطا قىلگن بۇلىشى ممكن اېمس، بلكە كمپيوتىرلر خطا قىلگن بۇلىشى ممكن، دېگن اېدىم. گرچه بو گپ دۇستانه لطف طرىقەسىدە ايتىلگن بۇلسە دە، اۋىلەيمىن كە، اونىنگ ضمىرىدە چوقۇر حقىقت مجسم.

اۋزىبىك خلقى معنوي دىئاسى نىنگ شىكللىنىشىگه غايت كوچلى و ثمرهلى تاثير كۆرستگن اولوغ ذاتلردن يىنە بىرى – بو عىلىشېر نوايى بابامىز دىر. بىز اونىنگ معتبر نامى، ايجادى مىراثى نىنگ باقىلىگى، بدىعى نبوغى زمان و مكان چېگرەلرىنى بىلمىسلىگى حقىدە داىما فخرلىنىب سۆز يورىتەمىز.

عىلىشېر نوايى خلقىمىزنىنگ آنكى و تفكرى، بدىعى مدنيتى تارىخىدە بوتون بىر دورنى تشكىل اېتەدىگن بويوك شىخس، ملي ادبىياتىمىزنىنگ تېنگىسىز نمايندەسى، ملتىمىزنىنگ غرورى، شان و شرفىنى دىئاگه ترنم قىلگن اۋلمس سۆز صنعتكارى دىر. تعبير جايز بۇلسە، عالمده توركى و فارسى تىلدە سۆزلاۋچى بىران-بىر انسان يۇق كە، او نوايىنى بىلمەسە، نوايىنى سېومەسە، نوايىگە صداقت و اعتقاد بىلن قرەمەسە.

اگر بو اولوغ ذاتى اوليا دېسك، او اوليالرنىنگ اولياسى، متفكر دېسك، متفكرلرنىنگ متفكرى، شاعر دېسك، شاعرلرنىنگ سلطانى دىر.

انسان قلبى نىنگ قووانچ و قىغوسىنى، اېزگوليك و حىيات مضمونىنى نوايى دېك تېرن افادە اېتگن شاعر جهان ادبىياتى تارىخىدە كمدن-كم تاپىلەدى. آنە تىلىگە محبت، اونىنگ بې قىياس بايلىگى و بويوكلىگىنى انگلش تويغوسى هم بىزنىنگ آنك و شعورىمىز، يورەگىمىزگە اولان نوايى اثرلرى بىلن كىرىب كېلەدى. بىز بو بې بها مىراثدن خلقىمىزنى، اينىقسە، ياشلرىمىزنى قنچەلىك كۆپ بهرەمند اېتسك، ملي معنويتىمىزنى يوكسلىتىرىشده، جمعيتىمىزده اېزگو انسانى فضىلتلرنى كمال تاپتىرىشده شونچەلىك قدرتلى معرفى قورالگە اېگە بۇلەمىز.

معلوم كە، بىران-بىر خلق معنويتىگە خاص قدرىتلرنىنگ باشقە خلقلر تامانىدن تن آلنىشى، طبعى كە، انه شو خلق تارىخىگە نسبتاً چوقۇر حرمت افادەسى دىر. بوندى اعتراف خلق نىنگ غرور و افتخارى، ملي اۋزلىگىنى يىنەدە يوكسلىتىرىشگە خدمت قىلەدى.

شو معنادە، كېنىگى پىتدە بويوك اجدادلرىمىزنىنگ سۇنمس دەھاسىگە حرمت-احترام، اولرنىنگ باى علمى مىراثىنى اۋرگنىشىگە بۇلگن قىزىقىش خارجى اېللردە هم آرئىب بارەياتگنى برچەمىزنى

قوانتيره دى. بونینگ تصدیقینی دنیانینگ تورلی مملکتلریده اولرنینگ حیاتی و فعالیتى حقیده اعلان قیلینه یاتگن علمی و بدیعی اثرلر، اولوغ اجدادلریمیز خاطره سیگه برپا ایتیله یاتگن یادگارلیکلر مثالیده هم کوریش ممکن. شولر قطاریده بلجیمده ابن سیناگه، لیتواده میرزا اولوغ بېک که، ماسکو، توکیو و باکو شهرلریده علیشیر نوایی بابامیزگه، مصر پایتختی قاهره شهریده اېسه احمد فرغانی خاطره سیگه اؤرنه تیلگن محتشم هیکللرنی اېسلش جایز.

خلقیمیزنینگ اصل طبیعتیده موجود بؤلگن انه شونده ی علمی-معنوی صلاحیت و فضیلتلر حقیده گپییر اېکنمیز، «آقن دریا آقه بېره دى»، دېگن نقل بې اختیار یادیمیزگه توشه دى. چیندن هم، تاریخیمیزنینگ قیسی دورینی آلمه یلیک، یورتیمیزده علم و معرفت و یوکسک معنویتگه ایتیلش هېچ قچان تۆخته مه گنینی، خلقیمیز نبوغی نینگ اولمس تمثالی صفتیده اېنگ آغیر و مرکب دورلرده هم یقال نمایان بولیب کېلگنینی کوریشیمیز ممکن.

مثلاً، چاریزم مستملکه سی دوریده معرفت غایه سینی بلند کؤتریب چیقن جدید بابالریمیز نینگ فعالیتى بونگه ینه بیر یارقین مثال بوله آله دى. محمودخواجه بهبودی، منورقاری، عبدالله اولانی، ایشاقخان عبرت، عبدالروف فطرت، عبدالله قادری، عبدالحمید چؤلپان، عثمان ناصر کبی یوزلب معرفتپور، فدایی انسانلرنینگ اؤز شخصی منفعتی، حضور-حلاوتیدن کېچیب، اېل-اولوس منفعتی، یورتیمیزنی ترقی تاپتیریش مقصدیده عملگه آشیرگن اېرگو ایشلری اولادلر خاطره سیدن اصلاً اؤچمه دیدی. انه شونده ی اولوغ اجدادلریمیزنینگ علمی-ایجادى میراثی و عبرتلى فعالیتى کپنچه لیک دیاریمیزده قاری نیازی و تاش محمد سریمساقوف، حبیب عبدالله بېف و سعدی سراج الدینوف، عابد صادقوف و صابر یونسوف، یحیی غلاموف و بؤری بای احمدوف، آی بېک و غفور غلام، عبدالله قهار و زلفیه، سید احمد و آزاد شرف الدینوف، لطفی خانیم سریمساقووه و حلیمه ناصر ووه، عالم خؤجه بېف، رزاق همراپف و باشقه کؤپل ناملری دنیاگه تنیلگن مشهور علم-فن، ادبیات و مدنیت اربابلری نینگ بېتیشیب چیقیشیگه مستحکم زمین بولیب خدمت قیلدی.

یوقاریده ذکر ایتیلگن مثاللرنی عموملاشتیرگن حالده، مهم بیر فکرنی خلاصه طریقه سیده تآکیدلشنی ضرور، دېب بيله من. گپ شونده که، تاریخیمیزده بونده ی بې نظیر سیمالرنینگ موجودلیگی - تکراراً ایتیشگه تؤغری کېله دى - اؤزینگه خاص بیر فېنومېن، یعنی اؤته نایاب حادثه دیر. بو اېسه نه فقط بوگونگی، عین پیتده اېرتنگی اولادلریمیزنینگ هم معنوی بایلیگیگه ایلنوب، خلقیمیزگه هېچ نرسه بیلن اولچب، قیاسلب بؤلمه دیدگن روحی کوچ-قوت و مدد بېریشی مقرر.

لېکن عین پیتده، بیز بیر حقیقتنی هم یخشی انگله میز که، فقط اؤتمیشگه، اجدادلر میراثیگه مهلیا بؤلیب یوریش نینگ اؤزی بیلن اوزاققه باریب بؤلمهیدی.

تاریخیمیز صحیفه لری شوندن دلالت بیره دی که، یورتیمیز رواجی همه زمانلرده هم بیر تېکس کپچمه گن.

اینیقه، تېموریلر حکمرانلیگدن سؤنگ - یعنی XVII عصردن XX عصر نینگ باشلریگچه بؤلگن دورده تورکستان زمینی سیاسی پراکنده لیک، جهالت و قالاقلیک که یوز توتدی. اوچ خانلیک که بؤلینیب کپتگن منطقه اوزاق مدت اؤز ارا ضدیت و قره مه - قرشلیکلر، اوروش - جنجلر گردابیده قالب کپتگنی نه فقط اقتصادی، مالیوی و حربی صلاحیت نقطه نظریدن، بلکه اجتماعی - معنوی فکر رواجیده هم کؤپ سلبی عاقبتلرنی کپلتیریپ چیقرگنی برچه میزگه یخشی معلوم.

تاریخ غیلدیره گی نینگ ایلنیشی بیلن، اول هم بار، یورت حکمدارلری و عملدارلری خلق نینگ تقدیری و کپله جگی حقیده قیغوریش اؤرنیگه، اؤز شخصی منفعتلرینی همه نرسه دن اوستون قویب، جهالت و غفلتگه بېریلیب کپتیشی عاقبتیده بیز بوگون یشه یاتگن منطقه عموم بشری ترقیات جریانلریدن اوزیلیب، رواجلنیشدن کپسکین آرقه ده قالب کپتدی.

اؤز ارا نزاع و عداوتلرنینگ کوچه ییشی، فقط اؤز قاییغیگه، عمرینی اؤتب بؤلگن عقیده لرگه اؤره لشیب یشش نتیجه سیده بیر وقتلر بویوک مدنیت و ترقیات دورلرینی باشیدن کپچیرگن ابل - یورتیمیز نینگ بو پیتگه کپلیب قنده ی آغیر احوالگه توشیب قالگنینی اؤزیمیزگه تصور قیله دیگن بؤلسک، اؤیله یمن که، کؤپ نرسه اؤز - اؤزیدن عیان بؤلده دی.

بو حیات نینگ شفقت سیز بیر قانونیتی بار. یعنی، تاریخ نینگ مرگ و حل قیلووجی بوریلش پله سیده هر قنده ی ملت و اپلت اؤز اهییلیگی و بیردملیگینی سقلب، اؤز ملی منفعتلری یؤلیده قطعیت بیلن تورمه سه، مسوولیت و هوشیارلیگینی یوقاته دیگن بؤلسه، آخر - عاقبتده اؤزی نینگ اپنگ کته، تېنگسیز بایلیگی بؤلیمش مستقللیگی و آزادلیگیدن جدا بؤلشی شېهه سیز.

مینگ افسوس که، انه شونده ی مشعوم قسمت تورکستان خلقلرینی هم چپتلب اؤتمه دی: XIX عصرده گی چاریزم استیلاسی کؤپگینه سبیلر بیلن بیر قطارده اول هم بار اؤشه پیتده موجود بؤلگن سیاسی باش باشداقلیک، حکمران کوچلرنینگ اوزاقنی کؤرالمسلیگی، معنوی ضعیفلیگی عاقبتیده رؤی بېرگنینی تاریخی مثاللر اثباتلر توربیدی. بو اچیق حقیقت برچه میزگه، اینیقه، بوگون حیاتگه کته امید و ایشانچ بیلن کیریپ کپله یاتگن یاشلریمیزگه دایما سبق بؤلشی لازم.

شو نقطه نظر دن قره‌گنده، بيز اوز تاريخيميزنى خالصانه و حقاني بهالب، معنوي ميراثيميزنى باييتيش و رواجلنتيريشگه اوز حصه‌ميزنى قوشيشيميز، شو اساسده بوگونگى جهان علم و فنى و مدنيتى نينگ يوكسك چوققيليرنى اېگلشدهك بويوك وظيفه‌گه هر تامانله مناسب و قادر بوليشيميز دركار.

هر قيسى ملت نينگ اوزيگه خاص معنويتى شكللنتيريش و يوكسلتيريشده، هېچ شېهه‌سيز، عايله نينگ اورنى و تاثيرى بي‌قياس دير. چونكه انسان نينگ اېنگ صاف و پاكيزه تويغولرى، ايلك حياتى توشونچه و تصورلرى بيرينچى گلده عايله بغيريده شكللندهدى. باله نينگ كركتيرنى، طبيعتى و دنياقره‌شيني بېلگيله‌يديگن معنوي ميزان و قره‌شلىر - يخشيليك و اېزگوليك، عاليجنابليك و مهر-عاقبت، عار-ناموس و اندیشه كى مقدس توشونچه‌لر نينگ پاى‌دېوارى عايله شرايطيده قرار تاپيشى طبيعى دير.

شونينگ اوچون هم عينا عايله محيطيده پيدا بوله‌ديگن آته-آنه‌گه حرمت، اولر نينگ آلدیده‌گى عمر باد قرضدارلىك بورچينى چوقور انگلش هر قيسى انسانگه خاص بولگن آدميليك فضيلتلرى و عايلىوي مناسبلر نينگ نېگيزينى، عايله نينگ معنوي عالمينى تشكيل اېتهدى.

كوپ يىللىك علمي كوزه‌تيش و تدقيقاتلر شونى كورسته‌دى كه، انسان اوز عمرى دواميده آله‌ديگن برچه انفارماسيون نينگ ۷۰ فيزىنى ۵ ياشگچه بولگن دوريده آلر اېكن.

باله نينگ آنكى اساساً ۵-۷ ياشده شكللنتيشينى انابتگه آله‌ديگن بولسك، عينا انه شو دورده اونينگ قليبده عايله‌ده‌گى محيط تاثيريده معنويت نينگ ايلك كورتكلرى نمايان بوله باشله‌يدى. خلقيميز نينگ «قوش اويه‌سیده كورگننى قيله‌دى»، دېگن دانا مقالى، اؤيله‌يمن كه، منه شو ازلى حقيقتنى يقال عكس اېتتيره‌دى.

آدمزاد اوچون بير عمر ضرور بوله‌ديگن طبيعى كونيكمه و خصوصيتلر، مثلاً، هر قيسى باله نينگ اوزيگه خاص و اوزيگه ماس قابليتى، اطرافيده‌گى آدملىر بيلن معامله‌سى، تېنگداشلىرى آره‌سیده اوزينى قندهى حس قيليشى، يېتكچيليك خصلتلىرىگه اېگه بوليشى يا كه اېگه بولمسليگى، كېرەك بولسه، دنياقره‌شى - بولر نينگ برچه‌سى اوللا اونينگ توغمه طبيعتى، شو بيلن بيرگه، عايله‌ده آله‌ديگن تربيه‌سيگه عضوي باغليق اېكنينى حيات تجربه‌سى كوپ مثالرده تصديقلب بېره‌دى.

عينا منه شو دورده باله همه يخشى-يامان نرسه‌نى توشونيب، انگله‌ى باشله‌يدى، اونينگ بې غبار آنكى بمثال باسمة كاغذ سينگرى عايله‌ده‌گى، يان-اطرافده‌گى برچه واقعه-حادثه‌لرنى، اولر نينگ ضميريده‌گى تاثيراتلرنى اوزيگه شيميب-سينگدريپ آله‌دى. اونينگ آته-آنه‌سيگه، بابا و ماملريگه مېرى و حرمتى، اوزينى اورب تورگن محيطگه نسبتاً مناسبتى كوندهن-كونگه تكامللشيب باره‌دى.

قیسقهچه ایتگنده، خانداندهگی هر بیر نرسه - درخت و اوسیملیکلر بۆله دی می، تورلی اویینچاقلر، اوی حیوانلری بۆله دی می - بولرنینگ برچهسی باله نینگ کوزیگه گویا که عالم نینگ بی قیاس معجزهسی بۆلیب کۆرینه دی و شو طریقہ او یاروغ دنیانی اوزی اوچون کشف قیله دی.

تأسف که، بعضی آته-آنه لر اوز فرزندى نینگ انه شونده ی قیزیقیشی و اینتیلیشلیرگه، اونینگ آنگ و تفکریده هر کونی بیر اوزگریش رؤی بېریب، کوزیده ینگى-ینگى سواللر پیدا بۆله یاتگنیگه اهمیت بېرمه یدی. باز اوستیگه، اگر آته عایله ده اوزینی توتیشنی بیلمه سه، اخلاق-آداب بابیده فرزندلریگه اؤرنک بۆلیش اؤرنیگه قۇپال معامله قیله دیگن بۆلسه، بو حالت، طبیعی که، باله معنوی عالمی نینگ شکللنیشیگه سلبی تأثیر کۆرسته دی، وقتی-ساعتی کېلیب، اونینگ کرکتریده انسان دېگن نامگه نالایق، خنک بیر عادت صفتیده نمایان بۆله دی.

یا که عایله ده قۇنی-قۇشنىلرنى كۆرالمسلىك، فسق و فساد، اغوا محیطی حکمران بۆلسه، هېچ شېهه سیز، بولرنینگ برچهسی باله نینگ خاطره سیده توزه تیب بۆلمه یدیگن آغیر اسارت قالدیره دی. عموماً، عایله ده گی معنوی محیط و توبیه طفیلی باله یا مهربان و رحمدل، یا که خودبین و بغریتاش بۆلیب وایه گه بیتیشینی توشونیش قیین اېمس.

بیز اوز فرزندلریمیزنینگ بخت و سعادتینی، اقبالی و کمالینی کۆریشنی ایستر اېکنمیز، نه فقط عایله ده گی، بلکه محله-کۆیده گی آدملرنینگ خطی-حرکتی هم باله نینگ شکللنیش کېله یاتگن صاف قلبی و آنگیگه قنده ی تأثیر کۆرسته تیشی حقیقه دایما اؤیله شیمیز، بو مسأله ده ذمه میزده قنده ی اولکن مسوولیت بارلیگینی اونوتمسلیگیمیز ضرور.

عایلو ی تربیه مسأله سیده خطاگه یؤل قۇیمسلىك اوچون اوللا هر قیسی خاندانده گی معنوی اقلیمنی اوز ارا حرمت، اخلاق-آداب، انسانی مناسبتلر اساسیگه قوریش عین مدعا بۆلور اېدی. بو حقه گپیرگنده، مېن ممتاز یازو وچیمیز عبدالله قادری نینگ «اؤتگن کونلر» اثریده گی قهرمانلرنینگ اوز ارا معامله و ملاقاتلری، اولرنینگ حتا کیچیک فرزندلرینی هم «سیز» لب گپیریشی مثالیده آته-بابالریمیز نینگ عایله معنویتیکه قنچه لیک کتّه اعتبار بېرگنیگه ایشانچ حاصل قیله من.

شو نقطه نظر دن قره گنده، بوگونگی کونده هم یورتیمیزده انه شونده ی گؤزل اخلاق مېزانلری بیلن یشب کېله یاتگن، اؤغیل-قیزلرینی شو روحه تربیه لیه یاتگن کۆپلر عبرتلی عایله لر برچه میزده هوس اویغاتیشی طبیعی دیر.

معلوم که، اۆزبېک خلقى ازلدن اۆزى نىنگ باله جانلىگى، عايله پرورلىگى بىلن اجره لىب توره دى. البته، فرزندگه مهر قۇيىش، اولر نىنگ قارنىنى تۇق، اوستىنى بوت قىلىش اۆز يۇلى بىلن، لېكن باله لىمىزنى ياشلىق چاغىدن باشلې ملي تربيه، اخلاق-آداب، يوكسك معنويت اساسىده وايه گه يېتكىزىش بىز اوچون داىما دالزرب اهميت كسب اېتىب كېلگن. بو مسأله گه اعتبار بېرمىلىك نه فقط آيرىم آتە-آنەلر، بلكه بوتون جمعيت اوچون جوده قيمتگه توشىشىنى هم كۆپ گينه حياتى مثاللرده كۆرىش ممكن.

اۆز-اۆزىدن روشن كه، يوقارىده ذكر اېتىلگىدېك، باله تربيه سىده ساغلام نسل مسأله سى هم مهم رۇل اۆينه شىنى انكار اېتىب بۇلمه يدى. عقلى رسا هر قىسى انسان يخشى انگله يدى كه، بو ياروغ دنياده حيات بار اېكن، عايله بار. عايله بار اېكن، فرزند دېب اتمىش بى بها نعمت بار. فرزند بار اېكن، آدمزاد هميشه اېزگو آرزو و اينتلىشلىر بىلن يشه يدى.

شخصاً مېنگه «نسل» و «نصيبه» دېگن سۆزلر اؤرته سىده قنده ي-دير الهى باغلىقلىك باردېك تويوله دى. البته، هر بير بنده گه رزق-نصيبه نى الله تعالى بېره دى. لېكن بو حياتده نصيبه سى بوتون و تۇله بۇلىشى اوچون انسان نىنگ اۆزى هم چىن دلدن اينتلىشى، زىيادىنى ساغلام محيطده تربيه لىشى كتّه اهميتگه اېگه اېكىنى او نوتمسلىگىمىز ضرور.

بوگونگى كونده بىز نىنگ قىله ياتگن برچه ايشلر يىمىز فرزندلر يىمىز نىنگ بخت و سعادتى، اولر نىنگ ياروغ كېله جگى اوچون عملگه آشيرىلماقده. لېكن بخت و سعادت فقط بايلىك، مال و ملك بىلن بېلگىلنمه يدى. آدابلى، بىلىمدان و عقللى، محنتسپور، ايمان-اعتقادلى فرزند نه فقط آتە-آنە نىنگ، بلكه بوتون جمعيت نىنگ اېنگ كتّه بايلىگى دير.

شو حقيقتدن كېلىب چىققن حالده، ياشلر يىمىزنى هر تامانلمه ساغلام و بركمال اېتىب تربيه لىش، حيات ابدىلىگى، اولادلر دوامىلىگىنى تامينلهدىگن معنويت قۇرغانى بۇلمىش عايله نى مستحكملش بوگونگى كونده برچه مېز نىنگ نه اينكه اساسى وظيفه مېز، بلكه انساني بورچىمىزگه ايله نىشىنى اىستردىم. شو باعث بىز مستقللىك دورىده عايله انستىتوتىنى جمعيت نىنگ باشقه مهم اجتماعى توزىلمه لرى، يورتىمىزده گى معنوي اۆزگىشلىر بىلن اويغون طرزده رواجلنتىرىش، اونىنگ نفوذىنى آشيرىش مسأله سىگه دولت سياستى نىنگ اېنگ مهم و استوار يۇنه لىشى صفتىده دايمى اعتبار بېرىب كېلماقده مېز.

مملکتیمیز اساسی قانونیده عایله نینگ اجتماعی مقامی انیق بېلگیلب قۇییلگنی، شو اساسده عایله، وطنداشلیک، اوی-جای کودبکسلری و باشقه ضرور قانون حجتلری قبول قیلینیب، بو بارهده تېگیشلی حقوقي پای دېوار یره تیلگنی هم بو فکرنی تصدیقلهیدی.

معلوم که، کپینگی ییللرده یورتیمیزده هر قیسی ییلگه انیق بیر نام بېریب، شو اساسده مخصوص دولت دستورلرینی ایشلب چیقیش و عملگه آشیریش یخشی عنعنهگه ایلنپ قالدی.

اگر اوشبو مسأله نینگ تاریخیگه نظر تشلهیدیگن بۇلوسک، بو یۇلدهگی باشلنغیچ سلماقلی قدلریمیز ۱۹۹۸ ییلنی مملکتیمیزده «عایله ییلی» دېب اعلان قیلش بیلن باشلنگنی نینگ اۋزی هم، اۋیله یمن که، کۋپ نرسه نی انگلتهدی.

شو معناده، عایله نی، اونینگ باقی قدریتلرینی اولوغلب، مملکتیمیزده «اېل-یورت تیه نچی» دېگن معظم یادگارلیک برپا اېتگنیمیز کۋپچیلیک نینگ کۋنگلیدهگی ایش بۇلگننی تاکیدلش جایز.

قدیمی قرشی شهری نینگ ۲۷۰۰ ییللیک تۋیی عرفه سیده شو تبرک زمینده قد راستلگن بو محتشم بدیعی آبدە آرقه لی بیز مینگ ییللر دوامیده قنچه-قنچه سیناو و مشقتلرنی باشیدن کپچیریب، اۋز آنه یورتینی هر قنده ی بلا-قضالردن اسرهب-اوه یلب کپلگن، اۋغیل-قیزلرینی عقل-ذکاو، مردلیک و متانت صاحبی اېتیب تربیه له گن بنیادکار خلقیمیزگه، اونینگ تام معناده تیه نچی بۇلگن عایله گه چپکسیر حرمت-احترام تویغوسینی مجسم اېتیشنی مقصد قیلیب قۇیدیک. اېل-یورتیمیزنینگ عالیجناب قره شلریگه غایت هماهنگ بۇلگن اوشبو یادگارلیک مجموعه سی قیسقه وقت ایچیده تبرک زیارتگاهگه ایلنپ قالگنی برچه میزنی قووانتیره دی.

مختصر ایتگنده، همه میزگه عیان بۇلیشی طبیعی که، عایله ساغلام اېکن - جمعیت مستحکم، جمعیت مستحکم اېکن - مملکت برقرار دیر.

معنوی حیاتییمیزنی یوکسلتیریش حقیده گپیرگنده، محله نینگ رۋلی و تأثیری خصوصیده تۋخته لیش البته اۋرینلی دیر. معلوم که، ازلدن اۋزبیک محله لری چینه کم ملی قدریتلر مسکنی بۇلیب کپله دی. اۋز ارا مهر-عاقبت، اهییلیک و تاتوولیک، احتیاجمند، یاردمگه محتاج کیمسه لر حالیدن خبر آلیش، یتیم-اېسیرلرینگ باشینی سیلش، تۋی-تماشا، حشر و معرکه لرنی کۋپچیلیک بیلن مصلحتلی اۋتکزیش، یخشی کونده هم، یامان کونده هم بیرگه بۇلیش کبی خلقیمیزگه خاص عرف-عادت و عنعنه لر اوّل هم بار محله محیطیده شکلنگن و رواجلنگن. خلقیمیزگه خاص اۋزینی اۋزی باشقریش تیزیمی نینگ بو نایاب اصولی قدیم-قدیمدن آدملرینگ نه فقط تیلیده، بلکه دلیده، بوتون حیاتیده چوقور جای

اېگله گنى بې چيز اېمس. بيز «محلە - هم آتە، هم آنە» دېگن حكمتلى نقلنى انە شو حياتى حقيقت نينگ افادەسى صفتيدە قبول قىلەمىز.

محلە حقيده گپىرگندە، كۆپچىلىك انە شوندى چوقور معالى سۆزلرنى اېسلىشى و تىلگە آلىشى طبعىي. اولر شو طريقە نە اينكە اۆزلىرى نينگ درد و تشويشلىرىنى حل قىلەدىگن تائىرچن اجتماعى و طنداىلىك ادارەسى، عين وقتدە انە يورت رمزى بۇلگن محلەگە اۆزى نينگ مناسبتىنى اظهار اېتەدى. مستقللىك بىللىرىدە محلە حياتى بىلن باغلىق كۆپلە قدرىتلەر، اودوم و عنعنەلر يىمىز قىتە تىكلنىب، زمان طلبلىرى اساسيدە بايىب بارماقده. شو بىلن بىرگە، محلە نينگ حقوق و وكالتلىرى كېنگەيتىرىلماقده، اولر بوگون اۆزىنى اۆزى باشقىرىش ادارەسى، حقيقي دېموكراسى درسرخانەسى صفتيدە كېنگ كۆلملى فعاليت آلىب بارماقده. دولتچىلىگىمىز تارىخيدە بىرىنچى مرتە «محلە» توشونچەسى اساسى قانونىمىزگە كىرىتىلىب، اونىنگ جمعيت باشقروويدەگى اۆرنى و مقامى قىتە قۇيىلدى. محلە باشقروويدە بوندى كتە اعتبار بوگون مملكتىمىزدە آلىب بارىلەياتگن سياست نينگ خلىقچىلىگىدىن دلالت بېرەدى. عين پىتدە او يورتىمىزدە عملگە آشىرىلەياتگن «كوچلى دولتدن - كوچلى جمعيت سىرى» دېگن تمايل نينگ عملى افادەسى بۇلىب، معنوي حياتىمىزنى يەنە دە مستحكەملىش، ياش اولادىمىزنىنگ آنگ و تفكرىنى زمانوي اساسدە شكلىنتىرىش بارەسىدە مەم اهمىت كىسب اېتماقده.

محلە نينگ خلق معنويتى بىلن باغلىق جەھتلرى حقيده سۆز يورىتىب، اولرنى كۆز اۋنىگىمىزدن اۋتكىزىب، اطرافلىچە تحليل قىلر اېكنمىز، هېچ ايكىلنمىسدىن اېتىش كېرەك كە، بىز هر قىسى خاندان، بوتون اېل-يورتىمىزدەگى معنوي اقليم و وضعىتى انگلەماقچى بۇلىسك، بو بارەدەگى حقيقي منظرە نينگ يارقىن افادەسىنى اوللا محلە حياتيدە خودى آينەدېك يقال كۆرىش امكانىگە اېگە بۇلەمىز.

شو سببلى بىز معنوي حياتىمىزنى، ملي آنگ و قدرىتلىرىمىز، اعتقاد و تفكرىمىز، عرف-عادت و عنعنەلرىمىزنى اسرەب-اوهىلىش، معنوي عالمىمىزنى يوكسلىتىرىشگە اىنتىلر اېكنمىز، بولرنىنگ برچەسى محلە ادارەسىگە يەنە دە كۆپراق امكانىت بېرىش، اونىنگ حقوقى و عملى و كالتلىرىنى كېنگەيتىرىش بىلن بېواسطە علاقەدار اېكىنى اۋزىمىزگە يىخى تصور قىلەمىز. شو آرقەلى بىز اۋزىمىزنىنگ اېزگو مقصدىمىز بۇلمىش اېركىن و طنداىلىك جمعيتى برپا اېتىش يۇلىدە، هېچ شېهەسىز، اولكن قدم قۇيگن بۇلەمىز.

معنويتىنى شكلىنتىرىشگە بېواسطە تائىر قىلەدىگن يەنە بىر مەم حياتى عامل - بو تعليم-تربىە تىزىمى بىلن چنبرچس باغلىق دىر.

معلوم که، آتہ-بابالریمیز قدیمدن بی بها بایلیک بؤلیمیش علم و معرفت، تعلیم و تربیہنی انسان کمالاتی و ملت رونقی نینگ اپنگ اساسی شرطی و گروی دہب بیلگن.

البتہ، تعلیم-تربیہ - آنگ محصولی، لہکن عینِ وقتہ آنگ درجہسی و اونینگ رواجینی ہم بیلگیلیدیگن، یعنی، خلق معنویتینی شکلنتیرہدیگن و باییتہدیگن اپنگ مهم عامل دیر. بنا برین، تعلیم-تربیہ تیزیمنی و شو اساسدہ آنگنی اوزگرتیرمسدن توریب، معنویتینی رواجلتیریب بؤلمہیدی. شو باعث بو ساحہدہ یوزہکی، رسمی یاندشولرگہ، پختہ اویلنمہگن ایشلرگہ مطلقا یؤل قویب بؤلمہیدی. مکتب، تعلیم-تربیہ مسألہسی دولت و جمعیت نظارتیدہ بؤلشی اساسی قانونیمیزدہ بیلگیلب قوییلگن. شو بیلن بیرگہ، بو کپنگ جماعتچیلیک، بوتون خلقیمیزنینگ اشتراکی و قؤللب-قوتلشینی طلب قیلہدیگن عمومملی مسألہ دیر.

شونی اونوتمسلیگیمیز کپرہک کہ، کپلہجگیمیز پای دہواری بیلیم درگاھلریدہ یرہتیلہدی، باشقہچہ ایتگندہ، خلقیمیزنینگ اہرتنگی کونی قندہی بؤلشی فرزندلریمیزنینگ بوگون قندہی تعلیم و تربیہ آلیشیگہ باغلیق.

بونینگ اوچون ہر قیسی آتہ-آنہ، استاد و مربی ہر بیر بالہ تمثالیدہ اولّا شخصنی کوریشی ضرور. انہ شو عادی طلبدن کپلیب چیققن حالدہ، فرزندلریمیزنی مستقل و کپنگ فکرلش قابلیتگہ اہگہ بؤلگن، آنگلی یشہیدیگن کامل انسانلر یپتیب وایہگہ یپتکزیش - تعلیم-تربیہ ساحہسی نینگ اساسی مقصدی و وظیفہسی بؤلشی لازم، دہب قبول قیلشیمیز کپرہک. بو اہسہ تعلیم و تربیہ ایشینی اویغون حالدہ آلیب باریشینی طلب اہتہدی.

تعلیمنی تربیہدن، تربیہنی اہسہ تعلیمدن اجرہتیب بؤلمہیدی - بو شرقانہ قرہش، شرقانہ حیات فلسفہسی.

بو حقدہ فکر یوریتگندہ، مہن عبداللہ اولانی نینگ «تربیہ بیز اوچون یا حیات - یا ممات، یا نجات - یا ہلاکت، یا سعادت - یا فلاکت مسألہسی دیر» دہگن چوقور معنالی سؤزلرینی اہسلہیمن. بویوک معرفتپرور بابامیزنینگ بو سؤزلری اؤتگن عصر باشیدہ ملتیمیز اوچون قنچہلر مهم و دالزرب بؤلگن بؤلسہ، حاضرگی وقتدہ ہم بیز اوچون شونچہلیک، بلکہ اوندن ہم کؤرہ مهم و دالزرب اہمیت کسب اہتہدی.

نہگہ دہگندہ، بیزگہ سابق توزومدن میراث بؤلیب قالگن معارف تیزیمی نینگ اپنگ نامعقول تامانی شوندن عبارت اہدی کہ، اوندہ اؤقوو جریانیدہ اؤقووچی و محصللرنینگ مستقل و اہرکین

فكرلشىگە يۇل قۇيىلمىس اېدى. ھەر قىسى اۋقوو يورتىنى بىتىرووچىلر نىنگ بىلىمىگە قرەب اېمىس، عكسىنچە، اولر نىنگ سابق ساوېت تىزىمىگە و ساختە غايەلرگە صداقتىنى حسابگە آىب بهالش و حياتگە يۇللىش تمايلى اساسى اۋرىنى اېگىر اېدى. كۇپ حالدرە صفت اۋرنىگە سان كېتىدن قوويش اوستونلىك قىلردى. اكثرىت ياشلر حقيقى بىلىم يا كە ملكە آرتتىرىش مقصدىدە اېمىس، كۇپراق عملدە دىپلوملى بۇلىب آلىش اىلىنچىدە تخنىكوم يا كە انستىتوتلرگە كىرر اېدى.

شونىنگ اوچون ھم مستقللىك نىنگ باشلنغىچ يىللردىناق بوتون مملكت مقىاسىدە تعليم و تربىە، علم-فن، كسب-ھنر اۋرگىتىش تىزىملىرىنى توبدن اصلاح قىلىشگە نہایتدە كتە ضرورت سېزىلە باشلەدى. كادرلر تيارلش ملي دستورىنى ايشلب چىقىش بىلن باغلىق جريان اوزاق يىللر مابىنىدە بو ساحەدە تلەى معمالر يىغىلىب قالگىنى كۇرستدى. مېن بونگە اوشبو دستور لايحەسى اوستىدە سگىز آى مابىنىدە ايشلش جريانىدە شخصاً امىن بۇلدىم. شونىنگ اوچون ھم بو آغىر، مسووليتلى، اما حل قىلىشنى اصلا تعويقگە سالىب بۇلمەيدىگن ايشنى قدم-بقدم، اىزچىللىك بىلن بجرىشگە بېل باغلهدىك.

تعليم-تربىە تىزىمىدەگى اصلاحتلر باشلنغن باشلنغىچ يىللردە مېن جهان تجربەسى و حياتدە اۋزىنى كۇپ بار اقلەگن حقيقتدن كېلىب چىقىپ، اگر بو مقصدلر يىمىزنى موفقىتلى روشدە عملگە آشپره آلسك، تېز آره دە حياتىمىزدە اىجابى معنادەگى «پارتلىش افېكتى» گە، يعنى، يىنگى تعليم مۇدلى نىنگ كوچلى ثمرەسىگە اېرىشەمىز، دېگن فكرنى بىلدىرگن اېدىم.

درحقيقت، استقلال دورىدە برپا اېتىلگن، برچە شرط-شرائطلرگە اېگە بۇلگن اكادمىك لىسە و كسب-ھنر كولىجلىرى، عالي اۋقوو يورتلىرىدە تحصيل آلەياتگن، زمانوى كسب-ھنر و علم-معرفت سىرلىرىنى اۋرگنەياتگن، حاضر دىناق ايكى-اوچ تىلدە بې ملال گېلشە آلەدىگن مىنگ-مىنگلېب اۋقووچىلر، كتە حياتگە كىرىب كېلەياتگن، اۋز استعدادى و صلاحىتىنى يارقىن نمايان اېتەياتگن ياش كادرلر يىمىز مثالىدە انه شوندى آرزو-اىنتىلىشلىرىمىز بوگون نىنگ اۋزىدە اۋز حاصلنى بېرەياتگنى نىنگ گواھى بۇلماق دەمىز.

اېنگ مھمى شوندى كە، «پارتلىش افېكتى» نىنگ حقيقى ماھىتى و اهمىتى وقت اۋتئشى بىلن، بىز تربىە قىلەياتگن ساغلام و بركمال اولادنىنگ صفىمىزگە تابارە اىلدم كىرىب بارىشى بىلن يىنەدە يقالراق سېزىلەدى.

كادرلر تيارلش ملي دستوريني عملگه آشيريش جريانیده مکتب تعلیمی، اینیقهسه، عموم تعلیم مکتبلری نینگ مادّی-تخنیکي بازه سینی مستحکملاشگه اعتبارنی کوچه یتیریش بیز اوچون کون ترتیبیده گی اینگ مهم و جدّی مسأله گه ایلندی.

شو مقصده یورتیمیزده کادرلر تيارلش ملي دستوری نینگ عضوی و منطقی دوامی بؤلیمیش ۲۰۰۴-۲۰۰۹ ییللرده مکتب تعلیمینی رواجلتیریش عموم ملی دولت دستوری قبول قیلیندی. اوشبو دستورگه موافق، یورتیمیزده موجود بؤلگن اؤن مینگ گه یقین عموم تعلیم مکتبی نینگ مادّی-تخنیکي بازه سینی مستحکملاش، تعلیم جریانی نینگ مضمونینی توبدن تکامللاشتیریش، اؤقیتو وچیلر نینگ محنتینی مادّی و معنوی رغبتلتیریش بؤیچه کتّه ایشلر قیلینماقده. مختصر قیلیب ایتکنده، آخرگی ییللرده تعلیم-تربیه ساحه سیده عملگه آشیرگن، کؤلمی و ماهیتگه کؤره اولکن ایشلریمیز بیز کؤزله گن ایزگو نیتلریمیزگه ابریشیش، هېچ کیمدن کم بؤلمه یدیکن حیات برپا ایتیش، یاشلریمیز، بوتون خلقیمیز نینگ معنوی یوکسه لیشی یؤلیده مستحکم زمین یره تدی، دېسک، هېچ قنده ی خطا بؤلمه یدی.

معنوی و مادّی حیات اویغونلیگی

معنویت نینگ انسان و جمعیت حیاتیده گی ماهیتی و اهمیتی حقیده فکر یوریتگنده، بو باره ده عصرلر دوامیده قیزغین بحث-مناظره لرگه سبب بؤلپ کبله یانگن بیر مسأله گه علیحده تۆخته لیب اؤتیش لازم، دېب اؤیله یمن. یعنی، آدم نینگ کونده لیک حیاتی و فعالیتیده مادّی و معنوی اساسلر بیر-بیریگه نسبتاً قنده ی اؤرین توتیشی، اولر نینگ قیسی بیری استوارلیک کسب ایتیشی حقیده تورلی-تومن، بعضاً اېسه ضدیتلی فکر و قره شلر موجود بؤلگنینی و بونده ی تارتیشولر حاضرگچه دوام اېته یاتگنینی کوزه تیش قیین اېمس.

بشریت تاریخیده یشب اؤتگن نې-نې بویوک علامه لر بو مسأله بؤیچه کؤپلر اثرلر یره تیب قالدیرگنی هم شوندن دلالت بېره دی.

مثال اوچون، قدیمی هند، چین یا که یونان فیلسولرینی آله سیز می، اؤرته عصرلرده گی شرق و غرب اویغانیش دوری نماینده لرینی آله سیز می، اسلام عالمیده نام قازانگن متفکر ذاتلرنی آله سیز می – اولر نینگ علمی میراثیده مادّی و معنوی عالم اؤرته سیده گی مناسبتلرگه کینگ اؤرین بېریلگنینی کؤریش ممکن.

مثلاً، انتیک دور فیلسوفلری بۆلمیش سقراط و افلاطون، اپیکور و دېموکریت، چین دانشمندی کونفوتسی و باشقە علامەلرنینگ بو بارەدەگی نظری قرەشلی فن تاریخیدن یخشی معلوم. اولرنینگ ایریملری روحی عالمی بیرلمچی دېب بیلسە، بعضیلری اېسە مادّی عالمی اساسی اؤرینگە قۇیەدی. انه شونەدی توشونچە و تصورلر اساسیدە کپینچەلیک ماتریالیزم و ایدەآلیزم کبی تعلیماتلر میدانگە چیقیدی. اؤیلەیمن کە، بو اؤریندە اولرنینگ تاریخی، معنا-مضمونی حقیقە مفصل تۇختەلیب اؤتیریش نینگ حاجتی بۆلمەسە کپرەک.

البته، بونەدی فلسفی یاندشولرنینگ هر بیرى اؤز دوریدەگی موجود سیاسی-اجتماعی وضعیت، حکمران مفکورە، جمعیت نینگ حقوقی و مدنی سویەسى، تورلی اجتماعی گروه و طایفەلر نینگ قرەشلیرنی افادە اېتیشگە خدمت قیلەدی.

اجتماعی ترقیات نینگ تورلی دورلریدە بونەدی بحثلر صاف نظری مسألە دایرەسیدن چیقیب، معلوم بیر توزوم یا کە دولت نینگ رسمی مفکورەسى مقامینی هم الگن. بونینگ تصدیقینی اوزاققە بارسدن یقین تاریخیمیزدە – شۇرا زمانیدە ماتریالیستیک قرەشنى اوستون قۇییش نتیجەسیدە مادە بیرلمچی، آنگ اېسە ایکیلمچی، دېگن تمایل نینگ حکمران دنیاقرەش درجەسیگە کؤتیریلگنی، بونینگ عاقبتیدە انسان نینگ معنوی قدریتلری، اینیقسە، اونینگ ملی و دینی توغولریگە بی پسند قرەب کپلینگنی مثالیدە هم کؤریش ممکن.

اوشبو مسألەگە چوقورراق و اطرافلیچە نظر تشلەیدینگن بۆلمسک، اولاً شونی ایتیش کپرەک کە، بو کهنە دنیا، بیز یشەیاتگن حیات یگانە، یخلیت بیر واقعلیک دیر. شونەدی اېکن، مادّی احتیاجلرنی انسان نینگ روحی عالمیگە قرەمە-قرشی قۇییش، اولرنینگ بیرینی اوستون دېب بیلگن حالدە، تیریکلیک نینگ اساسی مقصدی صفتیدە قبول قیلش قندە-دیر بیریاقلمە قرەش افادەسى، دېب ایتسک، خطا بۆلمەیدی.

قالە بېرسە، بو مسألەگە بونەدی کپسکین یاندشوو، خصوصاً، آدم نینگ روحی دنیاسینی مېنسیمسلیک، اونى ایکیلمچی اؤرینگە قۇییش آخر-عاقبتدە جمعیت حیاتییدە انقراضگە آلیب کپلیشى مقرر اېکنینی تاریخ کؤپ مراتبە اثباتلەگن.

بیر سؤز بیلن ایتگندە، انسان اؤز تمثالیدە هم مادّی، هم معنوی خصوصیت و علامتلرنی مجسم اېتگن نایاب خلقت، یرەتگن نینگ بویوک و سیرلی معجزەسى دیر. شونینگ اوچون هم اونینگ ایچکی

دنیاسی، اونگه عطا ایتلیگن فضیلت و خصلتلرنی آخریگچه انگلش، توشونیش نینگ اؤزی اؤته مرکب بیر مسأله.

منه شوندهی قرهش و فکرلرنی عموملاشتیریپ، انسانگه خاص آرزو-اینتیلیشلرنی رؤیابگه چیقیریش، اونینگ آنکلی حیات کپچیریشی اوچون ضرور بؤلگن مادّی و معنوی عالمی پرواز قیله یاتگن قوش نینگ ایکی قناتیگه قیاسله سک، اؤیله یمن که، اؤریلی بؤلهدی.

قچانکه انه شو ایکی مهم عامل اؤز ارا او یغونلشسه، تام معنادهگی قوش قناتگه ایلنسه، شونده گینه انسان، دولت و جمعیت حیاتیده اؤسیش-اؤزگیش، یوکسه لیش جریانلری صادر بؤلهدی.

بیز استقلال نینگ باشلنغیچ ییللریدن باشلب خلقیمیزنینگ عصرلر دوامیده اینتیلیب کپلگن آرزو-مقصدلری و زمان طلبلرینی، دنیاوی ترقیات مېزانلرینی حسابگه آلگن حالده، جمعیتیمیز حیاتیده انه شو ایکی عامل نینگ او یغون طوزده رواجلنیشیگه علیحده اعتبار قره تدیک. مستقللیک بیز اوچون نه فقط اقتصادی، بلکه بی قیاس معنوی امکانیتلر منبعی اپکنینی انگلب، مملکتیمیزنینگ ایچکی و تشقی سیاستینی، اقتصادی-اجتماعی ینگیلنیش جریانلرینی عیناً شو اساسده تشکیل ایتیشگه استوار اهمیت بېردیک.

شو اؤرینده بعضی بیر سیاستچی و نظریاتچیلر نینگ، آلدین مادّی حیاتی، کپین معنوی مسأله لرنی اؤیلش کپرهک، دېگن مضموندهگی فکرلری مطلقاً خطا بؤلپ، ینگ جمعیت، ینگ حیات قوریش جریانیده فقط ضرر یپتکزیشی ممکنلیگینی بوگون حیات نینگ اؤزی هر قدمده تصدیق لب بېرماقده.

شو نقطه نظرده قره گنده، بازار مناسبلریگه اؤتیش دوریده جمعیت اعضاسی نینگ اؤز صلاحیتی و استعدادینی رؤیابگه چیقیریشی اوچون اولرگه بیرینچی گلده تنگ امکانیت و اپرکینلیک محیطینی، هم قانونی، هم عملی شرط-شرایطلرنی یره تیب بېریش ضرور. عادی قیلیب ایتگنده، کوچ-غیرت بیلن بیرگه، بیلیم و تجربه سی، عقل-ادراکی، کسب ملکه سی یپترلی بؤلگن، قانونلرنی، اؤز حق-حقوقلری و مجبوریتلرینی یخشی بیلگن آدم گینه تدبیرکارلیک یا که فارمرلیک بیلن شغلله نیشی، اؤز خصوصی ایشینی عاقلانه و ثمره لی تشکیل ایتیشی ممکن.

کؤرینب توریبدی که، مادّی و معنوی حیات تمایللری بیر-بیرینی انکار اېتمه یدی، عکسینچه، اؤز ارا باغلنپ، بیر-بیرینی تؤولدیره دی. یوکسک ترقیاتگه اېریشیشنی آرزو قیله دیگن هر بیر انسان و جمعیت اؤز حیاتی عیناً انه شوندهی دیالپکتیک و عضوی باغلیقلیک اساسیده قورگن و رواجلنتیرگن تقدیرده گینه ایجابی نتیجه لرگه اېریشه آله دی.

انه شو حقیقتدن کپلیب چیقنن حالده، بیز اقتصادی اؤنگلنیش، اقتصادی تیکلنیش، اقتصادی رواجلنیش جریانلری نینگ معنوی پاکلنیش، معنوی یوکسه لیش حرکتلری بیلن تامامیله اویغون روشده رواجلنیش باریشینی دایما دولتیمیز و جمعیتیمیز نینگ اعتبار مرکزیه قویب کپلماقدهمیز.

مملکتیمیزده بازار اقتصادیاتى مناسبلری نینگ جاری ایتیلیشى طفیلی یورتداشلریمیز نینگ آنگ و تفکری و دنیاقرهشی قنچه لیک اؤزگریب کپتگنی هم شوندن دلالت بیره دی. کؤپچیلیک که یخشی عیان که، ۹۰- ییللر نینگ باشلریده اکثریت آدملر بیزده هم کیم نینگ- دیر خصوصی فابریکه سی یا که فارمی او یاقده تورسین، کیچکینه گینه دوکانی بؤلوشی ممکنلیگینی هم تصور اپته آلمس، تصور اپتگن تقدیرده هم اؤزیه قبول قیله آلمس ایدی. چونکه همه نرسه دولت ملکی بؤلگن اپسکی توزومده خصوصی ملک که اپگه بؤلوش، تدبیرکارلیک و کیچیک بیزنس بیلن شغللنیش بیزگه بپگانه بؤلگن توشونچه لر صفتیده بهالتر ایدی. بوگونگی کونده اپسه خصوصی ملک توشونچه سیگه نسبتاً مناسب قندهی اؤزگریب، او حیاتیتمیزدن قنچه لر چوقور جای آلیب باره یاتگنیگه برچه میز گواهمیز و بو حالت هپچ کیمنی حیران قالدیرمیدی.

کیشیلیک تاریخی، بوگون دنیا ده گی کؤپ گینه ترقی تاپگن، برقرار و بدولت یشب کپله یاتگن دولتر تجربه سی شوندن دلالت بیره دی که، اولاً اؤزی نینگ خصوصی ملکیه گه اپگه بؤلگن شخص و بونده ی شخصلردن تشکیل تاپگن طایفه اؤزینی و عایله سینی باقیشگه، شو بیلن بیرگه، آرتتیرگن درآمدی حسابیدن اؤز یقینلری و محتاج انسانلرگه بی غرض یاردم کؤرسه تیش، اهل-یورت اوچون خدمت قیله دیگن مکتب، کسلخانه، مدنیت و سپورت مسکنلری برپا ایتیش، بیر سؤز بیلن ایته دیگن بؤلسک، دولت و جمعیت ذمه سیده گی کؤپ گینه وظیفه لرنی عملگه آشیریشگه اؤز حصه سینی قؤشه دی.

اپنگ مهمی، بونده ی انسانلر یورتیمیزده تینچلیک-آسایشته لیک و برقرارلیکنی سقلش و حمایه لیش، یاروغ کپله جگیمیزنی قوریش یؤلیده یوره کدن جان کویدیریب محنت قیله دی.

بولر نینگ برچه سی معنوی قدریتلریمیز، عرف-عادت و عنعنه لریمیزدن آزیقلنگن اقتصادی ترقیات یؤلیمیز جمعیتیمیز حیاتیگه قنده ی ایجابی تأثیر کؤرسته یاتگنی نینگ یارقین افاده سی دیر. اپنگ مهمی، یورتیمیزده مادّی و معنوی جریانلر نینگ اؤز ارا متناسب طرزده رواجلنتیریه یاتگنی سیاسی-اجتماعی برقرارلیک و ترقیات نینگ مستحکم گروی بؤلیب خدمت قیلماقده.

ایگینچی باب

مستقللیک - معنوی تیکلنیش و یوکسه‌لیش

ملي غايه و معنوي حیات

انسانیت نینگ كۆپ عصرلیك تاریخی شوندىن دلالت بېرىدۇ كە، بو دنیاده اۇزى نینگ ملي دولتىنى قوریشگه عزم و قرار قیلگن هر قىسى خلق یوکسك وظیفه‌لرنى عملگه آشیریش، شو یۇلده آدم‌لرنى بىرلشتیریش و سفربر قیلش، اولرنینگ قلبیده ایشانچ اویغاتیش، اېسكى اجتماعي توزومدن مطلقا ینگى توزومگه اۇتیشده اۇزىگه قۇشیمچه کوچ-قوت و مدد تاپیشده عمومي، یگانه مقصد و آرزو-اینتیلیش افاده‌سى بۇلگن ملي غايه‌نى تیه‌نچ و سويه‌نچ دېب بيله‌دی.

ملي غايه دېگنده، اجدادلردن اولادلرگه اۇتیب، عصرلر دوامیده اعزازلب كېلینه‌ياتگن، شو یورته یشه‌ياتگن هر بىر انسان و بوتون خلق نینگ قلبیده چوقور ایلدیز آتیب، اونینگ معنوي احتیاجى و حیات طلبیگه ایلنپ كېتگن، تعبیر جایز بۇلسه، هر قىسى ملت نینگ اېنگ اېزگو آرزو-اینتیلیش و امید-مقصدلرینی اۇزیمیزگه تصور قیله‌دیگن بۇلسك، اۇيله‌یمن كە، بونده‌ی كېنگ معنالی توشونچه نینگ مضمون-ماهیتینی افاده قیلگن بۇله‌میز.

استقلالیمیزنى قۇلگه كیریتگن ایلک كونلردن باشلب، بیز ملي غايه‌میزنینگ اېنگ اساسي توشونچه و تمایللرینی بېلگىلب آلیش و ایشلب چیقیشگه حرکت قیلدیک. شو مقصدده اجتماعي فنلر ساحه‌سیده‌گی یېتكچى عالم‌لر، سیاستچى و اقتصادچیلر، ایجادكار ضیالیلر، كېنگ جماعت‌چیلیگیمیز اعتبارینی انه شو مهم مسأله‌گه قره‌تدیک. خلقیمیزنینگ عصري آرزوسى، كۆزله‌گن یوکسك مقصدلریمیزگه یېتیش نینگ اساسي عاملی - اول هم بار مستقللیكنى اسره‌ب-اوهیلش، اونى ینه‌ده مستحکملش بیلن باغلیق اېکنیدن كېلیب چیققن حالده، ملي غايه‌میزنینگ معنا-مضمونینی هم انه شونده‌ی مېزانلر نېگیزیده بېلگىلشنى وظیفه قیلپ قۇیدیک و بو باره‌ده بىر قنچه اعتبارگه لایق ایشلرنى عملگه آشیردیک.

عین پیتده حاضرگی مرکب و تهلكه‌لى زمان طلبلری، جمعیتیمیزنى ینگىلش، مملکتیمیزنى مودرنیزاسیونلشتیریش بیلن باغلیق مقصدلریمیزگه اویغون و هماهنگ روشده حیات نینگ اۇزى آلدیمیزگه ینگى-ینگى وظیفه‌لرنى قۇیماقده.

طبيعي كه، ملي غايه مېز شو يورته يشه ياتگن برچه آدم لرنېنگ عاليجناب نيتلرېني، حياتي منفعتلرېني مجسم اېته ديگن يورت تينچليگي، وطن رونقي، خلق فراوانليگي دېگن يوكسك توشونچه لرنې اؤز ايچيگه آله دي.

بوتون انسانيت تاريخي، خلقيميزنېنگ نېچه مينگ ييلليك اؤتميشي اچيق سبق و خلاصه لر اساسيده بير حقيقتني اثباتلې بېرماقده. يعنى، بيز برقرار ترقيات و فراوان حياتگه اېرېشيش يۇليده اؤز آلدېمېزگه قنده رېجه و دستورلرنې قۇيمه يليك، برچه عاليجناب آرزو-اينتيليشلرېمېزني عملگه آشېرېش نېنگ يگانه شرطې و گروه - بو تينچليک و آسايشته ليک دير. بې چيز اېمس كه، يورتميزده گي قيسي خاندانگه كيرمنگ، قنده ييغين يا كه معرکه بؤلْمه سين، فاتحه گه قۇل آچيلگنده، ياش و قري، اېركك و عيال - برچه مېز يره تگندن تينچليک و آسايشته ليكني سؤرب دعا قيله مېز.

معلوم كه، انسان نېنگ اېنگ استوار و مقدس حقوقلرېدن بېري - بو تينچ يشش حقوقي دير. دولت و جمعيت نېنگ بورچي انه شو حقوقني برچه قانوني واسطه لر بيلن كفالتلې بېرېشدين عبارت. بو حقوقني عملگه آشېرېش - دولت و جمعيتني دېموكراتلشتيريش نېنگ اېنگ مهم شرطې دير. دېموكراسي نېنگ انسانپورولېگي هم بېرينچي گلده انه شو ميزان بيلن اؤلچنه دي.

ملي غايه مېز نېنگ اساسي مضمونيني افاده اېته ديگن يۇنه ليشلر حقيده گېرگنده، هېچ شېهه سيز، بيز وطن رونقي و ترقياتيني اؤزيميزگه تصور قيله مېز.

اؤز كينديك قاني تۇكيلگن، آته-بابالري خاكي ياتگن انه يورتنې دنياده تېنگسيز، مقدس وطن دېب بيله ديگن آدم نېنگ مقصد-مدعالي انيق، غرور و افتخاري يوكسك بؤلهدې.

وطن رونقي اوللا اونېنگ فرزندلرېگه، اولرنېنگ معنوي و جسماني كمالاتيگه بېواسطه باغليق. بو اؤز نوبتيده هر بير يورتداشيمېزني ذمه سيده گي يوكسك و طندا شليك مسووليتيني حس اېتېشگه، اؤز منفعتلرېني شو يورت، شو خلق منفعتلري بيلن اويغونلشتيريب يششگه دعوت اېته دي. و هر قيسي و طندا ش اؤز مملكتي نېنگ خلقارا جامعه صفيدن مناسب اؤرين آيشي، بوگونگي كونده ترقي تاپگن تينچ و بدولت يشه ياتگن دولتر قطاريگه كؤتريليشيدن منفعتدار بؤلېشي شېهه سيز.

بېر سؤز بيلن ايتگنده، بو ايكي توشونچه - وطن رونقي و فراوانليک مسالھه سي بېر-بېري بيلن چنبرچس باغليق اېكيني توشونيش قيين اېمس.

انه شونده ي منطقي خلاصه دن كېليپ چيققن حالده، خلق فراوانليگي دېگن اېزگو توشونچه ني هم ملي غايه مېز نېنگ نېگيزيني تشكيل اېته ديگن تمايللر قطاريگه قۇيوشيميز طبيعي دير.

نېگه دېځنده، بو دنياده هر بير آدم تۇق و بدولت حيات كېچيريش، اېل-يورت اوچون مناسب فرزند تربيه لاش، اولرگه بيليم بېرېش، اوپلى-جايلى قيليش، اولرنيگ بخت و كماليني كۇرېش آرزوسى بيلن يشه يدى.

حاضرگى وقتده مملكتيميزده عملگه آشيره ياتگن كېنگ كؤلملى اصلاحاتلرنيگ نهايي مقصدى - آدملر يميزنيگ انه شونده ي آرزو-اميدلر يني رۇيابگه چيقريش، خلقيميزگه هر تامانلمه مناسب تورموش شرايطى يره تيب بېرېشدن عبارت اېكنى حقيده تكراراً گپريش نينگ حاجتى يۇق، دېب اؤيله يمن.

بو مقصدگه اېرېشيش اوچون يورتميزده برچه اساسلر - طبعي بايلىكلر، اونومدار پېر، كته اقتصادي و علمي-تخنيكي، انساني و معنوي صلاحيت موجود. اېنگ مهمى، بو ديارده انه شو فراوان حياتى اؤز كوچى، اؤز عقل-دكاوتى بيلن برپا اېتيشگه قادر بؤلگن محنتسېور و استعدادلى خلق يشه يدى. مختصر قيليب ايتگنده، ملي غايه ميزگه قيسى تاماندن تعريف و بها بېرمه يلىك، خلقيميزنى بېرلشتيره ديگن بو عالي مقصدلر عصرلر دواميده اونينگ يوره گيدن، قلبيدن جاي آليب كېلگن آرزو-آرمان و اېزگو اينتيليشلر بيلن چنبرچس باغليق اېكنيگه ايشانچ حاصل قيله ميز.

اېنديلىكده آلديميزده تورگن اېنگ مهم وظيفه - انه شو يوكسك توشونچه لر بيلن بيرگه ملي غايه ميزنيگ عضوي تركيبي قسملر يني تشكيل قيله ديگن كامل انسان، اجتماعي همكارلىك، ملتر ارا تاتوولىك، دينلر ارا بغرى كېنگلىك كېي تمايللرنيگ معنا-ماهيتيني بوگونگى كونده مملكتيميزده آليب باريله ياتگن معنوي-معرفي، تعليم-تربيه ايشلر ينيگ مركزىگه قۇييش، اولرني ينگى باسقيچگه كؤتريش، ياش اولاد يميزنى هر تامانلمه مستقل فكرله يديگن بېتوك دنياقرهش اېگه لرى قيليب تربيه لاشدن عبارت.

تأكيدلش جايز كه، بيز وطنداشلر دنياقره شيني باشقريش فكريدن ييراقمىز، بلكه آدملرنيگ تفكر يني باييتيش، اونى ينگى معنا و مضمون بيلن تؤولد يريش طرفدار يميز.

الته، برچه ميز يخشى توشونه ميز كه، «ملي غايه» دېگن سؤز فقط بير ملتگه منسوب بؤلېب قالمسدىن، منه شو تبرك ديار يميز - اؤزبېكستان توپراغيده يشه ياتگن، اونى اؤز آنه وطنى دېب بيله ديگن برچه ملت و اېلتلرگه بېردېك دخلدار دير.

ملي غايه ده مجسم بؤلگن بويوك مقصدلرني رۇيابگه چيقريش اول هم بار جمعيتيميز و شو جمعيت اعضاسي بؤلميش هر قيسي انسان نينگ معنوي عالمي و دنياقره شيده گي ايجابي اوزگريش لر بيلن ببواسطه باغليق اېكنيني اونوتمسليگيميز ضرور.

شو اؤرينده بير فكري عليحده اورغو بېريب ايتيشني جايز دېب بيله من.

بيز نينگ اېنگ اولوغ مقصديميز، اېنگ اولوغ غايه ميز شو كه، اؤزبېكستان نينگ بيرته يۇلى بار: مستقلليكني مستحكم لب، مملكتيميزني هر تامانله يوكسليتيريب، ياروغ و اېركين حيات سري آغه يوريش.

مفكوره ميز، توتگن يۇلیميز، بار كوچ-غيرتيميز انه شو اولوغوار نيتني عملگه آشيريشگه يۇنلتيريليشي كېرەك. خلقيميزني، يورتيميزده گي برچه سياسي كوچلرني، نادولت تشكيلاتلرني يگانه عمومي مقصد اطرافيده بېرلشيره ديگن، بير تن و بير جان قيله ديگن ملي غايه هم اصليده شو.

معنويت و جمعيت نينگ ينگيلنيشي

بوگونگي كونده مملكتيميزده ينگي حيات، ينگي جمعيت بنياديني برپا ايتيشده اېركين و طنداش معنويتيني شكللنتيريش مسأله سي بيز اوچون غايت دالزرب اهميتگه اېگه.

حياتيميز نينگ برچه ساحه لريده عملگه آشيريله ياتگن كېنگ كؤلملي اصلاحاتلر يميز نينگ ثمره دارليگي اوللا خلق معنويتي نينگ تيكلنيشي، باي تاريخي ميراثيميز نينگ چوقور اؤرگنيليشي، عنعنه و عرف-عادتلر يميز نينگ سقله نيشي، مدنيت و صنعت، فن و تعليم رواجي، اېنگ مهمي، جمعيت تفكري نينگ اؤزگريشي و يوكسه ليشي بيلن عضوي باغليق دير.

شو باعشدن هم، اؤز حق-حقوقيني تنييديگن، اؤز كوچي و امكانيتلريگه تيه نه ديگن، يان-اطرافيده صادر بؤلە ياتگن واقعه-حادثه لرگه مستقل يانده شه آله ديگن، عين زمانده شخصي منفعتلريني مملكت و خلق منفعتلري بيلن اويغون حالده كؤره ديگن، هر جهتدن بركمال انسانلرني تربيه لش وظيفه سي استقلال بيللريده بيز اوچون حل قيلو و چي مسأله گه ايلندي.

تاكيدلش جايز كه، بو جريان يورتيميزده اؤته مركب شرايطده - مستبد شؤرا توزومي برباد بؤلگن و ينگيچه اجتماعي مناسبتلر قرار تاپه ياتگن كېسكين بير وضعيته يوز بېردى.

منه شوندهی اۋته قلتیس و مرکب بیر دورده یورتیمیزدهگی تینچلیک و برقرارلیکنی اسره ب قالیش، مرکزدن بۋله یاتگن تورلی ضررلی تأثیرلردن خلقیمیزنی حمایه قیلیش، اۋز مستقل سیاستیمیزنی ایشلب چیقیش و عملگه آشیریش مقصدیده ۱۹۹۰ ییل نینگ ۲۴ مرت کونی جمهوریت عالی کپنگشی نینگ بیرینچی سېسپیه سیده پرزیدنتلیک باشقرووی جاری ایتلیدی.

تأکیدلش جایز که، اۋشنده شۋرالر حاکمیتی حدودیدهگی جمهوریتلر آرسیده بیرینچی بۋلیب اۋزبېکستانده منه شوندهی یوکسک لوازم جاری ایتلگن و شو طریقه بیز یورتیمیزنی مستقللیک یۋلیگه باشلگن باشلنغیچ قدمنی قۋیگن اېدیک.

اۋشه سېسپیه مجلسیده جمهوریتیمیزده وجودگه کپلگن آغیر وضعیت و اونی توزه تیش بۋیچه آلدیمیزده تورگن اېنگ اساسی وظیفه لر حقیقه سۋز بارگنده، بیر-بیریدن دالزرب، بیر-بیریدن مهم معمالرنی یېچیش باره سیده عیناً معنویت مسأله سیگه علیحده تۋخته لیب، خلق نایبلی، بوتون خلقیمیزگه قره ته مېن قوییدهگی فکرلرنی بیلدیرگن اېدیم:

«بوگونگی کونده آلدیمیزده تورگن اېنگ مهم وظیفه لرنی کۋز اۋنگیمیزدن اۋتکزر اېکنمیز، اهالی نینگ کونده لیک احتیاجلریگه بھواسطه دخلدار دالزرب مسأله لرنی حل قیلیش بیلن بیر قطارده بیز اېسکی توزوم دوریده انسان حیاتی نینگ نېگیزی و مرکب تامانلری، ملی قدریتلر، تاریخی عنعنه لر، عموم انسانی معنوی بایلک لر بیلن حسابلشمسلیک جمعیتیمیزگه قنچه دن قنچه ضرر کپلتیرگینی اونوتمسلیگیمیز کپره ک.

بو باره ده اساسی ایشلریمیز نیمه لردن عبارت بۋلیشی لازم؟
بیرینچی نوبته ملی مدنیتیمیز، خلق معنوی بایلگی نینگ ایلدیزلریگه اعتبار بېریش ضرور. بو خزینه عصرلر دوامیده مثقالب تۋپلنگن. تاریخ نینگ نې-نې سینا ولریدن اۋتگن. انسانلرگه آغیر دملرده مدد بۋلگن.

بیز نینگ وظیفه میز - شو خزینه نی کۋز قاره چیغیمیزدېک اسره ش و ینه ده بایتیش.
سۋزده اېمس، عملده هر بیر کیشی نینگ وجدان اېرکینلیگینی، اعتقاد اېرکینلیگینی تأمینلشمیز کپره ک. بیز آدم لرنینگ معنوی تربیه سینی اۋلیب، تینچلیک و خیرلی ایشلرنی کۋزلب حرکت قیله یاتگن هر بیر کیشینی قۋللب-قوتله یمیز، اولر بیلن همکارلیک قیله میز.

مسأله نینگ باشقه تامانی - معرفت و مدنیت نینگ مادّی-تخنیکي بازه سینی مستحکملش. انسان نینگ تۆله قانلی حیاتی اوچون نهایتده ضرور بۆلگن مکتبلر، کتبخانهلر، تياتر و باشقه مدنیت اۇچاقلرینی كۆپه يتيريش، اولر نینگ شرايطینی يخشيلش.

بیز كۆپ ييللر دوامیده معرفت و مدنیتگه ناتوغری مناسبتده بۆلديک. اونگه صرفلنه ياتگن مبلغلر دايم باشقه ساحه لردن کم بۆلدى. نتیجه ده بیز بو مسأله ده آرقه ده قالیب كېتديک.

بوندن بويان برچه رېجه لريميزده مدنیت، معرفت، جسمانی تربیه و سپورت بيري نچى درجه لى وظیفه لر قطاریدن جای آلیشى لازم.

و نهایت، شو ساحه لرده ايشله ياتگن كادرلر مسأله سی. اۇقیتووچیلر و شفاكارلر، مدنی-آقرتوو مؤسسە لريده گى و باشقه ساحه لرده گى كۆپلېب متخصصلر - چينه كم ضيالىلر دير.

اينىقسە، عالملر و ايجادكار خادملر يميزگه اعتبارنى كوچه يتيريش كېرەك. چونكه معنوي بايلىكلرنى عیناً شولر يره ته دی. اولرگه غمخۇرلىك قىلىش، ثمره لى فعالیتی اوچون برچه ضرور مادّی-معنوي شرايطلرنى يره تيب بېرىش دولت حاکمیتی و خۇجه لىك تشكىلاتلرى رهبرلرى نینگ بورچى و مسوولیتلى وظیفه سی دير.

ينه بير دالزرب وظیفه - اۇسىب كېله ياتگن اولادگه، اونینگ معنوي تربیه سيگه نهایتده كته جوابگرلىك حسی بيلن يانده شيش مسأله سی. نېگه دېگنده، ياشلر خلق معنويتى نینگ مناسب اېگه لريدير. شونینگ اوچون هر بير اۇغیل-قىز يميز باشلنغیچ قىلملريدن باشلېب مدنی بايلىكلر يميزدن بهره مند بۇلىشى كېرەك.

استعدادلى ياشلر يميز نینگ، ييگیت-قىز لريميز نینگ اوز قىزىققن ساحه لريده يېتوك انسانلر بۇلېب يېتىشىشى اوچون تېگىشلى شرط. شرايطلر حلى تۆله يره تيلگنى يۇق.

اگر بيز اوز يميز نینگ معنوي بورچ يميزنى آقلىشى ايسته سك، اولرگه آته لرچه غمخۇرلىك قىلىشىميز كېرەك. انه شو مقصده ده بيز اولر نینگ مملكت يميز و چېت ابللرده گى نفوذلى علمي مركزلرده تعليم آلیشى اوچون مبلغلر اجره تدىك. بو ايشلر اوچون هېچ نرسه نى، شو جمله دن، وليوته نى هم ايه مه يميز.

كېنگى پیتده صنعتده آشكارالیکنى پېش قىلېب، تلویزیون، سینما اېكرانلريده، مطبوعات واسطه لريده بۇلمغور لوحه لرنى عكس اېتتيريش، بې معنيليك و حياسيزلىكنى، بعضاً اېسه، حتا اخلاقي بوزوقلىكنى ترغيب قىلىشلر كۆپه ييب قالدى.

برچەمىز - قەيىردە، قندەي مقامدە ايشلەمەيلىك، جمعيتىمىزنىڭ انسانلىك و اخلاقي عقىدەلرىنى پايمال قىلەدىگن انە شوندى تىجائوزكارلىك كۆرىنىشلىرىگە قىشە قوشى توريشىمىز لازم. بوندەي مناسبت جماعتچىلىگىمىز، خلقىمىزگە هم معقول بۆلەدى، دېب ايشانەمن».

آرەدن يىللر اوتىب، ملتىمىز، خلقىمىزنىڭ كېلەجىگى، اونىڭ معنوي حياتىنى بايىتىش مقصدى بىلن يۇغرىلگن بوندەي سۆزلر حلى استقلالىمىزدن بىر يىل و تورت آي آلدىن، عىنآ آنە تىلىمىزدە ايتىلگىنى حسابگە آلەدىگن بۆلسك، بوگون حياتگە كىرىب كېلەياتگن ياشلىرىمىز اوچون، اۆيلەيمن كە، كۆپ نرسە عىان بۆلەدى.

عين پىتدە يورتىمىزدە ملي تىكلنىش جريانى قىرىب بىر يىم عصر دوام اېتگن اجتماعى-سياسى قرەملىكدن كېىن باشلنغىچ پىتلردە مطلقا طبعىي روشدە اۆزىگە خاص «انكارنى انكار» قانونىتى اساسىدە كېچكىنى ايتىش لازم. لېكن بىز سايق توزوم نىڭ مفكوروي قرەشلىرىنى عموماً انكار اېتىش نىڭ اۆزى ھېچ قندەي بنىادكارلىك دستورىگە اېگە بۆلمەگن سياسى و مدنى اېكستىرېمىزم خوفىنى توغدىرىشى احتمالىنى يخشى انگلر اېدىك. شو بىلن بىرگە، تارىخى قدرىتلر، عرف-عادت و عنعنەلر، تورموش طرزىگە آرە-آلدىنى اۆيلەمسدن، ياپەسىگە بى تىرىب قىتىش باشقە بىر كېسكىنلىك، دېپلىك، بوگونگى دور حياتىنى قبول قىلمسلىك، جمعيتىنى يىنگىلىش ضرورتىنى انكار اېتىش كېى نامقبول حالتىرگە آلىب كېلىشى ممكئلىگىنى هم اونوتمسلىك ضرور اېدى.

برچەمىزگە معلوم كە، ملت و خلق نىڭ روحى، دنياقرەشى و تورموش طرزىنى افادە اېتەدىگن ملي معنويتگە مناسبت، اونى زمان طلبلىرى اساسىدە رواجلنتىرىش، آدملىرىنىڭ دنياقرەشى و تفكرىنى اۆزگرتىرىش مسألەسى ھر تامانلمە چوقور و پۇختە اۆىلب ايش يورىتىشنى طلب قىلەدى. اۆشە پىتدە بعضى آدملىر، منە، بىز مستقلىك كە اېرىشدىك، اېندى فقط آتە-بابالرىمىزدن قالگن قدرىتلر اساسىدە يىشىمىز كېرەك، باشقەچە قرەشلىرىنىڭ بىزگە حاجتى يۇق، دېگن اساسسىز فكلرنى هم بىلدىرگن اېدى. طبعىي كە، بوندەي فكلرگە اصلا قۇشلىب بۆلمس اېدى.

بو بارەدە تۇغرى يۇل توتىش اوچون اول ھم بار ملي قدرىت نىڭ اۆزى نىمە اېكىنى انىق توشونىب آلىش ضرور. البتە، بىز تارىخ سىناولرىدن اۆتگن، ملي منفعتلىرىمىز، بوگونگى و اېرتنگى آرزو-اىنتىلىشلىرىمىزگە، ترقىيات طلبلىرىگە تۆلە جواب بېرەدىگن، يىللر اۆتگنى سىرى قدرى آرتىب بارەدىگن غايە و توشونچەلرنى قدرىت دېب بىلەمىز.

هر قندهى اجتماعى حادثه سينگرى ملي قدریتلر نینگ هم اوزیگه خاص رواجلنیش قانونیتی بار. بو حقیقتنى اونوتیش، ملي قدریتلرنى بیر یاقلمه، صنعى روشده اولوغلش و ایده آللشتیریشگه اورینیش، اولردن سیاسى مقصدلرده فایده لنینش سلبى عاقبتلرگه آلیب کبلیشى حیاتده کۆپ باره اوز اثباتینی تایگن. اینیقه، اوزبکستان کبی کۆپ ملتلی، کۆپ کانفیسسیه لی مملکتده بونده ی حرکتلر آخر-عاقبتده ملتلر ارا ضدیت، ملتچیلیک، ملي و دینی بی طاقتلیک کبی ناخوش حالتلرگه آلیب کبلیشى ممکن.

بیز خلقیمیز نینگ عقل-ادراکی، مستحکم اراده سی، بغری کبنگلیگی و انسانپرورلیگیگه تیه ننگن حالده، بو باره ده عملگه آشیرگن بیر قطار ایشلر بوگونگی کونده اوزی نینگ ایجابی ثمره سینی بېرماقده. معلوم که، اوزلیکنی انگلش، ملي آنگ و تفکر نینگ افاده سی، اولادلر اؤرته سیده گی روحی-معنوی باغلیقلیک تیل آرقه لی نمایان بؤله دی. جمعی که اېزگو فضیلتلر انسان قلبیگه، اولّا، آنه اله سی، آنه تیلی نینگ بی تکرار جاذبه سی بیلن سینگه دی. آنه تیلی – بو ملت نینگ روحی دیر.

بویوک معرفتپورور بابامیز عبدالله اولانی نینگ سؤزلری بیلن ایتگنده، «هر بیر ملت نینگ دنیا ده بارلیغینی کؤرسته دورگن آیینه حیاتی تیل و ادبیاتی دور. ملي تیلنی یوقاتمک ملت نینگ روحینی یوقاتمک دور».

بو حقده گپیرگنده، مستقللیک عرفه سیده اوزبک تیلیگه دولت تیلی مقامینی بېریش مسأله سیده قنده ی قیزغین، بعضیده کبسکین و مُراصه سیز بحث و تارتیشوولر بؤلیب اؤتگنی بی اختیار یادیمیزگه توشه دی. اؤشنده ایریم سیاسى گروهلر اوزبکستان شرایطیگه مطلقا تۇغری کبلمه یدیگن، بیر-بیریگه بوتونله ی ضد و قرمه-قرشى فکرلرنی آغه سورگن، شونینگ حسابیدن اوزیگه آبرو تاپیش، آدملرنی آرتیدن اېرگشتیریشگه اورینگن اېدی. نېگه دېگنده، تیل بیلن باغلیق معمالر آرقه لی ملي توپغولرنی رؤکش قیلیب، اولردن غرضلی مقصدلرده فایده لنینش ممکن.

منه شونده ی اؤته قلتیس و مرکب وضعیتده اگر که آزگینه احتراسگه بېریلسک، هوشیارلیکنی یوقاتسک بار می، ارزیمه گن اوچقوندن اؤت چیقیب کبیشی هېچ گپ اېمسدى. مرکزده و اوزیمیزده قوله ی بهانه کوتیب، پیت پایلب تورگن امپراتورلیک پرست کوچلرگه عیناً شو نرسه کبره ک اېدی. اما بیز اولر کوتگن یؤلدن بارمه دیک. آغیر-وزمینلیک بیلن ایش توتیب، هر تامانلمه اؤیلب، ملاحظه قیلیب، برچه سیاسى و اجتماعى گروهلر نینگ طلبلرینی قاندره یدیگن، اېنگ مهمی، خلقیمیز و وطنیمیز منفعتلریگه جواب بېره یدیگن یگانه تۇغری یؤلنی تاپیشگه اېریشدیک.

اۋلا، جمهوريت عالي كېنگىشى قاشىدە دولت تىلى بۇيىچە تىنقىلى عالملىر، ايجادكار ضىياللىر، ژورنالىستلر و جماعتچىلىك وكىللىرىدىن عبارت مخصوص كىمىسيون تشكيل قىلىندى. كىمىسيون اعضاسى اهالى نىنگ تورلى اجتماعى قىلملىرى، سىياسى گروھلر، برچە ملت و اېلت وكىللىرى تامانىدىن بىلدىرىلگن فكر-ملاحظه لرنى اطرافلىچە اۋرگىنىب، جمهوريت رهبرىتى و كېنگ جماعتچىلىك كه دائىمى اخبارات بېرىب بارر اېدى. انه شوندهى ايشچىلىك روحيده عالي كېنگش سېسىه سىگه تقدىم اېتىلهدىگن لايحه نىنگ هر بير مادهسى بۇيىچە هر طرفلمه فكر المشوو، بحث و مناظره لر بۇلىب اۋتدى.

نهایت، ۱۹۸۹ يىل نىنگ ۱۹ اكتوبر كونى بو اۋته مهم مسأله عالي كېنگش سېسىهسى محاكمه سىگه قۇيىلدى. و قىرىب بير يىرم عصرلىك قره مىلكدن سۇنگ مملكتىمىزده اۋزبېك تىلى دولت تىلى دېب اعلان قىلىندى. خلقىمىزنىنگ مقدس قدرىتلىرىدىن بيرى بۇلمىش انه تىلىمىز اۋزى نىنگ قانونى مقامى و حمايه سىگه اېگه بۇلدى. بو وطنىمىز تارىخىده تام معنادهگى بويوك واقعه اېدى.

قبول قىلىنگن قانونده دولت تىلى بىلن بيرگه يورتمىزدهگى برچە ملت و اېلتلرنىنگ تىللىرىنى رواجلىتىرىش، دولت يۇلى بىلن حمايه قىلىش، تىلى، دىنى و ملتىدن قطع نظر، هر بير وطنداش نىنگ اۋز انه تىلىده تعليم، اخبارات، كېرەكلى معلومات آلىش كىبى حقوقلرنى كفالتلش مسأله لرى انىق بېلگىلېب قۇيىلگن اېدى. بو قانون اۋشه پىتده باشقه جمهورىتلرده قبول قىلىنگن تىلگه عايد حجتلردن اۋزى نىنگ دېموكراتىك ماهىتى بىلن اجره لىب تورىشىنى علىحده توكىدلش لازم. جمله دن، مذكور قانون دولت اداره لرىده ايشلش، تعليم آلىش، منصب مقاملرى بۇيىچە كۆترىلىش، وطنداشلىك سىنگرى مسأله لرده آدملىرىنىنگ حقوق و اېركىنلىكلرىنى كىمسىته دىگن تورلى شرطلر و «تسېن» لردن خالى اېكنى بىلن جهان جامعهسى تامانىدىن اعتراف اېتىلگن طلب و قاعده لرگه تۇلىق جواب بېرىلدى. شونىنگ اوچون هم او كۆپ ملتلى خلقىمىز تامانىدىن ايجابى كوتىب آلىنگنى بى چىز اېمس.

۱۹۹۲ يىل ۸ دسامبرده قبول قىلىنگن اۋزبېكستان جمهورىتى اساسى قانونىده دولت تىلى نىنگ مقامى حقوقى جهتن انىق بېلگىلېب، مستحكمب قۇيىلدى. شو طريقه اۋزبېك تىلى مستقل دولتمىز نىنگ بىراغى، نشانى، مدحىهسى، اساسى قانونى قطارىده توره دىگن، قانون يۇلى بىلن حمايه قىلىنه دىگن مقدس تمثاللىرىدىن بيرىگه ايلندى.

اۋتگن دور مابىننده دولت تىلى نىنگ حياتىمىزدهگى اۋرنى و تاثيرىنى كۆچەيتىرىش، اونى تام معنادهگى ملي قدرىتگه ايلنتىرىش يۇلىده ايلگرى تصور هم قىلىب بۇلمهدىگن اولكن ايشلر عملگه آشىرىلدى.

استقلال يىللىرىدە ئۈزبېك تىلى نىنگ قۇللەنىش دايرەسى عملدە نھایتدە كېنگەيگنى، اونى علمى اساسدە رواجلنتىرىشگە قرەتيلگن تدقيقاتلر، تىلیمىزنىنگ اۈزىگە خاص خصوصیتلریگە بغيشلنگن علمى و عامه باب كتابلر، اۈقوو قۇللنمەلری، ينگى-ينگى لغتلر كۈپلپ چاپ اېتيلەياتگنى جمعیت تفكرىنى يوكسلتيريشگە اۈز حصه سىنى قۇشماقده.

اينىقسە، دولت تىلى نىنگ خلق ارا مقیاسدە هم فعال ملاقات واسطه سیگە ایلنپ باره یاتگنى اعتبارلى دیر. خصوصاً، خارجي مملکتلر رهبرلى بیلن بۇلهدیگن اوچرەشوو و صحبتلر، مذاکره لر، تېگیشلى حجتلرنى امضالاش مراسملریده، نفوذلى سامیتلرده، رسمي مطبوعات انجمنلریده اۈزبېك تىلى نىنگ اۈرنى و اهمیتی آرتیب باره یاتگنى همەمیزگە غرور-افتخار بغيشلەیدى.

شو باره ده اۈزبېك تىلى نىنگ كمپيوترو و انترنت، انیق فنلر، طبيات، اقتصادیات كبی مخصوص تېرمین و توشونچه لرنى طلب قیلهدیگن ساحه لرده هم كېنگ قۇللنە باشلەگنى اونىنگ امكانیتلری نې چاغلیق كته اېكینى كۈرسته دی.

حال بوكه، بوندن ییگىرمه ییل آلدین عادي گینه عریضه یا كه معلوماتنامه نى هم اۈزبېك تیلیده یازیش نىنگ امكانى یوق اېدى. بوگون بو حقدە گپیرسنگیز، كۈپچیلیك یاشلرنىنگ ایشانىشى قیین. چونكه حاضرگی پیتده عالی حاکمیت اداره لریدن تارتیب محلي باشقروو اداره لرلیگچه ایش یوریتیش آنه تیلیمیزده عملگە آشیریلماقده.

بیز اجدادلردن اولادلرگه اۈتیب كېلەياتگن بې بها بایلیك نىنگ وارثلری صفتیده آنه تیلیمیزنى اسرەب-اوه یله شیمیز، اونى بايیتیش، نفوذینی ینەده آشیریش اوستیده دايمي ایشله شیمیز ضرور. اينىقسە، بنيادي فنلر، زمانوي كمونيكاسيون و اخبارات تكنالوژیلری، بانک-مالیه تیزیمی كبی اۈته مهم ساحه لرده آنه تیلیمیزنىنگ قۇللەنىش دايرەسىنى كېنگەيتيريش، اېتيمولوژیک و قیاسی لغتلر نشر اېتیش، ضرور ائمه و عبارلر، توشونچه و كتگوریلرنى ایشلب چیقیش، بیر سۈز بیلن ایتگنده، اۈزبېك تیلینی علمى اساسدە هر تامانلمه رواجلنتيريش ملي اۈزلیكنى، وطن تويغوسىنى انگلشدېك اېزگو مقصدلرگه خدمت قیلیشی شېهه سیز.

معلوم كه، اۈزبېك تىلى عصرلر دوامیده عرب یازووی اساسیده رواجلنپ كېلگن. عین پیتده بویوك اجدادلریمیز، تیلیمیزنىنگ اۈزىگە خاص گرامري خصوصیتلرنى حسابگه آلگن حالده، اونىنگ اولكن امكانیتلریگه ماس یازوو تیزیمىنى یرەتیش حقیده دايماً باش قاتیریب كېلگنلری هم تاریخي منبعلردن یخشی عیان، دېب اۈیله یمن.

جمله‌دن، ۱۹۲۹ ییلده معرفت‌پورر ضیالیریمیزنینگ سعی-حرکت‌لری بیلن لاتین یازووی اساسیده‌گی اؤزبیک الفباسی ایشلب چیقیلدی و جاری ایتیلدی. بو الفبا اؤن ییل مابینده عملده بؤلپ، لاتین یازوویده خلقیمیزنینگ معنوی ملکيگه ایلنپ قالگن کؤپلک کتاب و درسلیکلر، گزپته-ژورناللر و باشقه مطبعه محصولاتلری، تاریخی حجتلر چاپ ایتیلدی.

افسوس که، حکمران مفکوره نینگ سابق شوروی حدودیده‌گی برچه خلقلر مدنیتی «یگانه ساوېت مدنیتی» دېگن صناعي غايه آستیده بیرلشتیریشگه قره‌تیلگن سیاستی طفیلی بو ایجابی تجربه نه‌ایه‌سیگه بیتمسدن قالب کپتدی.

طبیعی که، مستقللیک که ابریشگنیمیزدن سؤنگ خلقیمیز معنوی حیاتیده‌گی باشقه کؤپلک معمارلر قطاری تیل و الفبا مسأله‌سی هم بیز اوچون کون ترتیبیده‌گی دالزرب وظیفه‌گه ایلندی. اینیقه‌سه، آنه تیلیمیزنینگ خلق ارا میدانده‌گی آبرو-اعتباری و نفوذینی یوکسلتیریش، مملکتیمیزنینگ جهان کمونیکاسیون تیزیمیگه انتیگراسیونلشووینی تأمینلش، فرزندلریمیز اوچون چپت تیللر، اخبارات تکنالوژیلرینی هر تامانلمه پخته اېگلش باره‌سیده قولهی امکاناتلر یره‌تیش کبی بیر-بیریدن مهم وظیفه‌لر بو مسأله‌نی کپچیکتیرمسدن حل قیلیشنی طلب ایتراپدی.

لېکن شونی هم ایتیش کپره‌ک که، بو مسأله قنچه‌لیک اؤتکیر بؤلمه‌سین، بیز اونی یېچیشده آرتیقچه حسیاتلرگه بېریلمسندن، علمی اساسده، هر تامانلمه اؤیلپ، کپنگ جماعتچیلیک نینگ خواهش-ایستکلرینی انابتگه آلیب ایش توتدیک. شو مقصوده ۱۹۹۲ ییل ۲ سېتمبرده یورتیمیزده «لاتین یازوویگه اساسلنگن اؤزبیک الفباسینی جاری ایتیش توغریسیده» گی قانون قبول قیلندی.

اؤنگن دور مابینده انه شو قانون اجراسینی تأمینلش بؤیچه جوده کته ایشلر عملگه آشیریلگینی تأکیدلش لازم. اولاً، اؤزبیک تیلی نینگ لاتین یازووی اساسیده‌گی املا قاعده‌لری ایشلب چیقیلدی و حیاتگه تطبیق ایتیلدی. بوگونگی کونده مملکتیمیزده تعلیم نینگ برچه باسقیچلریده انه شو الفبا اساسیده بیلیم بېریلماقده. لاتین یازوویده چاپ ایتیله‌یاتگن کتاب و درسلیکلر، اؤقوو قؤللنمه‌لری، گزپته-ژورناللر، ریکلام و اعلانلر، دولت حجتلری حاضرگی وقتده بو املا مدنی حیاتیمیزنینگ اجره‌لمس قسیمیگه ایلنپ باره‌یاتگینی کؤرسته‌دی.

شو بیلن بیرگه، بو مسأله‌گه منطقی کؤز بیلن قره‌یدینگن، اېنگ مهمی، خلقیمیزنینگ کؤپ ملتلی اېکنینی انابتگه آله‌دیگن بؤلسک، ایریم ملي گروهلر کیریل یازووینی ایشله‌تیشینی نظرده توتیب، یوقاریده تیلگه آلینگن قانونده بو املا دن فایده‌لنیش اوچون هم امکانات یره‌تیش کؤزده توتیلگن.

عينِ وقتده جمعيتيميزده تيل مدنيتيني آشيري ش باره سیده حلی کؤپ ایش قیلیشیمیز لازمليگینی هم اونوتمسلیگیمیز ضرور. اینیقهسه، بعضاً رسمي ملاقاتلرده هم ادبی تیل قاعده لریگه رعایه قیلمسلیک، فقط معلوم بیر حدود دایره سیده ایشله تیلهدیگن شپوه عنصرلرینی قوشیب گپیریش حالتلری اوچرهب توری شی بو مسأله لرینگ حلی. هنوز دالزرب بؤلیب قاله یاتگینی کؤرسته دی. بو حقه سؤز یوریتگنده، بابامیز علیشیر نوایی نینگ «تیلگه اعتبارسیز - ابلگه اعتبارسیز» دېگن سؤزلریده نقدر چوقور حیاتی حقیقت مجسم اېکنیگه ینه بیر بار ایشانچ حاصل قیله میز.

برچه میزگه معلوم که، انسان اؤزلیگینی انگله گنی، نسل-نسبینی چوقورراق بیلگنی سری یوره گیده وطنگه محبت توغوسی ایلدیز آتیب، اولغیه باره دی. بو ایلدیز قنچه تېرن بؤلسه، توغیلیب اؤسگن یورتگه محبت هم شو قدر یوکسک بؤله دی.

الته، جهان - کینگ، دنیا ده مملکت کؤپ، لېکن بو عالمده بی تکرار آنه یورتمیز، اؤزبېکستانیمیز یگه-یو یگانه. بو گؤزل یورت، بو مقدس زمین فقط بیزگه اتلگن. منه شو اولوغ توغوه هر بیریمیزنینگ دلیمیزگه جا بؤلیشی، حیاتییمیز مضمونیکه ایله نیشینی ایستردیم.

تاریخ حقیقتی شونی کؤرسته دی که، تامیریده ملی غرور، وطن عشقی جؤش اورگن آدم گینه بویوک ایشلرگه قادر بؤله دی. بیز شوندهی معنوی محیط یره تیشیمیز کپره ک که، یورتمیزنینگ هر بیر بورچگیده، برچه شهر و قیشلاقلریمیز قیافه سیده وطندن فخرلنیش حسّی کؤزیمیزنی، قلبیمیزنی یشنه تیب توریسن.

بو حقه گپیرر اېکنیمیز، عينِ وقتده مهم بیر مسأله گه علیحده اعتبار قره تیشیمیز لازم. یورتمیزده یشه یاتگن هر قیسی انسان اؤزینی اېنگ اولّا اؤزبېکستان وطنداشی دېب، شونلن کپین گینه معین بیر حدود وکیلی، ایتھیلیک، خوارزملیک، سمرقندلیک یا که فرغانه وادیسی فرزند ی دېب حس قیلیشی لازم. طبیعی که، بو حالت هر بیریمیز منسوب بؤلگن «معجز وطن» نینگ، توغیلیب اؤسگن شهر یا که قیشلاق نینگ قدری و اهمیتینی اصلا کمه یتیرمه یدی. بیراق شونی اېسده توتیش کپره ک که، حددن تشقری بؤرتتیریب یوباریلگن محلی وطنپورلیک ملت نینگ، خلق نینگ جیپسلشوو یگه خلل بپره دی.

بیز وطن توغوسینی منه شوندهی یخلیت حالده، یعنی دنیا ده یگانه اؤزبېک ملتی بار، خوارزملیک، فرغانه لیک، سورخاندریالیک اؤرته سیده هېچ قندهی ملی فرق یوق، اولرنینگ برچه سی اؤزبېک خلقي نینگ فرزند ی دېب انگله شیمیز، یاش اولادیمیزنی عیناً شو روحده تربیه لشمیز ضرور.

بوگونگی كونده ياشلریمیز یورتیمیز نینگ كۆچه و خیابانلری، مترو و اتوبوس بېكتلری، كته-كته میدانلر، بنالرنی بېزەب تورگن اۋزبېكچە ناملر، شعار و لوحەلرنی كۆریب، بولرنینگ برچەسىنى عادىتى بىر حال صفتىدە قبول قىلەدى. و حالانكە، يقىن تارىخىمىز دە بو منظرە بوتونلەى باشقەچە كۆرىنىشگە اېگە اېدى. بىرگىنە تاشكېنت شەرىدەگى كۆچەلرنىنگ ناملرىنى اۋقىب، بى-اختيار قىسى مملكتدە یورگىنىگىزنى بىلمەى قالر اېدىنگىز: لېنىن، ماركس، انگلس، لوناچارسكى، كىروف، وراشیلوف، لاپاتىن و ھكذا. شونىسى عجبلىزلى كە، بالشویكلر حزبى نىنگ داھىلرى بۆلمىش بو انسانلرنىنگ بىرارتەسى ھم عمرىدە یورتىمىزگە قدم قۇيمەگن، بىزىنگ تارىخىمىز و قدرىتلىرىمىزگە مطلقا علاقەسى بۆلمەگن كىمسەلر اېدى. يا كە شەردەگى اكثرىت توررجاى موضىعلرى «تس-۱»، «تس-۲»، «تس-۱۵» دېگن، آدمە ھېچ قندەى حس-توىغۇ، خاطرە اوىغاتمەيدىگن موھوم ناملر بىلن اتب كېلىنگىنى اېسلەيلىك.

بولرنىنگ برچەسى ضىمىرىدە ساوېت مفكورەسىگە خاص بۆلگن، آدمزادنى تارىخى خاطرە، وطن توىغوسىدن جۇدا قىلىشگە قرەتىلگن غرضلى اىنتىلىشلر مجسم اېكىنى انگلش، توشونىش قىين اېمىس. حال بوكە، اجدادلریمىز اۋزلىرى ىشەيدىگن محلە، شەر و قىشلاقلر، باغ-خیابانلرگە نام تىلشگە جودە كته اعتبار بېرگن. مثال اوچون، تاشكېنت نىنگ اۋن ايكى دروازەسىگە بېرىلگن چوقور معنالى، گۈزل ناملرنى آلەيلىك. سمرقند، بېش ياغاچ، كۆكچە، چىغتای، سغبان، لېزەك، تخته پل، قارەسراى، كمالان، قۇمىس، قۇقان، قشقر دروازە دېگن ناملر اول ھم بار اۋزى نىنگ انىق تارىخى-جغرافى معناسى بىلن اجرەلىب تورهدى.

قدىمى ناملردە آتە-بابالرىمىز نىنگ حیات و تفكر طرزى يقال اۋز عكسىنى تاپگن. مثلاً، تاشكېنت نىنگ اېسكى شەر قىسمىدەگى پىچاقچىلىك، چرخچىلىك، كۈنچىلىك، دېگىزلىك، نقەچى، اېگرچى، اۋقچى، زرگرلىك، پارچەباف سىنگرى محلە ناملرى بو بېردە ھنرمندچىلىك نقدر رواجلىنگىدن، خلقىمىز نىنگ ازلدن اۋتراق حیات كېچىرىب، يوكسك مدنى تورموش درجەسىگە اېگە بۆلگىدن دلالت بېرەدى.

شو نقطە نظر دن قرەگندە، كېىنگى يىللردە پايتختىمىز دە ملي تارىخىمىزگە بېگانە بۆلگن، يوقارىدە ذكر اېتىلگن ىسمە، سىاسى ناملر اۋرنىگە مىراباد، ركت، مىنگ اۋرىك، درخان ارىق، شىخان تاهور، يگەسراى، زرقىنر، اوچ تېپە كىبى اصل ناملرنىنگ تىكلنگىنى، اېنگ مھمى، بوندەى اىشلر مملكتىمىز نىنگ برچە منطقە و حدودلرى مقىاسىدە عملگە آشىرىلەياتگىنى تآكىدلش جايز.

معلوم که، بوگون بیز یورتیمیزده خلقیمیز خواهش-ارادهسی نینگ افادهسی بؤلگن اساسی قانون و باشقه قانونلر اساسیده دېموکراتیک، دنیایوی دولت برپا اېتماقدهمیز. بو دولت اول هم بار دنیایوی ترقیاتگه، اونینگ اېنگ ایلغار یوتوق و نتیجه لریگه تیه نه دی.

عین پیتده شونی هم اونوتمسلیک کپرهک که، دنیاویلیک - بو دهریلیک دېگنی اېمس. دین و دینی اعتقاد بوتونله ی رد اېتیلهدیگن حیات قنده ی غیر انسانی کؤرینیشگه اېگه اېکنینی بیز کپچهگی تاریخیمیز مثالیده یخشی بیله میز. بونده ی مفکوره نینگ خطرلی تامانی شونده که، او نېچه عصرلر دوامیده دین نېگیزیده شکلنگن، خلق حیاتی نینگ اجره لمس قسمیگه ایلنپ کپتگن قدریتلر - بو یازمه یا که آغزه کی، مادّی یا که معنوی میراث بوله دی می، اخلاق یا که عنعنلر بوله دی می، ملی دنیاقرهش یا که تورموش طرزی بوله دی می - بولر نینگ برچه سینی رد اېته دی. نتیجه ده آدمزاد اؤزی نینگ ایچکی دنیاسی، حس-تویغو و قرهشلی، تیه نیب-سویه نیب توره دیگن پای دېواریدن محروم بولیب، «شؤرا داهیلری» ایتگنیدېک، اولکن دولت ماشینی نینگ «وینتچه سی» گه ایلنه دی. آخر-عاقبتده بونده ی آدم آتہ-آنه سینی هم، اؤز ملتی، خلقی و وطنینی هم تینمه دیدیگن اینچلی حالتگه توشیب قالدی.

سابق مستبد توزوم عیناً انه شونده ی یاووز مقصدلرنی کؤزلر اېدی. شونینگ اوچون کمونیستیک مفکوره اوج آلگن دورلرده، خصوصاً، اؤتگن عصر نینگ ۸۰-ییللری آخرلریده خلقیمیز نینگ باشیگه قنده ی عذاب-عقوبتلر یاغدیریلگنینی، البته، هېچ قچان اونوتیب بؤلمه دیدی.

اؤشه مشعوم ییللرده کؤپچیلیک حتا جنازه مراسملریگه باریش، یقین کیشی سینی یؤقاتگن آدملردن کؤنگیل سؤره شگه هم هییقیب قالگن اېدی. او یاغینی سؤره سنگیز، بعضی مسوول مقامده ایشله دیدیگن آدملر مفکوره تضییقیدن یورهک آلدیریپ، آتہ-آنه سی قضا قیلگنده دفن مراسملریده اشتراک اېتمسلیک که هم مجبور بؤلگن اېدی.

لېکن هر قنده ی شفقت سیز تعقیبلرگه قره مسدن، خلقیمیز بری بیر اؤز مقدس دینیگه صادق قالدی. شونینگ اؤزی یاق دینی انسان، خلق و جمعیت حیاتیدن اصلاً اؤچیریپ بؤلمسلیگیدن ینه بیر بار دلالت بېره دی.

بیز مقدس دینیمیز نینگ خلقیمیز تاریخیده گی انه شونده ی بی قیاس اؤرنی و تأثیرینی انابتگه آلگن حالده، اونی هر تامانله تیکلپ، حیاتی میزدن مستحکم و مناسب اؤرین آلیشیگه ابریشدیک. عین وقتده بوگونگی مرکب و شدتلی زمانده جهانده اؤز اؤرنینی تاپیشگه اینتیلهدیگن هر قنده ی خلق و ملت عموم بشری ترقیات یوتوقلرینی هر تامانله چوقور و پخته اېگلشی شرطلیگینی برچه میز

یخشی توشونه‌میز. بویوک معرفت‌پرور بابامیز محمود خوجه بیهودی اؤتگن عصرنینگ باشیده‌یاق «دنیاده تورماق اوچون دنیاوی فن و علم لازم دور، زمانه علمی و فنیدن بی‌بهره ملت باشقه‌لرگه پایمال بؤلور»، دېگن حقّانی فکرلر بیلن تورکستان اهلی نینگ آنگ و شعورینی اویغاتیشگه دعوت اېتگنی بی‌چیز اېمس، البته. بو سؤزلرنینگ قنچه‌لیک حقیقت اېکنینی بوگونگی یوکسک تفکر و تکنالوژیلر زمانی هم اثباتله‌ماقده.

چیندن هم، اگر حاضرگی وقتده دنیاوی علم-فن و تکنالوژیلرینی چوقور اؤزلشتیرمه‌سک، فقط تاریخیمیز، آلیس اجدادلریمیزنینگ کشفیاتلری بیلن مقته‌نیب، اولرگه مهلیا بؤلیم یشه‌یدیگن بؤلوسک، انه شو نایاب میراثی اسره‌ب-اوه‌یلب، ینه‌ده باییتیب، اونگه اؤز حصه‌میزنی قوشمه‌سک، زمان بیلن هم‌مقدم بؤلیم یورمه‌سک، بیزنینگ جهان میدانیده مناسب اؤرین اېگلشیمیز قیین بؤلهدی. شونینگ اوچون هم بو مسأله‌گه یاندشورده حدیث شریفده ایتیلگن «بو دنیانی دېب او دنیانی، آخرتی دېب بو دنیانی اونوتمنگ» دېگن مضمونده‌گی سؤزلرنی هېچ قچان اېسیمیزدن چیقمرمسلیگیمیز ضرور، دېب اؤیله‌یمن.

بیزنینگ معنوی حیاتی‌میز انه شو ایکی اساس، ایکی تیه‌نچ نقطه نینگ اوستیده مستحکم توریشی لازم. باردی-یو انه شو اساسلردن بیرارته‌سی بوششگودېک بؤلسه، ینه اؤزگه‌لرگه تابع و قره‌م بؤلشیمیز هېچ گپ اېمس. بوگونگی دنیانینگ پست و بلندی توشونه‌دیگن هر قنده‌ی عقلی رسا آدم بونی یخشی انگله‌یدی، البته.

فرزندلریمیزگه انه شو حقیقتلرنی، یعنی دنیاوی و دینی قدریتلر اؤرتیه‌سیده‌گی نازک مناسبلر نینگ ماهیتینی هر تامانله تۇغری توشونتیریب بېریشیمیز لازم. تاریخ و حیات تجربه‌سی شوندن دلالت بېره‌دی که، دنیاوی و دینی قدریتلر بیر-بیرینی تۇلدرمس اېکن، بوگونگی کون نینگ آغیر و مرکب سواللریگه تۇله‌قانلی جواب تاپیش آسان بؤلمه‌یدی.

شو معناده، بیز مقدس دینیمیز ارکانلری و قدریتلرینی دایما اولوغلب، شو بیلن بیرگه، دنیاوی حیاتگه هم قطعی ایشانچ بیلن اینتیلیب یشه‌گن تقدیرده‌گینه اؤز اېزگو مقصدلریمیزگه یپته آله‌میز. شونی ایتیش لازم که، خلقیمیز معنویتینی یوکسلتیریشده ملی عرف-عادتلریمیز و اولرنینگ ضمیریده مجسم بؤلگن مهر-عاقبت، انساننی اولوغلش، تیئچ و آسایشته حیات، دؤستلیک و تاتوولیکنی قدرلش، تورلی معمالرنی بیرگه‌لشیب حل قیلش کبی عبرتلی قدریتلر تاباره مهم اهمیت کسب اېتماقده.

بو بارهده معنوي حياتيميزنينگ عضوي قسيميگه ايلنيب كپنگن حشر عادتى استقلال دوریده ينگيچه معنا-مضمونگه ابگه بۇليب، عموم مللى عنعنه توسيني آلگنى برچه ميزنى ممنون ابتهدى.

هر يىلى نوروز و مستقللىك بيره ملرى عرفه سيده اؤتكزيله ديگن عموم خلق حشرلى بونينگ تصديقى دير. انه شو حشرلر پيتيده محله و گذرلر، يۇللر و ميدانلر، باغ و راغلرني ترتيگه كپلتيريش، دال-درختلر اؤتقزيش، كم تامينلنگن، محتاج عايله لر، يالغيز و قراوچيسيز كپكسه لرگه عملي ياردم كؤرسه تيش، هپچ شهبه سيز، جمعيت تفكرى نينگ ينگيله نيشيگه كوچلى تاثير قيلماقده.

هر قيسى خلق ملي قدريتلرينى اؤز مقصد-مدعالى، شو بيلن بيرگه، عموم بشري ترقيات يوتوقلرى اساسيده رواجلنتيريب، معنوي دنيا سيني يوكسلتيريب باريشگه اينتيلر اپكن، بو بارهده تاريخي خاطره مسأله سى عليحده اهميت كسب ابتهدى. يعنى، تاريخي خاطره تويغوسى توله قانلى روشده تيكلنگن، خلق باسيب اؤتكن يول اؤزى نينگ برچه موفقيت و ظفرلرى، يوقاتيش و قربانلرى، قووانچ و اضطرابلرى بيلن خالص و حقانى اؤرگنيلنگن تقديرده گينه چينه كم تاريخ بولهدى.

بيز بو مسأله گه انه شوندهى علمي اساسده يانده شيب، قديمي تاريخيميزنى اؤرگنيش و بها بپريشده اونينگ بيرار-بير دورى يا كه جبهه سيني اعتباردن چپته قالديرمسليك كه حركت قيلديك. جمله دن، مستملكه چيليك و ساوېت دوريده گى عاموي قتغانلر پيتيده ظلم و زؤر اورليك قربانى بؤلگن، استقلال يۇليده جان فدا اپتگن اجدادلريميزنينگ حرمتى و خاطره سيني جاييگه قؤييش، اولر نينگ اېل-يورت آزادليگى يۇليده گى ايشلرى، قالديرگن ميراثيني ايزلش و اؤرگنيشنى عينا انه شوندهى معنوي نېگيزده يۇلگه قؤيگنيميزنى قيد ابتيش ضرور.

معلوم كه، ۱۹۳۷-۱۹۵۳ يىللرده سابق شوروي حدوديده مدھش عاموي سياسي قتغانلر عملگه آشيريگن اېدى. اونينگ سلبى عاقبتلرينى اؤزيميزگه تصور ابتيش اوچون بيرگينه اؤزبېكستان بؤيچه قريپ ۱۰۰ مينگ كيشى قتغانگه اوچرېب، ۱۳ مينگ نفرى آتيب تشلنگننى اېسلش كفايه. انساني قدر-قيمتى تاپتلنگن، حياتى پايمال ابتيگن بو آدملر آره سيده نه فقط ارباب و ضياليلر، بلكه يوزلب عادي انسانلر، يورتيميزده استقامت قيلگن دپيرلى برچه ملت و اېلتلر نينگ و كيللرى بار اېدى. شو دورده قنچه-قنچه آدملر نينگ اؤز عايله سيدن جۇدا بؤلگنى، عياللر بپوهليك كه، گودكلر بپتيمليك كه محكوم ابتيگننى، مينگلر ميريشكار دهقانلر نينگ قولاق صفتيده آيس اولكه لرگه سورگون قيلينگننى انابتگه آلك، خلقيميز باشيگه توشگن بو فاجعه نينگ دهشتى ينده يقال نمايان بولهدى.

اېل-يورتيميز تقديريگه دخلدار بولگن تاريخي عدالتنى تيكلاش، خلقيميز و ملتيميز نينگ يقين اؤتميشيدهگي ياپيق صحيفه ليريني توله آچيب بېريش، شو تاريخدن سبق چيقريب، بوگونگي و كېله جك حياتيميزگه انگلي قره شنى شكلنتيريش، بي گناه قربان بولگن انسانلر خاطره سيني ابديلشتيريش بيز اوچون هم قرض، هم فرض اېدى.

انه شو انساني بورچيميزنى ادا اېتيش مقصديده ۲۰۰۰ يىلى پايتختيميز نينگ يونس آباد تومنيده قتان يىلليده خلقيميز نينگ مينگب اصل فرزندلرى قتل اېتيليب، نام-نشانسيز كؤميب تشلنگن، نېچه يىللر دواميده قراوسيز قالب كېلگن بوزسوو كانالى ساحليدهگي البستى كؤپريك دېب نام آلگن جرليك اؤرننده شهيدلر خاطره سى خيابانى و كېنچه ليك شو نامده موزيم و جمغرمه تشكيل قىليندى. ۲۰۰۱ يىلدىن اعتباراً ۳۱ اگوست يورتيميزده قتان قربانليريني ياد اېتيش كوني صفتيده نشانلنهدىگن بولدى. هر يىلى ۳۱ اگوست تانگيده بو مسكنده خلقيميز نينگ قديمي عرف-عادتليگه كؤره آش تارتىب، قرآن تلاوت قىلىش، دولت و حكومت رهبرلىرى، كېنگ جماعتچىلىك و كيللرى نينگ بو يېرگه كېلىب، مرحوملرنى ياد اېتيشى، اولر نينگ روحيگه حرمت بجا كېلتيريشى عبرتلى عنعنهگه ايلنيب قالىدى.

بو ايشلر خلقيميز، اونيب-اؤسيب كېله ياتگن فرزندلر يميز نينگ آنگ و شعور يده تاريخي عدالتگه ايشانچ و انسانىلىك فضيلتلىرىنى قرار تاپتيريش، اولر نينگ معنوي عالمىنى كېنگه يتيريشده كته تربوي اهميتگه اېگه اېكنى بيلن اينىقسه اعتبارلى دير.

معلوم كه، سابق شوروي دور يده ۹ مى هر يىلى غلبه كوني صفتيده بيره م قىلينر، مركزده و جمهوريتلرده دېدبه لى حربي ريژه لر اؤتكزىلر اېدى. بيز مذكور سنه نينگ اصل انساني معنا-ماهيتى همده جماعت چىليگيميز نينگ بو باره دهگي تكليف و ملاحظه ليريني انابتگه آلگن حالده، ۹ مى كوني مملكتيميزده خاطره و قدرلش كوني صفتيده نشانلشگه قرار قىلدىك. بو واقعه، هېچ شېبه سيز، يورتيميزده تاريخي خاطره نى توله قانلى تيكلاش يول يده حيات نينگ اؤزى تقاضا اېتگن ينه بير جدى قدم بولگن ينى ايتيش لازم. شو مناسبت بيلن پايتختيميزده، ولايت و تومنلرده ساوېت مفكوره سيني اؤز يده افاده اېتگن اېسكى يادگار ليكلر اؤرنىگه خلقيميز نينگ روحي و قره شلريگه هماهنگ بولگن خاطره ميدانلرى تشكيل اېتيليب، ماتمسرا انه هيكلى اؤرنه تىلدى.

انه شو ميدانلرده برپا اېتيلگن يادگار ليك مجموعه لريده ايگينچى جهان اوروشيده هلاك بولگن يورتداش لريميز نينگ ناملرى مخصوص ايشلنگن لوحه لرگه زرحلر حرفلر بيلن يازيب قؤيىلگنى، اولر

حقیقه‌گی معلوماتر جمع‌لنگن ۳۵ جلدن عبارت «خاطره» کتابی چاپ اپتیلگنی، ایتیش ممکن که، مملکتیمیز تاریخیده عبرتلی معنوی واقعه بۆلدى.

بونده‌ی مثاللرنی کۆپل کپلتیریش ممکن، لېکن، مختصر قیلیب ایتگنده، انه شونده‌ی ینگیلنیش جریانلری طفیلی بوگون آدم‌لریمیزنینگ آنگ و تفکری، اولرنینگ وطن تقدیریکه، یان-اطرافده یوز بېریاتگن واقعه-حادثه‌لرگه مناسبتی توبدن اؤزگرماقده. اؤتمیش قالمیریدن واز کپچگن جمعیتیمیز اعضاسی حیاته‌گی اؤز اؤرنینی ینگیکه تصور اېتماقده. اېل-یورتیمیزده یوکسک معنوی فضیلتلر، دېموکراتیک قدریتلر مستحکم‌لنماقده، اېنگ مهمی، اھالیمیزنینگ عملگه آشیریلے یاتگن کېنگ کۆلملی ینگیلنیشلرگه دخلدارلیک حسّی، مملکتیمیزنینگ کپله‌جگیکه بۆلگن ایشانچی آرتیب بارماقده.

البتہ، همه‌میزگه عیان که، جمعیت تفکرینی بوتونله‌ی ینگیلش بیر-ایگی ییللیک ایش اېمس، اوزاق و اوزلوکسيز دوام اېته‌دیگن جریان. قاله بېرسه، بو یۆلده تینیمسيز ایزلنیش و محنت قیلیش، حلّی-بېری اوچرهب تورگن اېسکیکه فکرلش اثارتلرینی یېنگیب اؤتیش آسان اېمسلیگینی هم یخشی توشونه‌میز.

عین وقتده بیز جمعیتینی و جمعیت تفکرینی ینگیلش نینگ انقلابی اصوللریگه، بو جریاننی صناعی روشده چپدن توریب، زؤراورلیک یۆلی بیلن تېزلیشتیریشگه قره‌تیلگن هر قنده‌ی اورینیشلرگه مطلقا قرشیمیز. بیز برچه ساحه‌لرده، جمله‌دن، معنوی ساحه‌ده هم تدریجی-اېوالیوتسیون اصلاحاتلر یۆلی طرفداریمیز و بونگه قطعی عمل قیله‌میز. یعنی، ساده قیلیب ایتگنده، آدم‌لرنینگ دنیاقره‌شی، اعتقاد و تفکریده دېموکراتیک تمایللر و دېموکراتیک قره‌شلرنینگ کېنگه‌ییشی و مستحکم اؤرین تاپیشی اول هم بار حیات نینگ طبیعی یوریشی بیلن، اولرنینگ مادّی تورموش درجه‌سی و مدنی سویه‌سی تاباره رواجلنیشی و یوکسه‌لیشی بیلن چنبرچس باغلیق اېکنینی حیات نینگ اؤزی تقاضا اېته‌دی.

هر قیسی جمعیت نینگ دېموکراتیک نقطه نظرندن ینگیلنیشی و یوکسه‌لیشی شو جمعیت نینگ، شو دولت نینگ ترقیاتی محصولی اېکنینی همه‌میز چوقور انگلب آیشیمیز ضرور. منہ شونده‌ی قانونیت و قره‌شلرنی انکار اېتیش، اولرنی تن آلمسلیک و بونگه تېسکری یۆل توتیش، هېچ شېه‌سيز، کوتیلمه‌گن و تېسکری سلبي نتیجه‌لرگه آلیب کپلیشی مقررلیگینی کۆپ-کۆپ مثاللرده کؤریش قین اېمس، البتہ.

اصلاحاتلر و اولرنینگ معنوی هېزانی

جمعیت حیاتیده شوندهی دورلر بۆلهدی که، اؤز عمرینی یشب بۆلگن اېسکی توزوم قانون-قاعدهلرینی ینگچه اساسده اؤزگرتیریش، برچه ساحهلرده کپنگ کۆلملی اصلاحاتلرنی عملگه آشیریش ضرورتی اېنگ مهم احتیاج، کپرهک بۆلسه، حیات-مماات مسألهسی صفتیده کون ترتیبگه چیقهدی.

بیز اؤز مستقللیگیمیزنی قۆلگه کیریتیب، ینگ ترقیات یۆلگه قدم قۆیگنیمیزدن سۆنگ خلقیمیزنینگ خواهش-ارادهسی، عصری آرزو-اینلیلشلیرگه تیهنگن حالده، شؤرا دوریدن آغیر میراث بۆلیب قالگن مأموری-بویروق بازلیک تیزیمینی توبدن اصلاح قیلش، اونینگ اؤرنیده ماهیت اعتباری بیلن بوتونلهی ینگ – اېرکین بازار مناسبتلرگه اساسلنگن حقوقي دولت، دېموکراتیک جمعیت برپا اېتیشگه عزم و قرار قیلدیک. طبیعی که، بو مقصدگه اېریشش اوچون قندهی ستراتژیک یؤل، اصلاحاتلرنینگ قندهی شکل و اصولی معقول اېکنی حقیده عالملر و متخصصلر، کپنگ جماعتچیلیک، اېل-یورتیمیز وکیللری بیلن بیرگه لیکده کۆپ اؤیله دیک، اطرافلیچه مصلحتلشدیک. بو بارهده ترقی تاپگن دولتر مثالیده اؤزینی آقلهگن ایلغار تجربهلرنی چوقور اؤرگندیک.

اېنگ مهمی، خلقیمیزنینگ حیات طرزى، ملي عنعنه و قدریتلریمیزنی، اهالی نینگ روحی و کیفیتینی هم هر تامانله حسابگه آلدیک. چونکه هر قندهی اصلاحات نینگ نهایی نتیجهسی اولّا اونینگ ضرورتینی اهالی نینگ کپنگ قتلملری قی درجهده توشونیشی و قۆللب-قوتلشی، بو اؤزگیشلر نینگ انسان حیاتیگه، اونینگ فراوانلیگینی آشیریشگه کؤرسته دیکن عملی تأثیری بیلن اؤلچهنه دی. انه شو حقیقتدن کپلیب چیققن حالده، آدملرگه اصلاحاتلرنینگ معنا-ماهیتینی انیق-روشن توشونتیریب بېریش، شو اساسده جمعیت اعضاسیده ایشانچ اویغاتیش، اولرنی بنیادکارلیک سری سفربر اېتیش مهم اهمیتگه اېگه.

انه شوندهی کپنگ مقیاسدهگی اؤرگنیش و هر تامانله ایزلنیشلر نتیجهسیده بیز بوگونگی کونده بوتون دنیا ده اؤزبک مؤدلی صفتیده تن آلینگن ترقیات مؤدلینی ایشلب چیقیدیک. بو مؤدل نینگ اساسی تمایللری – یعنی، اقتصادنینگ سیاستدن خالی اېکنی، دولت نینگ باش اصلاحاتچی بۆلشیشی، قانون استوارلیگی، کوچلی اجتماعی سیاست، اصلاحاتلرنی تدریجی اساسده باسقیچمه-باسقیچ عملگه آشیریش پرنسیپلری برچه میزگه یخشی عیان.

تأکیدلش جایز که، بوتون حیاتیده اؤزینی تۆلیق آقلهگن بو مؤدل نینگ نېگیزیده اولّ هم بار حیاتیگه رئالیستیک قرهش، پراگماتیک یاندشو و مجسم، دېسک، عین حقیقت بۆله دی.

ياش دولتيميز مرگب سيناو كونلرينى باشيدن كېچيره ياتگن بير پيئده، قنچه ليك قيين بؤلمه سين، بيز فقط اوز كوچ و امكانيتلر يميزگه تيه نيب و سويه نيب ايش توتيشگه مجبور اېديك. انه شونده ي وضعيئده كؤپلېب اؤتكير و كېسكين سواللرگه جواب ايزلش و تاپيشگه تۇغرى كېلدى. مثلاً، قيسى دولت بيزگه قنچه و قنده ي شرطلر بيلن سرمايه و قرض بېره دى؟ قرض بېرگن دولتلر نينگ سياسي شرطلرى بؤلمه يدى مى؟ بيراودن قرض آلب، كپين اونينگ سيرتماغيگه توشيب قالمه يميز مى؟ آلكن قرض - كرديتلىر يميز بؤينيميزده آغير يوك بؤليب قالب كېتمه يدى مى؟

قرض آليش آسان، بو همه ميزگه معلوم، لېكن اونى بير كون كېليب تۇلش هم كېره ك. بيز فقط گينه بوگونگى كونى اېمس، بلكه اېرته ميزنى، كېله جك اولادلرنى هم اويلاه شيميز كېره ك. بيز حاضر خطا قىليب قؤيسك، فرزندلر يميز كېله جكده قاقىليب قالىشنى حسابگه آلمه سك، بو كته گناه بؤلده دى.

بوگون، آره دن نېچه ييللر اؤتگنيدن كپين اوزيگه خاص ملي ترقيات يۇلىنى تنله گن دستلېكى دورنى كؤز آلديميزگه كېلتيره ديگن بؤلسك، بيز نينگ اصلاحاتلر سياستيميزده معنوي ميزانلر دايماء حل قىلووچى عامل بؤليب كېله ياتگنى ينده يقال عيان بؤلده دى. اؤشه پيئده سابق اتفاق حدوديده گى آيريم مملكتلرده «شؤك تېراپيه سى» دېگن اصول بيلن بير سكره ب بازار اقتصادياتيگه اؤتيش ياكه عليحده بير دولته «دېموكراسى آرالچه سى» برپا اېتيش حقيده قنچه قنچه شاو-شولر كؤتريلگن اېدى.

بوگون طبعي سوال توغيله دى: قنى اؤشه دعوالر نينگ عملي نتيجه سى؟ قنى اؤشه بوتون-بوتون خلقلر و مملكتلرگه مثلى كؤريلمه گن بختلى حيات، فراوانليك وعده قىلگن ذاتلر؟

اؤشه پيئده سابق ساوېت حدوديده اېندى گينه مستقلليك كه اېرېشگن ياش دولتلرگه نسبتاً آيريم قدرتلى مملكتلر و سياسي مركزلر نينگ منفعتلر يگه جواب بېره ديگن انه شونده ي تگى پوج توصيه لرنى تكليف قىلېش، اولرنى تورلى يؤلر بيلن جاري اېتيشگه اورينيش حركتلرى نهايئده كوچه يگن اېدى. بونده ي كېسكين بير شرايطده يگه و يگانه تۇغرى يۇلنى اده شمه ي تنلېب آليش و اونى هر قنده ي خروجلردن قطعيت بيلن حمايه قىلېش آسان اېمس اېدى.

بيز اؤشنده چېئده گى «مصلحتچى» لرنينگ «دانا كېنگشلىرى» دن اېمس، بلكه خلقيميز نينگ خواهش-اراده سى، يورتميزده گى حقيقي وضعيئدن كېليب چيققن حالده آغير-وزمينليك بيلن، هر تامانلمه چوقور اؤيلب سياست آلب بارديك.

البته، مرگب اؤتيش دوريده باشقه كؤپ گينه مهم وظيفه لر قطارى، خلقيميز نينگ بوگونگى و اېرتنگى حياتى، اونينگ معنوي عالميگه ضرر يېتيشيگه، اجتماعي عدالت تمايللرى نينگ بوزيليشيگه،

جمله‌دن، اهالی نینگ بىر قىسمى اۋتە بايىب، اكثرىتى اۋتە قشاقلىك كە يوز توتىشىگە يۈل قۇيىمىسلىك مسالەسى ھەم دايمى دقت. اعتبارىمىز مركزىدە توردى.

اصلىدە، ھەر قندەى اصلاحات نىنگ اېنگ مھم ثمرەسى اولّا خلق نىنگ معنوي-روحي قرەشلىرىدەگى يىنگىلىنىش جريانلىرى، اونىنگ آنگ و تفكرى نىنگ يوكسەلىشى، مملكتدە يوز بېرەياتگن اۋزگريشلىر اونىنگ حياتىگە، تقدىرىگە دخلدار بۇلگىنىنى چوقور حس قىلىشى و شوندن خلاصە چىقىرىشى بىلن بېلگىلەندى. بىز عملگە آشىرىلەياتگن اصلاحاتلىرىمىزدە انە شوندەى نتيجه لرگە اېرىشىش اوچون برچە اۋزگريش و يىنگىلىنىشلىرىنىنگ مركزىگە انسان و اونىنگ منفعتلىرىنى قۇيدىك. شونىنگ اوچون ھەم بوگونگى كوندە انە شو جريانلىرىنىنگ ماھىتىدە اصلاحات - اصلاحات اوچون اېمس، اولّا انسان اوچون، اونىنگ فراوان حياتى اوچون خدمت قىلىشى كېرەك، دېگن مقصد مجسم اېكىنى و اونىنگ عملي افادەسىنى برچە ساحەلردە كۇرىش، كوزەتىش قىيىن اېمس.

اگر بىز مستقللىك كە اېرىشگىنىمىزدن سۇنگ باسقىچمە-باسقىچ رواجلىنىش يۇلىنى اېمس، بلكە «شۇك تېراپىەسى» دېب نام آلگن انقلابى سكرەش يۇلىنى تىلەسك، اېنگ قىيىن وضعىتلردە اكثريت اھالىمىز قندەى احوالگە توشىب قالگن بۇلر اېدى؟ ھېچ شېھەسىز، ستىخىەلى طرزەدە يوز بېرەدىگن شدتلى اۋزگريشلىر طوفانيدە آدملىرىنىنگ ماددى تورموش شرايطى كېسكىن يامانلىشىب، اولرىنىنگ حيات طرزى، اخلاقي قدرىتلىرى، ملي-معنوي قىافەسى بوتونلەى ايزدن چىقىپ كېتىشى ھېچ گپ اېمس اېدى. بىر سۇز بىلن ايتكندە، بوندەى بىرىياقلمە سياست ھېچ كوتىلمەگن عاقبتلىرگە، اۋرنىنى يوز يىللردە ھەم تۇلدىرىب، قاپلب بۇلمەيدىگن آغىر يۇقاتىشلىرگە آلىب كېلىشى مقرر اېدى.

شونىنگ اوچون ھەم بىز، چېتدن ھەر قنچە تكليف و توصىەلر، حتا طلبلر بۇلمەسىن، ھېچ قچان انقلابى سكرەشلىر يۇلىدن بارمەدىك. يورتىمىزدەگى بوگونگى تىنچ و آسايشتە، بنىادكار حيات، برقرار ترقىيات بوندەى ياندشونىنگ نقدر تۇغرى بۇلگىنىنى و اوزاقنى كۇزلەگىنىنى كۇپلب ساحەلردەگى ايجابى نتيجهلر مثاليدە تصدىقلىب بېرماقەدە. اۋشە مسووليتلى پىتلىردە، بىز كېسكىن اجتماعى لىزەلرگە آلىب كېلەدىگن ھەر قندەى انقلابى حركتلىرگە قرشىمىز، بىزىنىنگ تدرىجى رواجلىنىش تمايللىرىگە اساسلنگن اۋز يۇلىمىز بار و بو يۇلدن ھېچ قچان قىتمەيمىز، دېب ايتگن قطعي سۇزىمىز، مستحکم پوزىسيونىمىز البته بوگون اۋز حاصلينى بېرماقەدە.

بىزىنىنگ اصلاحاتلر دواميدە نەاينكە ماددى فراوانلىك كە، عين پىتدە معنوي يوكسەلىشگە ھەم اېرىشىشنى اۋزىمىز اوچون اساسى مېزان دېب بىلگىنىمىز عمومي ترقىياتىمىزدە بىر تامانگە آغىب

كېتەمسلىك، جمعيت حياتىدە سوو بىلەن ھوادېك ضرور بۇلگن موازنت و برقرارلىكنى تامينلشەدە مەھم اهميت كەسب اېتەماقدە. چۈنكى بازار اقتصادياتى ھەمە نەرسەنى جايىگە قۇيەدى، دېگن يېنىگىل-يېلىپى قرەشگە اطاعت قىلىپ، فقط ماددى بايلىك آرتىدن قوويش - خەلقىمىزنىڭ ازلى آرزو-اينتېلىشلىرىگە ھەم، انسانلىك بىلەن يۇغرىلگن مىلى قدرىتلىرىمىز ماھىتىگە ھەم تۇغرى كېلىس اېدى. شو باعث اصلاحاتلرنى ەملىگە آشۇرىشەدە معنويت و اقتصاديات بىر-بىرىنى انكار اېتمەيدى، عكسىنچە، بىر-بىرىنى قوتتەل، اۇز ارا تۇتۇرلىنىپ، رواجلىنىپ بارەدى، دېگن قاعدەنى اۇزىمىز اوچون دستورالعمل صفتىدە بېلگىلەل آلدېك.

معنويت و اقتصاديات ساحەسى نىڭ مىنگىلەل حياتى مسألەلر، تەبىر جايىز بۇلسە، جانلى رشتەلر آرقەلى اۇز ارا چىنرچس باغلىنىپ كېتىگىنى انابتگە آلب، خەلقىمىزنىڭ روھىتى، تورموش طرزى، قەدىمى عرف-عادەت و ەنەنەلرىمىزگە ھەر تامانلە ماس بۇلگن اصلاحاتلر يۇلىنى تەنلەدېك.

اينىقسە، اۇتۇش دورىدە دولت نىڭ باش اصلاحاتچى صفتىدەگى رۇلىنى اصلاحاتلرنى جارى اېتۇش نىڭ اساسى شرتلردن بىرى طرىقەسىدە قەتى بېلگىلەل آگنىمىز اقتصاديات نىڭ ەمومى طلب و مېزانلرنى مىلى معنويتىمىز خصوصىتلىرى بىلەن اوغۇنلشتۇرىشەدە غايت مەھم اهميت كەسب اېتدى.

مەلۇم كە، مستەب توزوم دورىدەگى اقتصاديات بىرىاقلمە رواجلىگن، مأمورى-بويروق بازلېك اصولىگە اساسلىگن بۇلىپ، خەلق نىڭ معنوى قرەشلىرى و اينتېلىشلىرىدىن بىراق اېدى. انە شۇندە مىشكەل بىر وضعىتدە دولت نىڭ اصلاحاتچىلىك رۇلىنى تەن آلمىلىك، بو مسألەنى اۇزى بۇلرچىلىك حالتىگە تەشەل قۇيۇش - اېسكى تىزىمدن قالگن ناچار و خەستە اقتصاديات اۇز-اۇزىدن اېركىن بازار اقتصادياتىگە، ساوېت جمعيتى اېسە دېموكراتىك جمعيتگە ايلنىپ قالەدى، دېب خامخىال قىلىش بىلەن برابر اېدى.

شو اۇرىندە تۇكىدلش جايىز كە، دېموكراسى اول ھەم بار معنوى مېزانلر اساسىدە باشقۇرىلەدېگن، كوچلى حقوقى دولت، كوچلى وپنئاداشلىك جمعيتى دېمەك دىر. ايتۇش مەمكىن كە، حقوقى دولت و وپنئاداشلىك جمعيتى دېموكراسى نىڭ اۇز ارا ەضوى باغلىق بۇلگن ايككى جەتى، ايككى قناتى دىر. ەينۇ شۇ باعث بىز «كوچلى دولتدن - كوچلى جمعيت سىرى» اصولىنى ايشەل چىقىدىك و بو غايەنى اىزچىل ەملىگە آشۇرىش مسألەسىگە بىرىنچى درجەلى اهميت قرەتەپ كېلماقدەمىز.

اعتبارلى تامانى شۇندە كە، اصلاحاتلرنىڭ باشلىغىچ باسقىچىدن باشەل حاضرگە قدر كېنگ كۇلمى سىياسى، اقتصادى-اجتماعى دستور و رېجەلرىمىزنىڭ بىرچەسىدە خەلقىمىزنىڭ معنوى حياتى بىلەن باغلىق مسألەلر ەلىحەدە استوار يۇنەلش صفتىدە كۇن تىزىگە قۇيىلماقدە.

طبيعي كه، بير تيزي مدن ايگينچي تيزيمگه اوتيش جرياننده آدملىر انگيده، جمعيت مفكوره سیده توب اوزگريشلىر صادر بوله دی. بيراق، بعضى بيراولر نينگ هديكسیره ب، ابركين بازار شرايطيده معنوي-اخلاقي قدريتلر نينگ قيمتي توشيب كېته دی، مدنيت ايگينچي درجه لى نرسه گه ايلنيب قالدی، دېگن خواطرلى اوريدنيسيز اپكى اوزبېكستانده گى بوگونگى اوزگريشلىر مثالده ينه بير بار يقال عيان بولماقده. حاضرگى كونده مملكتيميزده دولت بودجه سى نينگ ۵۰ فايزدن زيادى اجتماعي ساحه گه يولتيريلگنى هم بونى تصديقله يدى.

اوپينچى باب

معنويتگه تهديد - اوزليگيميز و كېله جگيميزگه تهديد

گلوباللىشوو جريانلرى و معنوي تهديدلر

بوگون بيز تېز سرعتلر بيلن اوزگريش باره ياتگن، انسانيت حاضرگه قدر باشيدن كېچيرگن دورلردن توبدن فرق قيله ديگن اؤته شدتلى و مرگب بير زمانده يشه ماقده ميز. دولت و سياست اربابلرى، فيلسوفلر و جمعيت شناس عالملىر، شرحلاوچى و ژورناليسترلر بو دورنى تورليچه تعريفلب، هر خيل ناملر بيلن اته ماقده. كيم-دير اونى يوكسك تكنالوژيلر زمانى دېسه، كيم-دير تفكر عصرى، ينه بير او يلى اخباراتلشوو دورى صفتيده ايضاحله ماقده.

الته، بو فكرلر نينگ برچه سیده هم معلوم معناده حقيقت، راسيونال مغز بار. چونكه اولر نينگ هر بيرى اوزيده بوگونگى سېرقيره و رنگ-برنگ حيات نينگ قيسى-دير بېلگى-علامتيني عكس اېتتيريشى طبيعى. اما كوئېچيليك نينگ انگيده بو دور گلوباللىشوو دورى طريقه سیده تاثيرات او يغاتماقده. بونده ي تعريف، مېنيمچه، كوئې تاماندن مساله نينگ ماهيتيني توغرى افاده له يدى. نېگه دېگنده، حاضرگى پيئته يېر يوزى نينگ قيسى چېك سیده قنده ي بير واقعه يوز بېرمه سين، آدمزاد بو حقدنه دنيا نينگ باشقه چېك سیده تېزده خبر تاپيشى هېچ كيمگه سېر اېمس.

انه شونده ي گلوباللىشوو فېنومېنى حقيده گېيرگنده، بو اتمه بوگونگى كونده علمي-فلسفي، حياتي توشونچه صفتيده جوده كېنگ معناني انگله تيشيني تاكيدلش لازم. عمومي نقطه نظر دن قره گنده، بو جريان مطلقا ينگيچه معنا-مضمونده گى خووجه ليك، اجتماعي-سياسي، طبيعى-بيولوژيك گلوبال محيط

نینگ شکلله نیشینی و شو بیلن بیرگه، موجود ملی و منطقی معمار نینگ جهان مقیاسیده گی معمارلرگه ایلنپ باریشینی افاده ایتماقده.

گلوباللشوو جریاننی حیاتیمیزگه تاباره تیز و چوقور کیریپ کبله یاتگنی نینگ اساسی عاملی و سببی خصوصیده گپیرگنده شونی اوبژپکتیف تن آیش کپرهک - بوگونگی کونده هر قیسی دولت نینگ ترقیاتی و رونقی نه فقط یقین و اوزاق قوشنیلر، بلکه جهان مقیاسیده باشقه منطقه و حدودلر بیلن شوندهی چنبرچس باغلیب باریتی که، بیران مملکت نینگ بو جریاندن چپتده توریسی ایجابی نتیجه لرگه آلیب کپلمسلیگینی توشونیش، انگلش قیین اېمس.

شو معناده، گلوباللشوو - بو اولاً حیات سرعتلری نینگ بی قیاس درجه ده تیزلشوی دېمک دیر. هر بیر اجتماعی حادثه نینگ ایجابی و سلبی تامانی بؤلگنی سینگری، گلوباللشوو جریاننی هم بوندن مستثنا اېمس. حاضرگی پیتده اونینگ غایت اؤتکیر و کپنگ قمراولی تأثیرینی دپیرلی برچه ساحه لرده کؤریش، حس اېتیش ممکن. اینیقه، دولتلر و خلقلر اؤرته سیده گی انتیگراسیون و همکارلیک علاقه لری نینگ کوچه ییشی، خارجی سرمایه یاتقیزیشر، سرمایه و کالالر، ایشچی کوچی نینگ اېرکین حرکتی اوچون قولهلیر و جودگه کپلیشی، کؤپلپ ینگ ایش اؤرینلری نینگ یره تیلیشی، زمانوی کمونیکاسیون و اخبارات تکنالوژی لری نینگ، علم فن یوتوقلری نینگ تیزلیک بیلن ترقه لیشی، تورلی قدریتلر نینگ عموم انسانی نېگیزده اویغونلشوی، تمدنلر ارا ملاقات نینگ ینگچه صفت کسب اېتیشی، اېکولوژیک آفتلر پیتده اؤز ارا یاردم کؤرسه تیش امکانتلری نینگ آرتیشی - طبیعی که، بولر نینگ برچه سیگه گلوباللشوو طفیلی اېریشیلماقده.

عین پیتده حیات حقیقتی شونی کؤرسته دی که، هر قنده ی ترقیات محصولیدن ایگی خیل مقصوده - اېزگولیک و یاووزلیک یؤلیده فایده لنیش ممکن. اگر بشریت تاریخینی، اونینگ تفکر رواجینی تدریجی روشده کؤزدن کپچیره دیگن بؤلسک، حیاتده انسانی کمالاتگه، یوکسک مره لرگه چارله یدیگن اېزگو غایه و تعلیماتلر بیلن یاووز و ضررلی غایه لر اؤرته سیده ازلدن کوره ش موجود بؤلپ کپلگینی و بو کوره ش بوگون هم دوام اېته یاتگینی کؤره میز.

بوگونگی کونده زمانوی اخبارات میدانیده گی حرکتلر شو قدر تیغیز، شو قدر سریع که، اېندی ایلگریگیدپک، هه، بو واقعه بیزدن جوده آلیسده یوز بېریدی، اونینگ بیزگه علاقه سی یوق، دېب بی پروا قهر ب بؤلمه یدی. انه شونده ی کیفیتگه بېریلگن خلق یا که ملت ترقیاتدن یوز ییللر آرقه ده قالب کپتیشی هېچ گپ اېمس.

گلوباللىشوو جريانى نىنگ يىنە بىر اۆزىگە خاص جەتتى شوندىن عبارت كە، حاضرىگى شرايطدە او مفكوروي تاثير اۆتكىزىش نىنگ نەھىتدە اۆتكىر قورالىگە ايلنىپ، ھەر خىل سىياسى كوچلر و مركزلرنىنگ منفعەتلىگە خىدمەت قىلەياتكىنى ساغلام فەكرلەيدىگن ھەر قندەي آدم، البتە، كوزەتىشى مقرر. بو حقدە گىپىرگندە، مېن ايلگرى بىلدىرگن بعضى فەكرلرنى تەكرارلىش اۋرىنلى، دېب اۋىلەيمىن. تەبىر جايىز بۇلسە، ايتىش مەمكىن كە، بوگونكى زاماندە مفكوروي پولىگونلر ھىستوي پولىگونلردن ھەم كۆپراق كوچكە اېگە. بو مسالە نىنگ كىشىنى دايمىا اگاھ بۇلىشىگە اوندوۋچى تامانى شوندى كە، اگر حربى، اقتصادى، سىياسى تەضىق بۇلسە، بونى سېزىش، كۆرىش، آلدىنى آلىش مەمكىن، اما مفكوروي تەضىقنى، اونىنگ تاثيرى و عاقبەتلىرىنى تېزدە ايلغىب يېتىش نەھىتدە قىين.

منە شوندى و وضعىتدە آدم اۋز مەستقل فەكرىگە، زامانلر سىناويدن اۆتكن حىياتى-ملى قدرىتلىگە، ساغلام نېگىزدە شەكىللنگن دىئافرەش و مەستحەم ارادەگە اېگە بۇلمەسە، ھەر تورلى مەنوي تەھدىدلىگە، اولرنىنگ گاه آشكارا، گاه پەنھانە كۆرىنىشەدىگى تاثيرىگە بىرداش بېرىشى امرمحال. بونى كوندەلىك حىياتدە اوچرەب توردەدىگن كۆپلەب واقەلر مەثالەدە يقال كوزەتىش مەمكىن و اولرنىنگ قندەي آغىر عاقبەتلىگە آلىب كېلىشىنى اوزاق توشونتىرىب اۆتيرىش نىنگ حاجتى يۇق، دېب اۋىلەيمىن. اۆتكن يىللر دوامىدە دىئادە و مەنطقەمىزدە يوز بېرگن، بىز بېواسطە اۋز باشىمىزدن كېچىرگن واقەلر، مفكوروي جريانلرنىنگ رواجى بو خلاصە نىنگ تۇغرى اېكىنى قىتە-قىتە اثباتلەماقەدە.

بوگونكى كوندە ياشلرئىمىز نەفقط اۋقوو درگاھلرىدە، بلكە رادىيو-تەلوزىيون مەتبوعات، انترنت كېى واسطەلر آرقەلى ھەم رەنگ-بەرنىگ اخبارات و مەلوماتلرنى آلماقەدە. جەھان اخبارات ميدانى تابارە كېنگەيىب بارەياتىگن شوندى بىر شرايطدە بالەلرئىمىزنىنگ آنگىنى فقط اۋرەب-چىرىمىب، اونى اۋقىمە، بونى كۆرمە، دېب بىر تەمانلە تىرىيە بېرىش، اولرنىنگ اطرافىنى تېمىر دېوار بىلن اۋرەب آلىش، ھېچ شېھەسىز، زامان نىنگ تەلبىگە ھەم، بىزنىنگ اېزگو مەقصد-مەدەلرئىمىزگە ھەم تۇغرى كېلمەيدى. نېگە دېگندە، بىز يورتئىمىزدە آچىق و اېركىن دېموكراتىك جەمئىت قوريش وظيفەسىنى اۋز آلدىمىزگە قەطعى مەقصد قىلىب قۇيگەنمىز و بو يۇلدن ھېچ قەچان قىتمەيمىز.

بىنابرىن، بىز دولتىمىز كېلەجىگىنى اۋز قابىغىمىزگە اۋرەلىب قالگن حالدە اېمىس، بلكە عەموم بشرى و دېموكراتىك قدرىتلىرىنى چوقور اۋزلىشتىرگن حالدە تەصور اېتەمىز. بىز استەقبالىمىزنى ترقى تاپگن مەملىكتلر تەجرەبەسىدن فەيدەلىنىپ، دولت و جەمئىت باشقروونى اېركىنلىشتىرىش، انسان حقوق و اېركىنلىكلرىنى، فەكرلر رەنگ-بەرنىگلىگىنى اۋز حىياتىمىزگە يەندە كېنگراق جارى قىلىشەدە كۆرەمىز. بىز بوتون مەرفەتلى دىئا،

خلق ارا جامعه بیلن تیج-تاتوو، ابرکین و فراوان حیات کچیریش، اوز ارا منفعتلی همکارلیک قیلش طرفداریمیز.

بیز اوچون شونده یؤل معقول، اونینگ باشقه مقابلی یوق.

مختصر قیلیب ایتگنده، یاشلریمیزنینگ معنوی عالمیده بوشلیق وجودگه کپلمسلیگی اوچون اولرنینگ قلبی و انگیده ساغلام حیات طرزی، ملی و عموم ملی قدریتلرگه حرمت-احترام توغوسینی باله لیک پیتیدن باشلب شکلنتیریشیمیز ضرور.

شونی اونوتمسلیک کپرهک که، بوگونگی کونده انسان معنویتگه قرشی یونلتیریلگن، بیر قره شده ارزیمس بولیب توپوله دیگن کیچکینه خبر هم اخبارات عالمیده گی گلوبالشوو شدتیدن کوچ آلیب، کوزگه کورینمه دیدگن، لپکن ضررینی هیچ نرسه بیلن قاپلب بولمه دیدگن اولکن زیان یبتکزیشی ممکن.

همه میز یخشی بیله میز که، هر قیسی دولت نینگ چپگره لرینی دخلسیز سقلشده حربی کوچ-قدرت، قوراللی کوچلر سوو بیلن هوادپک ضرور. اما خلقیمیز، اول هم بار، یاش اولادیمیز معنوی عالمی نینگ دخلسیزلیگینی اسرهش اوچون بیز نیمه لرگه تیه نیب-سویه نیب ایش آلیب باریشیمیز کپرهک، دپکن سوال بوگون برچه میزنی اویلنتیریشی طبیعی.

مهن، حیاتده کؤپ باره اوز تصدیقینی تاپگن حقیقتدن کپلیب چیققن حالده، بو مسأله ده شونده ی دپکن بولردیم: تاباره کوچه ییب باره یاتگن بونده ی خطرلرگه قرشی دایما سپرگک، آگاه و هوشیار بولیب یششیمیز ضرور. بونده ی تهدیدلرگه قرشی هر تامانلمه چوقور اویلنگن، پخته علمی اساسده تشکیل ایتیلگن، منتظم و اوزلوکسیز روشده آلیب باریله دیگن معنوی تربیه بیلن جواب بپریش ممکن.

برچه میزگه عیان بولیشی کپرهک که، قه یپرده که بی پروالیک و لاقیدلیک حکم سورسه، اپنگ دالزرب مسأله لر اوزی بولرچیلیک که تشلب قویلسه، اوشه یپرده معنویت اپنگ عاجز و ضعیف نقطه گه ایلنه دی. و عکسینچه - قه یپرده هوشیارلیک و جان کویرلیک، یوکسک عقل-ادراک و تفکر حکمران بولسه، اوشه یپرده معنویت قدرتلی کوچگه ایلنه دی.

اینیقه، بوگونگی کونده خلق ارا میدانده تورلی سیاسی کوچلر اوزی نینگ ملی و ستراتپژیک رپجه لرگه ابریشیش اوچون «ابرکینلیک و دپموکراسینی آغه سیلجیتیش» نقابی آستیده عملگه آشیره یاتگن، اوزاقنی کوزله گن سیاست نینگ اصل ماهیتی و مقصدلرینی اوز وقتیده سبزش، انگلش کته اهمیت کسب اپته دی.

شو بارهده آیریم قدرتلی دولتر تامانیدن معین مملکتلرگه، اول هم بار، بیر آستی، بیر اوستی بایلیکلریگه اېگه بؤلگن حدودلرگه نسبتاً آلیب باریلەیاتگن انه شوندهی غرضلی سیاستنی دنیانینگ آیریم منطقه لریده تیئچ حیات نینگ ایزدن چیقیشی، حاکمیت تپه سیگه عیناً اؤشه دولتر نینگ منفعتلریگه خدمت قیلەدیگن کوچلر نینگ کبلیشی بیلن باغلیق مثاللرده کؤریش قیین اېمس.

انه شوندهی وضعیتنی حسابگه آلگن حالده، ینه وینه بیر بار خلقیمیز نینگ معنوی عالمینی بوندهی تهدیدلردن اسرهش، حاضرگی اؤته مرکب بیر زمانده خلق ارا میدانده صادر بؤلەیاتگن جریانلر نینگ توب ماهیتیکه ییتیب باریش، اولر حقیده خالص و مستقل فکرگه اېگه بؤلش بوگونگی کون نینگ اېنگ دالزرب وظیفه سی، دېسک، هېچ قندهی خطا بؤلەیدی.

بیز یورتیمیزده ینگی حیات اساسلرینی برپا اېتر اېکنمیز، بیر مسأله گه علیحده اعتبار بېریشیمیز لازم. یعنی، کمونیستیک مفکوره و اونینگ اخلاق نورملریدن واز کبچیلگنیدن سؤنگ جمعیتده پیدا بؤلگن غایوی بؤشلیقدن فایده لنیب، چپندن بیز اوچون مطلقا یات بؤلگن، معنوی و اخلاقی توبنلیک علتلرینی اؤز ایچیکه آلگن «عاموی مدنیت» یاپیریلیب کیریپ کبلیشی ممکنلیگینی اونوتمسلیک کبرهک. طبیعی که، «عاموی مدنیت» دېگن نقاب آستیده اخلاقی بوزوقلیک و زؤر آورلیک، ایندیویدوآلیزم، اېگوسپنتریزم غایه لرینی ترقه تیش، کبرهک بؤلسه، شونینگ حسابیدن بایلیک آرتتیریش، باشقه خلقلر نینگ نېچه مینگ ییللیک عنعنه و قدریتلری، تورמוש طرزی نینگ معنوی نېگیزلریگه بی پسندلیک، اولرنی قؤپاریشگه قره تیلگن خطرلی تهدیدلر آدمنی تشویشگه سالمه ی قویمه ییدی.

حاضرگی وقتده اخلاق سیزلیکنی مدنیت دېب بیلش و عکسینچه، اصل معنوی قدریتلرینی مېنسیمسندن، اېسکیلیک سرقیتی دېب قرهش بیلن باغلیق حالتلر بوگونگی ترقیاتگه، انسان حیاتی، عایله مقدسلیگی و یاشلر تریه سیگه کتّه خوف سالماقده و کؤپچیلیک بوتون جهانده بمثال بلا-قصادېک ترقه لیب باره یاتگن بوندهی خروجلرگه قرشی کوره شیش نقدر مهم اېکنینی انگلب آماقده.

بو حقه فکر یوریتگنده، بیز نینگ اولوغ اجدادلریمیز اؤز دوریده کامل انسان حقیده بوتون بیر اخلاقی میزانلر مجموعینی، زمانوی تیلده ایتگنده، شرقانه اخلاق کودبکسینی ایشلب چیققلنلیکلرینی اېسلش اؤرینلی، دېب بیلەمن. آتە-بابالریمیز نینگ آنگ و تفکریده عصرلر، مینگ ییللر دوامیده شکللنیب، صیقل تاپگن عار-ناموس، اویت و اندیشه، شرم و حیا، ابا و عفت کبی یوکسک اخلاقی تویغو و توشونچه لر بو کودبکس نینگ اساسی معنا-مضمونینی تشکیل اېته دی، دېسک، اؤیله یمن که، خطا قیلەگن بؤلەمیز.

شو نقطه نظر دن قره گنده، اويت - اؤليمدن قتيق، دېگن گپلر خلقيميز تيليده اؤز-اؤزیدن پيدا بؤلمه گن، عكسينچه، بونده ي عبارتله ر ابل-يورتيميزگه منسوب اېزگو و گؤزل اخلاقي قدريتلر نينگ اصل مضمونيني افاده اېته دي.

در حقيقت، اويت و عار-ناموسيني يوقاتگن آدم، احمد يسوي باباميز ايتگنيدېك، خودي كه حيوان جنسيگه ايلنيب قاله دي.

بويوك متفكر عليشېر نوايي نينگ:

آلديغه قؤيگنني يېمك - حيوان ايشي،

آغزيگه كېلگنني دېمك - نادان ايشي، -

دېگن چوقور معنالي سؤزلري هم بو فكري تصديقلب بېره دي.

اؤز-اؤزیدن روشن كه، بوگونگي زمان واقعليك كه آچيق كؤز بيلن، رئال و هوشيار قره شني، جهانده و يان-اطرافيميزده موجود بؤلگن، تاباره كوچه ييب باره ياتگن معنوي تهديد و خطرلرني تۇغري بهالب، اولردن تېگيشلي خلاصه و سبقلر چيقرېب يششني طلب اېتماقده. شو باعث يورتداشليميز، اينيقسه، ياش اولاد آنگيده مركب و تهلكه لي حيات حقيده، اونينگ شفقتسيز اؤيپنلري تۇغريسيدة بيرياقلمه و ساخته تصور بؤلمسليگي كېره ك.

فكرگه قرشي فكر، غايه گه قرشي غايه

حاضرگي وقتده كؤز اؤنگيميزده دنيا نينگ جېوپوليتيك، اقتصادي و اجتماعي، اخبارات-كمونيكاسيون منظره سيدة چوقور اؤزگريشله رؤي بېره ياتگن، تورلي مفكوره لر تارتيشووي كېسكين توس آله ياتگن بير وضعيته، برچه ميزگه عيان كه، فكرگه قرشي فكر، غايه گه قرشي غايه، جهانته قرشي معرفت بيلن كوره شيش هر قچانگيدن كؤره مهم اهميت كسب اېتماقده.

معلوم كه، هر قنده ي كسلليك نينگ آلديني آليش اوچون، اوللا، كيشي اؤرگانيزميدة اونگه قرشي ايمونيتېت حاصل قيلينه دي. بيز هم فرزندلريميزني آنه وطنگه محبت، باي تاريخيميزگه، آته-بابالريميز نينگ مقدس دينيگه صداقت روحيده تربيه لاش اوچون، تعبیر جاييز بؤلسه، اوللا اولر نينگ قلبی و آنگيده

مفكورو ي ايمونيتېتنى كوچه تيريشيميز ضرور. تا كه ياشلر يميز ملي اوزليگىنى، شو بيلن بيرگه، دنيانى چوقور انگله يديگن، زمان بيلن برابر قدم تشله يديگن انسانلر بۇلىب يېتىشىن. انه شونده جاهل عقیده پرستلر نينگ «دعوتى» هم، اخلاق-آداب توشونچه لر ينى رد اېته ديگن، بيز اوچون مطلقا بېگانه غايه لر هم اولرگه اوز تاثير ينى اوتكزه آلمه يدى.

ياش اولاد يميزنى تورلى معنوي تجاوزلردن حمايه قىلىش حقيده گپيرگنده، نه فقط خلق يميزنى اولوغله يديگن بويوك خصوصيتلر، عين پيتمده اونينگ رواجله نيشيگه سلبى تاثير كورستگن، اېسكى زمانلردن قالىب كېله ياتگن نامعقول عادتلر حقيده هم آچىق سوز يوريتيش يميز ضرور. بيرينچى نوبتمده خود بىنلىك و لاقيدلىك، قرينداش-اوروغچىلىك و محلي چىلىك، اختلاص و منفعت پرستلىك، باشقه لرنى مېنسىمسلىك كىبى علتلردن جمع يتميزنى بوتونله ي خلاص اېتىش تۇغرىسىده اؤيله شيميز لازم. مېن بو اؤتمه مهم وظيفه كېنگ جماعتچىلىگ يميز نينگ، اينىقسه، ضيالىلر يميز، عالم و ادبيلر يميز، صنعت و مدنيت اهلى، اوزىنى معنويت ساحه سيگه بغيشله گن برچه انسانلر نينگ دايمي دقت مركز يده بۇلىشىنى ايسترديم.

بو اؤرىنده انه شونده ي سلبى خصوصيتلر نينگ اېنگ خنك كور ينىشى بۇلميش حسد تۇغرىسىده تۇخته لىب اؤتىش جايز دېب اؤيله يمن. آدمزاد و جمعيت حيات يده آغير اثارلر قالد يره ديگن حسد تويغوسى اول هم بار باشقه لرنى كورالمسلىك، اولر نينگ يوتوغيدن قووانيش اؤرنىگه، قنده ي-دير كويىنىش، ايچى قاره لىك عاقبت يده پيدا بۇله دى.

شونينگ اوچون هم مقدس كتابلر يميزده حسد انسانلىك كه مطلقا ضد بۇلگن جيركنچ عادت صفت يده قتيق قاره لنه دى. جمله دن، مبارك حديثلرده «بيراوگه حسد قىلىش دن سقلنىنگ، چونكه آلاو اؤتىنى قنده ي كويديريب توگتسه، حسد هم قىلگن ثواب ايشلر ينگ يزنى خودى شونده ي كويديريب توگته دى»، دېب ايتىلگنى بي چيز اېمس.

ازل-ازلدن آچىق كۇنگىل، صميمى و محنتكش، يخشىلىكنى يوكسك قدرله يديگن خلق يميز بونده ي علتلردن دايمى حذر قىلىب كېله دى. لېكن، مينگ افسوس كه، عمر يۇللريده حسد بلاسيگه كۇپ دوچ كېله ميز. آليس و يقين تاريخ يميزده نې-نې بويوك ذاتلر حسد و بخىللىك، كورالمسلىك طفىلى قنده ي عذاب-عقوبتلرنى باشيدن كېچيرگنى، ساغليغى، حتا حياتيدن جۇدا بۇلگنىنى اچىق مثاللرده كوريش ممكن.

اۋزبېك نامىنى، اۋزبېك علم-فنى و مدنىتىنى، بىر سۆز بىلن ايتىگندە، خلقىمىزنىڭ يوكسك صلاحىتىنى، اونىڭ قندەى بويوك ايشلرگە قادر اېكىنى دىياگە نىمايش قىلىشە يورتىمىز زمىنىدن يېتىشىپ چىققن يوزلب اولوغ ذاتلر فدايىلىك نمونەلرېنى كۆرسەتىپ كېلگن. بوندەى انسانلر دىيارىمىزدە حاضر هم كۆپلەپ تاپىلەدى و بوندن كېپن هم اولر نىڭ صىفلرى كېنگەيىپ بارە بېرەدى. همه گپ انه شوندەى انسانلرگە خىرىخواھلىك بىلن مناسبتە بۇلىش، اولرنى قۇللب-قوتلشە. اگر بىز مملكتىمىزنىڭ قىسى شەر يا كە قىشلاغىدە بۇلمەسىن، يىلت اېتگن استعداد اوچقونىنى كۆرگندە، همه مىز اونى اۋز وقتىدە پىقب، ارداقلب، پروانە بۇلىپ، اونگە يۇل آچىپ بېرسك، برچە سعى-حركت و اينتىلىشلىرىمىزنى انه شوندەى عاليجناب مقصدگە قرەتسك، مختصر ايتىگندە، حسد قىلىپ اېمس، هوس قىلىپ ىشنى حىاتىمىز قاعدەسىگە ايلنتىرسك، هېچ شېهەسىز، بىز مىلى ترقىيات بابىدە ىنەدە يوكسك مرەلرنى اېگلىشگە اېرىشە آلەمىز.

بو حقەدە گېپىر اېكىمىز، معنوي حىاتىمىزگە جدى خوف سالەدىگن ىنە بىر علت حقىدە تۇختەلىپ اۋتماقچىمىن. شىخصاً اۋزىم بو علتدن چىركنەمن. شو علتگە چلىنگن آدمى كۆررگە كۆزىم يۇق. بو - ساتقىنلىك دىر. مېن هر قندەى ياووزلىكنى ساتقىنلىكدن كۆرەمن. اېزگولىك و حقىقتە صداقتى بۇلمەگن، اولرگە ايشانمەگن آدم قۇرقىنچلى دىر. طبعىتدە ساتقىنلىك خصوصىتى بۇلگن آدم رھبرلىك كرسىسىگە اۋتىرىپ قالسە بار مى، او بېردە آسايشتەلىك يۇقالدى، دېهە بېرىنگ. اىكىتە آدم نىڭ، اىكىتە مملكت نىڭ اۋرتەسىدەگى اوروشنى هم عىناً شوندەى آدملر باشلپ بېرەدى. شو باعث بوندەى آدملردن آگاہ بۇلىشىمىز، اولرگە يانىمىزدە اۋرىن بۇلمسلىگى لازم. اگر تېورەك اطرافىمىزدەگى بىرارتە كىشىدە شوندەى علامتلر سىزىلەياتگن بۇلسە، اولرنى درحال تربىەمىزگە آلىپ، تۇغرى يۇلگە باشلەشىمىز كېرەك. شو مناسبت بىلن تارىخەدە كۆپ مرتە اۋز تصدىقىنى تاپگن، مېن هم اۋز تجربەمدە سىنەگن حىاتي بىر حقىقتى ىنە بىر بار تكررلشنى ضرور دېپ حسابلەيمىن: اگر بىز اھىل بۇلسك، اېل-يورث منفعىتى يۇلىدە بىر تن و بىر جان بۇلىپ ىشەسك، اۋزىمىزدن ساتقىن چىقمەسە، اۋزبېك خلقىنى هېچ كىم هېچ قچان بىنگە آلەمەيدى.

بو حىاتدە آدم بعضاً اۋزىنى يۇقاتىپ قۇيەدىگن غايت مركب معمالرگە دوچ كېلەدى. كېسكىن وضعىتدن چىقىش نىڭ علاجى يۇقدېك تويولەدىگن حالتلر بار. شوندەى پىتدە، اىشە و حىاتدە، جمعىتدە آغىر سودالرگە دوچ كېلگندە كىم اۋزى نىڭ يۇلىنى يۇقاتمىسلىگى ممكن؟ اۋىلەيمىن كە، بىرىنچى

نوبته اؤز کوچیگه ایشانگن، روحی دنیاسی، معنوی عالمی به قوت بؤلگن آدمگینه بوندهی وضعیتدن یاروغ یوز بیلن چیقہ آلهدی. معنوی بایلیک شوندهی پیتده آدمگه کته کوچ و مدد بیرهدی.

شو معناده، انسان نینگ معنویتی یوکسه لیشی بیلن اونینگ ارادهسی هم کوچه ییب بارهدی، دپسک، ینگلیشمه گن بؤلهمیز. اراده - بو اصلیده مستحکم ایشانچ دپمک دیر. ارادهسی کوچلی آدم اؤزیگه ایشانهدی و هر قندهی مرکب وظیفه نی هم اؤز ذمه سیگه آلیشدن قورقمهیدی. شونینگ اوچون هم یوکسک اراده لی انسانگه سویه نیش ممکن. بوندهی کیشیلر باشینگیزگه بیرار-بیر تشویش یا که معما توشگودپک بؤلسمه، لاقید قره ب تورالمهیدی. هپچ ایگیلنمسن، یانینگیزده توریب، قؤلیدن کپلگنچه یاردم بپریشگه، قیینچیلیکلرنی سیز بیلن بیرگه لیکده یپنگیشگه حرکت قیلهدی.

لپکن بیراونینگ حیاتیگه، یان-اطرافده صادر بؤلهمیاتگن واقعه-حادثه لرگه بی طرف و بی پروا قره ب، شونچه که کوزه تووچی بؤلیم یشه دیدگن آدمدن قورقیش کپرهک. اولردن هپچ قچان یخشیلیک چیقمهیدی. چونکه اولرده نه ایمان، نه اراده بؤلهمهیدی. اولر حتا اؤز خلقی و وطنی تقدیریگه هم بپگانه آدمدپک قرهیدی.

ازلدن معلوم که، بی پروا آدم دشمندن هم خوفلیراق دیر. چونکه دشمن نینگ کیملیگی، اصل قیافهسی سیز اوچون آلدیندن معلوم بؤلهمهیدی. بیراق لاقید و بی پروا آدم نینگ قیافه سینی بیردنیگه بیلیم بؤلهمهیدی. شونینگ اوچون او ایچینگیزده یوریب، سیزگه قرشی تیش قیره دیدگن دشمنلر اوچون امکانیت یره تیب بیرهدی.

مشهور فیلسوفلردن بیرى انه شو حیاتی حقیقتی چوقور تحلیل ایتیب، قویده گی حقایقانی فکرلرنی بیان قیلگن: «دشمنلردن قورقمه - نری بارسه، اولر سبنی اؤلدیریشی ممکن. دؤستلردن قورقمه - نری بارسه، اولر سبگه خیانت قیلیشی ممکن. بی فرق آدملردن قورق - اولر سبنی اؤلدیرمهیدی هم، ساتمهیدی هم، فقط اولرنینگ جیم و بی پروا قره ب توریشی طفیلی یپر یوزیده خیانت و قاتللیکلر صادر بؤلهمهیدی».

هر بیر انسان حیاتیده غایت مهم اهمیتگه اپگه بؤلگن انه شوندهی فکرلرنی اونیب-اؤسیب کپله یاتگن یاشلرنینگ آنکیگه سینگدیریش، اولرنی حیات سیناولریگه برداشلی ایتیب تیارلش بیزنینگ آته-آنه، استاذ-مربی، رهبر-رهنما صفتیده گی، شو مقدس یورت و طنداشی صفتیده گی مقدس بورچیمیز دیر.

بو باره‌ده‌گی اېنگ دالزرب وظيفه‌میز - یوقاریده ذکر اېتیلگن برچه جریانلرنینگ علمی-نظری اساسلرینی، اولرنینگ ینگ قیرلرینی مکمل آچیب بېریش، اؤقووچیلریمیز، محصللریمیزگه، کېنگ جماعتچیلیک که سادّه، لؤنده قیلیب توشونتیریب باریش و اولرنی بوگونگی زمان طلبلریگه جواب بېره‌دیگن جمعیت قوریلشی نینگ فعال بنیادکارلریگه ایلنتیریشدن عبارت.

بونینگ اوچون اول هم بار ترقیاتیمیزنینگ هر بیر یؤنه‌لیشی - جمعیتیمیزده‌گی سیاسی، اجتماعی-اقتصادی، معنوی مناسبتلرنینگ رواجی حقیده مخصوص ادبیاتلر یرتیش تیزیمینی ینه‌ده تکامللشتیریش ضرور.

الته، بو مسأله بویچه اجتماعی فنلر ساحه‌سیده معلوم ایشلر قیلینماقده، اما خالصانه ایتهدیگن بؤلسک، بو باره‌ده چاپ اېتیلگن کؤپچیلیک درسلیکلر، اؤقوو قؤلنمه‌لری، عامه‌باب ادبیاتلرنینگ هم، اکثریت ساحه متخصصلری نینگ هم سویه‌سی طلب درجه‌سیده اېمسلرینی قید اېتیشگه مجبوریمیز. بونده‌ی ناخوش حالتلرگه برهم بېریش وقتی کېلدی.

هېچ شېه‌سیز، یورتیمیزده اېرکین، عدالتلی و فراوان حیات قوریش جریانیده اجتماعی-سیاسی مناسبتلر، آدملرنینگ آنگی و تفکری هم اوزیگه خاص، شو بیلن بیرگه، مطلقا ینگچه معنا کسب اېتیب بارماقده. خصوصاً، شخص و دولت، انسان و جمعیت اورتیه‌سیده‌گی مناسبتلر ینگچه مضمون و شکل تاپیب، ینگى خصوصیتلر، ینگى تمایللر اساسیده تکامللشیب باره‌یاتگینی سېزیش، انگلش قیین اېمس. بنابرین، بولرنینگ برچه‌سی ینگچه قدریتلر و دېموکراتیک پرنسیپلر ماهیتیکه، اوز تورموش و تفکر طرزیمیزگه ماس، بیز برپا اېتیشگه ایتیله‌یاتگن اېرکین و طنداشلیک جمعیتی طلبلریگه جواب بېره‌دیگن مناسبتلر صفتیده اجتماعی علملرنینگ اساسی تدقیقات موضوعلریگه ایله‌نیشی ضرور.

بو باره‌ده‌گی اېنگ مهم وظيفه شوندن عبارت که، هر قیسی و طنداش، هر قیسی انسان جمعیت ترقیاتی و اونى ینگیشگه، معنوی حیاتیتمیزنی تورلی تهدید و خروجلردن حمايه قیلیش مسأله‌سیگه بؤلگن اوز بورچی و مسوولیتینی عیناً انه شو اساسده انیقلب آلیشی ضرور.

بو مسأله حقیده چوقورراق اؤیلب کؤره‌دیگن بؤلسک، شو تمایللرگه تیه‌نگن جمعیت نینگ اوزیگه خاص اجتماعی شکل-شمایلی، اونینگ قیافه‌سی، رواجلنیش یؤلری، استوار خصوصیتلری تۇغریسیده‌گی انیق تصور تورلی فکر، بحث-مناظره‌لر آرقه‌لی‌گینه عیان بؤلشینی اعتراف اېتیشیمیز و بونی اوزیمیزگه میزان قیلیب آلیشیمیز ضرور.

بوندهی کپنگ کؤلملی و اؤته مهم مسألهلرنی حل قیلیشده دولتیمیز و جمعیتیمیز اجتماعی علملر ساحهسیده فعالیت آلیب بارهياتکن علمی-تدقیقات انستیتوتلری، عالی اؤقوو یورتلری، تورلی اجتماعی مرکزلر، اول هم بار، معنویت ترغیبات مرکزی، ملی غایه و مفکوره علمی-عملي مرکزی تامانیدن هر تامانلمه اساسلنکن چوقور تکلیف و توصیهلرنی کوتیشگه تۆله حقلی دیر.

اینقسه، بوگونگی مرکب مفکوروی جریانلرنی علمی-عملي جهتن اطرافلیچه تحلیل قیلیش و بهالش، اولرنینگ استوار یؤنهلیشلرنی، کیمگه و نیمهگه قرشی قرهتیلگیننی انیقلاش، اهالی تورلی قتلملریگه تأثیرینی اؤرگنیش، ملی منفعتلریمیزگه، حیات طریزیمیزگه ضد بؤلگن ضررلی غایه لر و مفکوروی خروجلرنینگ ماهیتینی آچیب بېریش، وطنداشلیمیز قلبیده ملی تفکر و ساغلام دنیاقرهش اساسلرنی مستحکملش علیحده اهمیت کسب اېتهدی.

فقط انه شوندهی اساسده یاشلرنی اؤز فکرگه اېگه، تورلی معنوی خروجلرگه قرشی ثابت توره آلیشگه قادر بؤلگن، ارادهلی، فدایی و وطنپور انسانلر اېتیب تربیهلشگه اېریشیش ممکن. بو بارهده معنوی-معرفی ترغیبات ایشلری نینگ تأثیرچنلیگینی تأمینلیدیگن زمانوی انفارماسیون و کمپیوتر تکنالوژیلرنی کپنگ جاری اېتیش، جمعیتیمیزنینگ مفکوروی ایمونیتېتینی کوچهیتیریشگه قرهتیلگن ثمرهلی اصول-اسلوبلرنی ایشلب چیقیش، دولت و جماعت تشکیلاتلری اوچون تېگیشلی توصیه و قؤلنمهلرنی تیارلش بوگونگی کونده مهم وظیفه میزگه ایلنپ بارهياتکنینی چوقور توشونیب آلیشیمیز ضرور.

تۆرتینچی باب

وطنیمیز ترقیاتی نینگ مستحکم پای دېولاری

انسان قلبیگه یؤل

اوشبو کتاب نینگ آلدینگی بابلریده بیز معنویت نینگ مضمون-ماهیتی، اونی شکلنتیره دیگن اساسی عامللر، معنوی و مادّی حیات او یغونلیگی، یورتیمیزده عملگه آشیریلهياتکن کپنگ کؤلملی اصلاحاتلرنینگ معنوی مېزانلری حقیده، شونینگدېک، بوگونگی گلوباللیشو دوریده معنوی عالمیمیزنی تورلی سلبي تأثیر و تهدیدلردن اسرهش و حمایه قیلیش بیلن باغلیق معمار خصوصیده مفصل تۆخته لیب اؤتدیک.

شونی علیحدہ تآکیدلش کبرهک که، هر قیسی انسان و جمعیت نینگ معنوی دنیاسیگه عیناً شوندهی کؤز بیلن قرهش، آدمنی آنکلی یششگه، یپتوکلیک که چارلهیدیگن بوندهی بی قیاس قدرت منبعی نینگ حیاتیتمیزدهگی اؤرنی و اهمیتی چوقور و اطرافلیچه تحلیل قیلش مهم بیر حقیقتنی، یعنی یوکسک معنویت - یپنگیلمس کوچ اېکنینی انگلتهدی و تصدیقلهیدی.

شو اؤرینده طبیعی بیر سوال توغیلهدی: معنویتنی چیندن هم انه شوندهی قدرتلی کوچگه ایلنتیریش اوچون بیز قندهی مسأله لرگه بیرینچی گلده اعتبار بپریشیمیز، قندهی ایشلرنی عملگه آشیریشیمیز ضرور؟

معنویت حقیده هر قنچه دعوتلر، مهم نظری فکرلر بیلدیریلمه سین، اگر اولرنی جمعیت آنکیگه سینگدیریش اوچون دایمی ایش آلیب بارمه سک، بو باره دهگی فعالیتیمیزنی هر تامانله پخته اؤیلنگن تیزیملی روشده تشکیل اېتمه سک، طبیعی که، بیز کؤزلنگن مقصدگه اېریشالمه یمیز، یعنی، انسان قلبیگه یؤل تاپالمه یمیز.

شونینگ اوچون هم بیز بوگونگی کونده تعلیم-تربیه ساحه سیدن باشلب، مطبوعات، تلویزیون، انترنت و باشقه عاموی اخبارات واسطه لری، تیاتر، سینما، ادبیات، موسیقی، رساملیک و هیکلتراشلیک صنعتی گچه، بیر سؤز بیلن ایتگنده، انسان نینگ قلبی و تفکر یگه بېواسطه تأثیر اؤتکزه دیگن برچه ساحه لردهگی فعالیتیمیزنی خلق نینگ معنوی احتیاجلری، زمان طلبلری اساسیده ینه ده کوچه ی تیریشیمیز، ینگى باسقیچگه کؤتیریشیمیز ضرور.

اینقسه، برچه دورلرده هم غایت مرکب و مسوولیتلی بؤلگن بو ایشلرنی اؤز ذمه سیگه آلگن، اېسکی قالبلردن واز کچیب، بو ساحه ده ینگى یؤللرنی آچیب بېریاتگن، آدملرنینگ دنیا قره شینی ینه ده باییتیش اوچون تینیمسز محنت قیله یاتگن فدایی انسانلرنینگ بیر قره شده کؤزگه تشلمه یدیگن، لېکن کته قونت، بیلیم و تجربه نی طلب قیله دیگن اینتیلیش و عملی حرکتلرنی کینگ قؤللب-قوتله شیمیز، اولرنینگ ثمره لی نتیجه لرگه اېریشیشی اوچون هر تامانله شرایط یره تیب بپریشیمیز لازم.

بو حقدگه گپیرگنده، شونی تآکیدلش جایز که، انه شو ساحه وکیللری، یعنی اؤقیتووچی و مریلر، یازووچی و ژورنالیستلر، سینما و تیاتر اهلی، موسیقه چیلر و رساملر، عموماً، ضیالیلریمیز خلقیمیز اوچون ینگىچه واقعلیک بؤلیمیش بازار اقتصادیاتیکه اؤتیش دوریده جمعیت آلدیدهگی معنوی بورچینی چوقور حس اېتگن حالده، اؤز استعداد و مهارتینی ایه مسدن یوره کدن محنت قیلماقده.

برچه‌میزگه عیان که، انسان قلبیگه یؤل اولا تعلیم-تربیه دن باشلنه‌دی. شونینگ اوچون قچانکه بو حقه‌گپ که‌تسه، اجدادلریمیز قالدیرگن بی‌بها میراثی اېسلش بیلن بیرگه، آته-آنه‌لریمیز قطاری بیز اوچون اېنگ یقین بؤلگن ینه بیر بویوک ذات - اؤقیتووچی و مربیلرینینگ عالیجناب محنتینی حرمت بیلن تیلگه آله‌میز.

بیز یورتیمیزده ینگ اولاد، ینگ تفکر صاحب‌لرینی تربیه‌لشدېک مسوولیتلی وظیفه‌نی ادا اېتیشده بیرینچی گلده انه شو مشقتلی کسب اېگه‌لریگه سوینه‌میز و تیه‌نه‌میز، اېرته‌گه اؤرنیمیزگه که‌له‌دیگن یاشلرینینگ معنوی دنیا‌سینی شکل‌لنتیریشده اولرینینگ خدمتی نقدر بی‌قیاس اېکنینی اؤزیمیزگه یخشی تصور قیله‌میز.

بو یاروغ عالمده هر بیر آدم اؤزی نینگ مهربان آته-آنه‌سیگه، استاد و معلم‌رگه نسبتاً همیشه منتداریک توغوسی بیلن یشهدی. انسان اؤز عمری دوامیده قنده یوتوق و نتیجه‌لرگه اېریشمه‌سین، قه‌بېرده، قنده ی مقامده ایشله‌مه‌سین، مکتب درگاهیده آگن تعلیم-تربیه‌سی اونینگ یېتوک شخص و ملکه‌لی متخصص بؤلېب شکل‌لنیشیده اولکن اهمیتگه اېگه اېکنی شېبه‌سیز.

مختصر ایتگنده، مکتب دېگن اولوغ درگاه نینگ انسان و جمعیت ترقیاتیده‌گی حصه‌سی و تأثیرینی، نه فقط یاشلریمیز، بلکه بوتون خلقیمیز که‌له‌جگینی حل قیله‌دیگن اؤقیتووچی و مربیلر محنتینی هېچ نرسه بیلن اؤلچب، قیاسلب بؤلمه‌یدی.

شو نقطه نظرده قره‌گنده، معرفت‌پرور بابالریمیز نینگ فکرنی دوام اېتیریب، اگر دنیا عمارت‌لری ایچیده اېنگ اولوغی مکتب بؤلسه، کسبلرینینگ ایچیده اېنگ شرف‌لیسی اؤقیتووچیلیک و مربیلیک دیر، دېسک، اؤیله‌یمن که، عین حقیقتی ایتگن بؤلهمیز. چیندن هم، اؤقیتووچی نه‌اینکه صنف خانه‌سیگه فیض و ضیا آلیب کیره‌دیگن، بلکه مینگ-مینگل مرغک قلب‌رگه اېزگولیک یاغدوسینی بخش اېته‌دیگن، اؤز اؤقووچیلریگه حقیقتاً هم حیات مکتبینی بیره‌دیگن معتبر ذات دیر. آنه تیلیمیزده «مکتب کؤرگن»، «مکتب یره‌تگن» دېگن چوقور معنالی عبارلرینینگ موجودلیگی هم بو مقدس درگاه نینگ، زحمتکش اؤقیتووچی محنتی نینگ دولت و جمعیت حیاتیده قنچه‌لیک مهم اؤرین توتیشیدن دلالت بېره‌دی.

بیز یورتیمیزده ۱ اکتوبر سنه‌سینی اؤقیتووچیلر و مربیلر کونی صفتیده عموم‌خلق بیرهمی دېب اعلان قیلگنیمیز نینگ چوقور معناسی بار، البته.

بو بیرهم اولّا اؤزی نینگ بیلیم و تجربه‌سی، استعداد و مهارتی، انسانی فضیلتلرینی، کؤز نوری و قلب قؤری، بوتون بارلیغینی ایهمسدن، معرفت یؤلیده منت‌سیز خدمت قیله‌دیگن استاد و مربیلریمیزگه نسبتاً خلقیمیزنینگ ازلی حرمت-احترامی نینگ یقّال نمونه‌سی دیر.

ینگى جمعیت بنیادکاری بؤلّمیش ینگى انسانی تربیه‌لشده حاضرگی پیتده محله‌لریمیزده ثمره‌لی فعالیت آلیب باره‌یاتگن، بو نایاب توزیلمه‌نی تام معناده اؤزینی اؤزی باشقیریش اداره‌سیگه ایلنتیریشگه کتّه حصه قؤشیب کپله‌یاتگن محله آقسقاللری و فعاللری، وطنداشلیر ییغینلری نینگ دینی معرفت و معنوی-اخلاقی مسألهر بؤیّیچه مصلحتچیلری نینگ ایجابی تأثیری تاباره آرتیب بارماقده. عیناً انه شو انسانلر نینگ آدملر کؤنگلیگه یؤل تاپیب، اولر نینگ درد و تشویشیگه شریک بؤلّیب، اؤز وقتیده بهره‌یاتگن عملی یاردملری، تۇغری و اؤرینلی مصلحتلری طفیلی عایله و محله محیطیده، بوتون دیاریمیزده تینچلیک و آسایشته‌لیک، اؤز ارا مهر-عاقبت توغولری کوچه‌یب باره‌یاتگننی اهل-یورتیمیز یوکسک قدرله‌یدی. اینیقسه، یاش ییگیت و قیزلریمیز نینگ مستقل حیاتگه کیریپ باریشی، یاش عایله‌لر نینگ جمعیتدن اؤزیگه مناسب اؤرین تاپیشیده بو فدایی و مهربان، جان‌کویر آدملر نینگ قنچه‌لیک مهم رؤل اؤینه‌یاتگننی حرمت بیلن اعتراف ایتیشیمیز لازم.

جمعیتیمیز معنویتینی یوکسلتیریش بیلن باغلیق جریانلر نینگ مرکّب تامانی شونده‌که، بوگونگی کونده باشیمیزدن کپچیره‌یاتگن اجتماعی-سیاسی ترقیات یؤلیده اوچره‌یدیگن جوده کؤپ معمالر نی هم نظری، هم عملی جهتدن فقط اؤز کوچیمیز و صلاحیتیمیزگه تیه‌نیپ حل ایتیشگه تۇغری کپلماقده.

شو مقصدده مستقللیک نینگ باشلنغیچ کونلریدن باشلب یورتیمیزده عملگه آشیریله‌یاتگن کپنگ کؤلّملی ایشلر نینگ عملی نتیجه‌سی اؤلهراق، ادبیات و صنعت، مدنیت، مطبوعات ساحه‌سی مفکوروی تضییقدن بوتونله‌ی خلاص بؤلگننی قید ایتیش جایز. هر قنده‌ی ایجاد نمونه‌سی، بدیعی اثر صنفی بؤلّیشی و قنده‌ی-دیر غایه‌گه، کمونیستیک مفکوره منفعتلریگه خدمت قیلّیشی کپره‌ک، دپگن قره‌شلیر بوگون اؤتمیشگه ایلندی. ابرکین ایجاد اوچون، ملی قدریتلریمیز و بای معنویتیمیزنی، خلقیمیز تاریخینی، اونینگ بوگونگی مضمونلی حیاتی توله‌قانلی و حقّانی عکس ایتیریش اوچون ضرور شرایطلریره‌تیلدی.

بوگونگی کونده اؤز حیاتی انه شونده‌ی مسوولیتلی ساحه‌گه بغیشله‌گن کؤپلب استعداد صاحبلیری یورتیمیزده ینگى حیات، ینگى جمعیت نینگ معنوی اساسلرینی مستحکم‌لش، کامل انسانی تربیه‌لش یؤلیده مناسب حصه قؤشیب کپلماقده. اینیقسه، حاضرگی وقتده دنیا‌ده کوچه‌یب باره‌یاتگن تورلی

معنوي تهديدلر نینگ آلدینی آیش، «عاموي مدنیت» نینگ ضررلی تأثیریدن فرزندلریمیز نینگ آنگ و تفکرینی حمایه قیلیشده علم و فن و مدنیت جماعتچیلیگی، ایجاد اهلی نینگ اؤرنی و رؤلوی تاباره آر تیب بارماقده.

نېگه دېگنده، بیز نینگ ملي روحیمیز و طبیعتیمیزگه یات و بېگانه بؤلگن انه شوندهی «مدنیت» نمونهلرینی فقط تنقید و انکار قیلیش یا که اولرنی تقیقلش بیلن بیران نتیجهگه اېریشیب بؤلمهیدی. بوندهی خطرلردن حیاتییمیزنی اسرهش، معنوي بؤشلیققه یؤل قؤیمسلیک اوچون اول هم بار اېزگو انسانی غایه لر و یوکسک مهارت بیلن یره تیلگن اثرلر آرقه لی خلقیمیز نینگ مدنی سویه سینی یوکسلتیریش، باشقه چه ایتگنده، بوگون جهان میدانیده یوز بېره یاتگن کپسکین عقل-ذکاوت و استعداد مسابقه سیده بېلشووگه قادر بؤلشیمیز شرط.

شو نقطه نظرده قره گنده، حاضرگی پیتده حیاتییمیزنی الکترون اخبارات واسطه لری، خصوصاً، تلویزیون و رادیوسیز عموماً تصور ایتیب بؤلمهیدی. بوگونگی کونده اولر بیر وقت نینگ اؤزیده هم اخبارات میدانی، هم اجتماعی-سیاسی، معنوي-معرفی منبر، شو بیلن بیرگه، انسانگه مدنی، بدیعی-اېستېتیک آزیق بېره دیگن و هاردیق چیقره دیگن مکان وظیفه سینی بجرماقده، دېسک، خطا بؤلمهیدی.

شو سببلی اؤتکیر تأثیر کوچیگه اېگه بؤلگن تلویزیون و رادیو ساحه سینی ایزچیل ترقی اېتتیریش جمعیت نینگ دایمی اعتبار مرکزیده بؤلشی طبیعی. حاضرگی کونده مملکتیمیزده گی اساسی ملي رادیو-تلویزیون کانالری اهالی نینگ خالص و حقانی اخباراتگه اېگه بؤلش حقوقینی تأمینلش، یورتداشلریمیز نینگ مدنی سویه سی، بیلیم و دنیاقره شینی آشیریش، قدیمی عنعنه لریمیز، تاریخی میراثیمیزنی اسره ب-اوه یلش و رواجلنتیریش، شو بیلن بیرگه، وطنداشلریمیز آنکیده دېموکراتیک قدریتلر، وطنداشلیک پوزیسیونینی شکلنتیریش، یاش اولادنی وطنپورلیک و عموم انسانی قدریتلرگه حرمت رو حیده تربیه لش یؤلیده مناسب خدمت قیله یاتگنینی تأکیدلش کپره ک.

عین وقتده حللی بو ساحه ده آلدیمیزده عملگه آشیریشیمیز ضرور بؤلگن کؤپگینه مقصدلر تورگنینی هم ایتیش لازم. اولاً، تلویزیوننی دولت و جمعیتیمیزنی بمثال بیر کؤپریکدېک باغلب توره دیگن جانلی ملاقات واسطه سیگه ایلنتیریش، اېفیر آرقه لی بوگونگی کون نینگ دالزرب معمالرینی کؤپراق عکس اېتتیریش، جماعتچیلیک فکرینی شکلنتیریش، وطنداشلریمیز نینگ اجتماعی فعاللیگینی کوچه ییتیریش، هر قیسی انسان نینگ اؤز مستقل فکرینی افاده اېتیشیگه امکان بېریش، تورلی اجتماعی طایفه و

گروهلر نینگ قیزیقیش و اینتیلیشلیرى، حیاتی منفعتلرینی یاریتیب باریش مسأله لرینگه علیحده اعتبار قره تیش ضرور.

حاضرگی دورده مطبوعات، عاموی اخبارات واسطه لری شونده ی قدرتلی کوچگه ایلنماقده که، اؤز کبله جگینی اؤیله دیدیگن هر قیسی خلق و ملت بونی سبزمسلیگی، حس ایتمسلیگی ممکن اېمس. شو سبیلی هم عاموی اخبارات واسطه لرینی زمان طلبلری اساسیده رواجلنتیریش، مطبوعات و سؤز اېرکینلیگی پرنسیپلرینی عملده تآمینلشگه اېریشیش، مطبوعاتده تنقید روحینی کوچه ییتیریش بیز اوچون اېنگ مهم مقصدلردن بیری بؤلیب قالماقده.

جهان مقیاسیده واقعه لر شدت بیلن کچه یاتگن بیر پیتده زمانوی اخبارات- کمونیکاسیون تکنالوژیلریدن، انترنت نینگ بی قیاس امکانتیلریدن کېنگ فایده لنینشگه تیار بؤلیش مطبوعات، اخبارات و مېدییا ترماقلىرى، جمله دن، تلویزیون و رادیو ساحه سیده خدمت قیلشگه اؤزینی بغیشله گن، یېتوک متخصص بؤلیشگه عهد قیلگن و بو ساحه ده اؤز کبله جگینی کورماقچی بؤلگن عاموی اخبارات واسطه لری خادملىرى نینگ فعالیت مېزانینگه ایله نیشی ضرورلیگینی برچه میز یخشی انگله ییمیز.

بوگونگی کونده هر قیسی مطبوعات خادمی کسب مهارتینی اېگلش بیلن بیرگه، اؤز حیاتی پرنسیپلرینگه هم اېگه بؤلیشی، حقیقت اوچون کوره شیشگه اینتیلیشی، شو یؤلده قطعیت و شجاعت کؤرسه تیشی، لؤنده قیلیب ایتگنده، وجدان امری بیلن یششینی زمان نینگ اؤزی طلب قیلماقده.

انساننی، اونینگ معنوی عالمینی کشف اېته دیدگن ینه بیر قدرتلی واسطه بار که، او هم بؤلسه، سؤز صنعتی، بدیعی ادبیات دیر. ادبیات نینگ انسانشناسلیک دېب، شاعر و یازووچیلر نینگ اېسه انسان روحی نینگ مهندسلری، دېب تعریفله نیشی بی چیز اېمس، البته.

خلقیمیز آره سیدن منه شو غایت مشقتلی ساحه گه بوتون حیاتی و نایاب استعدادینی بغیشلب، ادبیاتیمیز خزینه سیدن مناسب اؤرین اېگلگن اولمس اثرلر یره تگن بویوک سؤز صنعتکارلری - اولرنی برچه سی نینگ ناملرینی ذکر اېتیش، البته، کؤپ وقتنی طلب قیلگن بؤلور اېدی - یېتیشیب چیققنی بیلن برچه میز حقلی روشده فخرلنه میز.

ادبیات، سؤز صنعتی ازلدن خلق قلبی نینگ افاده چیسی، حقیقت و عدالت جرچیسی بؤلیب کبله دی. خصوصاً، مستقللیک بیللریده یورتیمیزده معنویتیمیز نینگ غایت مهم و عضوی قسمی بؤلگن ادبیاتنی رواجلنتیریش، شاعر و یازووچیلریمیز نینگ اېزگو محتئینی قدرلش و مناسب رغبتلنتیریش بؤیچه عملگه آشیریله یاتگن ایشلر اؤز حاصلینی بېره یاتگنی، بدیعی ادبیاتیمیز موضوعلر کؤلمی جهتیدن

هم، ژانرلر نقطه نظریدن هم رنگ-برنگ بۆلېب باره ياتگنى، ادبيات ميدانیده ينگى-ينگى ناملر پيدا بۆله ياتگنى كتابخوان خلقيميزنى البته قووانتيره دى. بولر نينگ برچه سى ملي تىكلنيس جريانلرى قلم اهلى نينگ ايجادي ايزلنيسلرى اوچون قنده ي كته افقلىر آچيب بېرگننى ينه بير بار كورسته دى. دپليك، حاضرگى پيئده تاريخي موضوعنى ياريتيشده - بو امام بخاري يا كه امام ترمذي بۆله دى مى، جلال الدين منگوپردى يا كه امير تېمور سيماسينى يره تيش بۆله دى مى، آليس و يقين اؤتميشيميز نينگ حلى آچيلمه گن صحيفه لرېنى عكس اېتتيريش بۆله دى مى - بويوك اجدادلريميز نينگ عبرتلى حيات يۇلى تصويرلنگن كۆپلر اثرلر دنياگه كېلماقده.

ساوېت مفكوره سى حكمران بۆلگن زمانلرده بو حقه سؤز آچيش، كهنه و باى تاريخيميزگه بونده ي مناسبتده بۆلش «تاريخنى ايدە آللشتيريش» دېب تنقيد قىلينيپ، تضيق اؤتكزيب كېلگننى اؤشه دورلرنى باشيدن كېچيرگن، كمونىستىك مفكوره جبرينى تارتگن ياشى اولوغ ادبيلريميز البته يخشى اېسله يديلر.

همه ميز يخشى توشونه ميز - ادبياتده تاريخي حقيقتنى تىكلش بيلن بيرگه، خلقيميز ادبيلريميزدن بوگونگى كونىمىز حقيده، زمانه ميز قهرمانلرى حقيده ينگى-ينگى اثرلر كوته ياتگنى طبعي دير. كېينگى يىللرده انه شونده ي روح بيلن يۇغريلگن بير قنچه شعري اثرلر پيدا بۆله ياتگننى ممنونيت بيلن تاكيدلش جايز.

ايشانه ميز كه، يازوچى و دراماتورگلريميز هم بوگونگى اولادلر نينگ فداكارانه محنتى، بنيادكارلىك صلاحيتى، زمانداش لريميز نينگ معنوي-روحي دنيا سى، حياتگه كيريب كېله ياتگن و حل قىلووچى كوچگه ايلنه ياتگن ياش لريميز نينگ پاك آرزو-اينتيليشلرى اؤزى نينگ تېرن بديعي افاده سىنى تاپگن ينگى اثرلر بيلن خلقيميزنى خوشنود اېته ديلر.

بوگونگى كونده خلققارا جامعه صفيدن مناسب و مستحكم اؤرين اېگلېب باره ياتگن اؤزبېكستانيميزگه، اونينگ تاريخاً قيسقه دورده قۇلگه كيريتگن اولكن مره لريگه، اېل-يورتيميز نينگ معنوي ايلدزلرى، عرف-عادت و عنعنه لريگه، بير سؤز بيلن ايتگنده، اؤزبېك كركترى، اؤزبېك طبيعيتگه بوتون دنياده قيزيقش و حرمت تاباره آرئيب بارماقده. طبعي كه، اوزاق-يقينده گى خارجي دؤست و برادرلريميز، جهان جماعتچىلىگى اېنگ اولّا بيز نينگ زمانوي ادبياتيميز و صنعتيميز آرقه لى اؤزلرېنى قيزيقتيره ديگن انه شونده ي سوالرگه جواب تاپيشنى ايسته يدى.

كېيىنگى يىللردە ملي ادبىياتىمىزنىڭ اېنگ يىخشى نمونه لىرىنى چېت تىللىرگە ترجمە قىلىش و شو اساسدە خلقىمىزنىڭ حيات طرزى و انسانى فضىلىتلىرىنى كېنگ نىمايش اېتىش بارەسىدە هم كتە امكانىتىلر پىدا بولماقده. لېكن، افسوس كە، بو مسأله دە بىز حلى - بېرى كوزگە كورىنەدىگن عملى نتيجه لرگە اېرىشە آلگىمىز يوق.

اىلگىرى اوزبېك ادبىياتى نىڭ نمونه لىرىنى باشقە تىللىرگە ترجمە قىلىش اساساً اوچىنچى تىل، يعنى روس تىلى آرقەلى عملگە آشىرىلر اېدى. بو بارەدە قىلىنگن كتە ايشلرنى مناسب بهالەگن حالده، اېندىلىكدە ادبىياتىمىزنىڭ اېنگ يېتوك اثرلىرىنى بېواسطە آنە تىللىمىزدن غرب و شرق تىللىرىگە ترجمە قىلىشگە قرەتىلگن ايشلرنى كوچەيتىرىشىمىز ضرور. بونىڭ اوچون خارچى تىللىرىنى، ادبىيات و بدىيى ترجمە صنعتى نىڭ نظرى و عملى جھتلىرىنى هر تامانلە پۇختە اېگلەگن متخصصلرنى تيارلش امكانىتىلرى بىزدە موجود.

اوزاق يىللر دوامىدە اوزبېك ادبىياتىنى تۇغرىدن - تۇغرى آنە تىللىمىزدن ترجمە قىلىپ كېلگن چېت اېلىك ترجمانلر بىلن بىرگە، مملكتىمىز عالي اوقوو يورتلىرىدە تعليم آلەياتگن استعدادلى اۇغىل - قىزلىرىمىزنى منە شو مشقتلى، عين پىتدە عاليجناب ايشگە جلب اېتىش، بو مسأله نىڭ يېچىمى بىلن بېواسطە باغلىق بولگن تشكىلى - عملى وظيفەلرنى حل قىلىشىمىز مقصدگە موافق بولور اېدى.

اگر بىز اوزبېكستانىمىزنى دنياگە ترنم اېتماقچى، اونىڭ قديمى تاريخى و ياروغ كېلەجگىنى اولوغلەماقچى، اونى اولادلر خاطرەسىدە باقى سقلەماقچى بولسك، اول هم بار بويوك يازووچىلرنى، بويوك شاعرلرنى، بويوك ايجادكارلرنى تربىلەشىمىز كېرەك. نېگە دېگندە، اولوغ اديب چولپان ايتگىدېك، ادبىيات يشەسە - ملت يشەيدى.

انسان نىڭ روحي كمالاتى حقىدە گىپىر اېكنمىز، البتە بو مقصدگە موسىقە صنعتىسىز اېرىشىپ بولمەيدى. خلقىمىز حياتىدە موسىقە ازلدن بې قىياس اۋرىن توتىپ كېلەدى. سمرقند يقىنىدەگى مومن آباد قىشلاغىدن ۳ مىنگ ۳۰۰ يىل مقدم سويكدن يسلگن نى چالغوسى تاپىلگنى هم شوندىن دلالت بېرەدى.

موسىقە صدالرى قىسى خلق يا كە ملت و كىلى تامانىدن اجرا اېتىلمەسەن، اېنگ اېزگو، يوكسك و نازك انسانى كېچىنمەلرنى افادە اېتەدى. مشهور تاريخچى شرفالدين على يزدى اۋزى نىڭ «ظفرنامە» كتابىدە امير تېمور دورىدە اۋتكزىلگن موسىقى انجمنلر حقىدە تۇختەلىپ، «يىخشى آوازلى خوانندەلر كويلشنى باشلەپ، غزل و نقش ايتور اېردىلر. و تورك و مؤغول، ختاي و عرب و عجمدىن هر كىم اۋز رسمى بىلن نغمە ايتور اېردى»، دېگن معلوماتلرنى كېلتىرەدى.

مستقللیک ییللریده، اولوغ بابالریمیزنینگ انه شوندهی عنعنهلرینی دوام ایتتیرگن حالده، مملکتیمیزده موسیقه صنعتینی کپنگ رواجلتیریشگه قره تیلگن دستور و رېجهلر عملگه آشیریلماقده. جمله دن، ممتاز موسیقی میراثیمیزنی اسره ب- اوه یلش و اؤرگنیش، اونى یاش اولادلرگه زوالسز ییتکزیش مقصدیده کؤپل کؤریک- تنالور، نفوذلی خلق ارا موسیقه انجمنلری منظم روشده اؤتکزیب کپلینماقده. برچه میزگه عیان که، کوی- قوشیققه، صنعتگه محبت، موسیقه مدنیتی خلقیمیزده باله لیکدن باشلب، عایله شرایطه شکللنده دی. اوییده دوتار، دایره یا که باشقه چالغو اسبابی بؤلمه گن، موسیقه نینگ حیات بخش تاثیرینی اؤز حیاتیده سېزمسدن یشه دیدیگن آدمنى بیزنینگ یورتیمیزده تاپیش قیین، دېسک، مبالغه بؤلمه دیدی.

اېنگ مهمی، بوگونگی کونده موسیقه صنعتی نو قیران اولادیمیزنینگ یوکسک معنویت روحیده کمال تاپیشیده باشقه صنعت تورلریگه قره گنده کؤپراق و کوچلیراق تاثیر کؤرستماقده. بو مسأله ده اینیقسه یاشلر قلیینی اؤزیکه هر تامانله جلب اېته دیدیگن اېستراد صنعتی نینگ اهمیتی بی قیاس اېکنینی برچه میز یخشی توشونه میز.

ایتیش ممکن که، اؤتگن عصرنینگ باشلریده ایلک نمونه لری پیدا بؤلگن اؤزبېک اېسترا دی استقلال ییللریده صفت جهتیدن ینگى باسقیچگه کؤتیریلدی. بونده ی نتیجه لرگه اېریشیده ملی و عموم بشری موسیقه صنعتی یوتوقلرینی، جهان اېسترا دی نینگ اېنگ یخشی نمونه لرینی اؤرگنیش بؤییچه کتّه امکاناتلر اچیلگنی، بو ساحه رواجیگه کؤرسه تیله یاتگن دایمی اعتبار، یاش استعدادلر نینگ اؤزینی نمایان ایتیشی اوچون یره تیله یاتگن قوله ی شرط- شرایطلر مهم رؤل اؤینه ماقده

بیز اېسترا دی صنعتی نینگ بوگونگی و اېرتنگی رواجی حقیقه سؤز یوریتر اېکنیمیز، اول هم بار «ملی اېسترا دی» دېگن عباره نینگ معنا- مضمونیکه علیحده اعتبار بېریشیمیز، اونى هر قنده ی بېگانه تاثیردن اینیقسه، «عاموی مدنیت» روحیده گی اقیملر تاثیریدن حمایه قیلیشیمیز طبیعی، البته. بو حقه ده گپیرگنده، بیر حالتی افسوس بیلن ایتیشگه تؤغری کپله دی. ایریم یاش اجراچی و ایجادی گروهلر نینگ جماعتچیلیک اعتباریگه تقدیم اېته یاتگن «اثر» لری صنعت نینگ هېچ قنده ی طلب و مېزانلریگه جواب بېرمه دیدی. نه فقط موضوع و موسیقه، اجرا اصوللری، بلکه صحنه حرکتلریده هم اچیقندن- اچیق اجنبی «عاموی مدنیت» کؤرینیشلریگه تقلید قیلیش، «یولدوزلیک» کسلیگه چلینیش حالتلری تېز- تېز اوچره ب توره یاتگنی چینه کم صنعت مخلصلرینی رنجیتمسندن قالمه دیدی، البته.

اینیقه، بیزنینگ ملی عنعنەلریمیزگه، اخلاق-آداب قاعدهلریگه مطلقا تۇغرى كېلمەیدیگن كلیپلر، تورلی تیللردەگى سۆزلرنى قارىشتیریپ یا كه تلفظنى اتهیلپ بوزیب ایتیش كى نامناسب حرکتلرنى آیریم یاش اجراچیلر اۆزى اوچون قندەى-دیر ینگىچە اسلوب دېب بیلەياتگنى، مېنىمچە، صنعتى، اونینگ ماهیتی و اهمیتىنى توشونمىسلىكدن باشقە نرسە اېمس. مدنى جماعتچیلیگیمیز، اول هم بار موسیقه شناس عالمر، استاد صنعتكارلر، كمپوزیتورلر، یازوچى و ژورنالیستلر، كۆپ سانلى صنعت اخلاصمندلرى بوندەى مسألەلر یوزەسیدن اۆز فکرىنى آچىق بیلدیریپ بارىشى، شو طریقه یاشلریمیزگه تۇغرى تربیه بېرىشىمیز هم قرض، هم فرض، دېب اۆیلەیمن.

بیز اوچون اخلاقی جهتدن نامعقول، ملی قدریت و قرەشلریمیزگه یات بؤلگن، لېکن حاضرگى وقتدە حیاتیتمیزگه كیریپ بارەياتگن منە شوندەى كۆرىنىشلرنى بمثال یوقوملى كسلیك دېب قبول قیلیشىمیز لازم. و عین شو اساسدە بوندەى خروجلرنینگ اۆتە خوفلى حالت اېکنىنى انگلەشىمیز ضرور. نېگە دېگندە، اگر انسان نینگ قولاغى ینگىل-یېلى، طمطراق آھنگلرگه اۆرگنېپ قالسە، بارە-بارە اونینگ بدیعی دیدى، موسیقه مدنىتى پىسەیب كېتىشى، اونینگ معنوی عالمىنى ساخته توشونچەلر اېگلب آلیشى هم هېچ گپ اېمس. آخر-عاقبتدە بوندەى آدم «شش مقام» سینگرى ملی میراثیمیزنینگ نایاب دردانەلرینى هم، موتسرت، بېتخووپن، باخ و چایكوفسكى كى دنیا تن آلگن بویوك كمپوزیتورلرنینگ اثرلرینى هم قبول قیلیشى قین بۆلەدى.

بوندەى حالتلرنینگ آلدینى آلیش اوچون صنعتكارلر آرسیدە ساغلام ایجادی محیط تشکیل قیلیش، اؤسیب كېلەياتگن یاش اولادنینگ معنوی عالمى و مدنى سویەسىنى یوكسلتیریش، یاشلریمیز نینگ ملی و جهان موسیقه مدنىتى نینگ ممتاز اثرلرى بیلن بیرگە، اولرنینگ كیفیتی و اینتیلیشلریگە ماس كېلەدیگن زمانوی اېستراد صنعتى نمونەلریدن كېنگ بھرەمند بۆلیشى اوچون ضرور شرط-شرایطلر یرەتیش، موسیقی تعلیمى ینەدە رواجلنتیریش مسألەلرى اۆتە مهم اهمیت كسب اېتەدى.

قچانكە ملی مدنىتیمیزنینگ عضوی قسى بؤلگن تیاتر صنعتى خصوصیدە سۆز بارر اېکن، بویوك معرفتپورر محمود خۇجە بھودی نینگ «تیاتر – بو عبرتخانه دور»، دېب ایتگن فکرىنى اېسلش اۆرینلى دیر.

بیزنینگ ملی تیاتر صنعتیمیز تاریخاً جودە كتە یۇلنى باسیب اۆتگن بۆلیب، اونینگ قدیمی ایلدیزلرى خلق اۆیین و تماشالریگە باریب باغلندەدى. لېکن XX عصرگە كېلیب اۆزبېك تیاتر صنعتى ینگیتدن – یورتیمیز و جهان مقیاسیدە شكللنگن، دورلر سیناویدن اۆتیب كېلەياتگن عنعنە و تجربەلر

اساسیده وجودگه کپلگنی و کمال تاپگنینی اعتراف اپتیش ضرور. خصوصاً، پایتختیمیز و ولایت تیاترلریده نمایش اپتیلگن دنیا صحنه صنعتی نینگ ممتاز نمونه لری اوز وقتیده نه فقط یورتیمیز، بلکه چپت اهل تماشابینلرینی هم حیرتده قالدیرگنی بو فکرنی اثباتلیدی. شو بیلن بیرگه، تیاتر ایجادکارلریمیز تامانیدن یره تیلگن کؤپل ملی روحده گی صحنه اثرلری خارجی مملکتلرده هم موفقیت بیلن اجرا اپتیب کپلینه دی.

تأکیدلش جایز که، حاضرگی وقتده جمهوریتیمیز تیاترلریده تورلی موضوع و ژانرلرده کؤپل نمایشنامه لری یره تیلماقده، اؤزیکه خاص ایجادی ایزلنیشلر دوام اپتماقده.

عین پیتده تیاتر صنعتیمیزده هم بوگونگی حیاتیتمیزی، زمانه میز قهرمانلری قیافه سینی هر تامانله چوقور آچیب بهره دیگن، تماشاجینی اؤزیکه تارته دیگن، هم درام، هم رژیسوره نقطه نظریدن بدیعی یوکسک اثرلر، افسوس که، کم اپکنینی تن آلیشیمیز لازم. عکسینچه، رئال حقیقتدن بیراق، آدمگه کته معنوی آزیق بهره دیدگن اثرلر بیلن تیاترلر کسه سینی تؤلدیریش حالتلری کؤپراق کؤزگه تشلنماقده.

البته، حاضرگی دورده بازار اقتصادیاتنی طلبلرینی هم انابتگه آلیش کپره ک. لپکن یوکسک بدیعی و حقانلیک، ایزگو مقصدلرگه خدمت قیلش روحی بیلن سوغاریلگن اثرلر یره تیش - برچه صنعت تورلری کبی بو ساحه اوچون هم اساسی میزان بؤلشینی طبیعی. بو مقصدگه اپریشیش اوچون یاش و استعدادلی دراماتورگ و رژیسورلر، تیاتر اکتورلرینی تربیه لب وایه گه یبتکزیش اینیقسه دالزرب اهمیت کسب اپته دی.

اپنگ عاموی صنعت توری بؤلیمیش سینما ساحه سینی آله دیگن بؤلسک، اوز وقتیده بو باره ده بیژده اؤزیکه خاص ایجادی مکتب یره تیلگنینی ممنونیت بیلن قید اپتیش لازم.

شخصاً مبن هر سفر «طاهر و زهره»، «اؤتگن کونلر»، «سپن یپتیم اپمس سن»، «محلده ده دوو- دوو گپ» کبی ممتاز فلملریمیزی کؤرگنده بو حقیقتگه ایشانچ حاصل قیله من. منه شونده ی تام معناده گی ملی اثرلر نه فقط خلقیمیز معنویتینی یوکسلتیریشگه، بلکه اونینگ گؤزل قدریتلرینی بوتون دنیاگه تئیتیشگه هم کته حصه قوشیب کپلماقده.

سینما صنعتی نینگ انسان آنگی و تفکری، جمعیت حیاتیگه تأثیری بی قیاس اپکنینی حسابگه آلگن حالده، استقلال بیللریده ملی سینماتوگرافی نی هم هر تامانله رواجلنتیریش، بو باره ده ضرور ماددی و معنوی شرط-شرایطلرینی یره تیش بؤیچه عملگه آشیریلگن کپنگ کؤلملی چاره-تدبیرلر طفیلی ینگ-ینگ فلملر صورتگه آلینماقده، اولر آرقه لی تاریخیمیز و بوگونگی حیاتیتمیز بیلن باغلیق تورلی

موضوعلار يارىتىلماقده. اۋزبېك فلملىرى نفوذلى خلقارا فستيوالدرده ساورىنلى اۋرىنلرگه سزاوار بۇلەياتگنى، البته، قووانرلى دير.

لېكن شونى هم خالصانه ايتىش كېرەك كه، ياشلارنىڭ تربيه سىگه چوقور تاثير كۇرستەدىگن زمانوي قهرمان سىماسى سىنما اېكرانلرئىمىزده حلى يرەتلىگنىچە يۇق. صورتگه آلىنەياتگن اكثريت فىلملرده سىنماچىلرئىمىزنىڭ بوگونكى كون نىڭ حقيقى منظرەسى، اونىڭ اۋتكىر معمارلىنى چوقور حس اېتە آلمسلىگى، عادى آدملر حياتىدن اوزاقلشىب قالگنى سېزىلىب تورەدى.

بونىڭ سببلىرى حقىدە كۇپ گېرىش ممكن. لېكن اساسى سببلردن بىرى شوندى كه، سىنما صنعتى ساحەسىدە كادرلر تيارلەيدىگن عالى اۋقوو يورتلرى اىلگىرى اۋزبېكستانده عموماً موجود اېمىس اېدى. سابق مركزدەگى سىنما انستىتوتلرىدە تعليم آلگن آز سانلى اۋزبېك رۇسورلرى و سىنمادراماتورگلىرى اېسە، افسوس كه، مىلى روح، مىلى زمىندن بېگانە بۇلگن متخصصلر بۇلىب يېتىشر اېدى و انه شوندى حالت نىڭ سلبى ائارتى و تاثيرى اكثريت سىنما ايجادكارلرئىمىز فعالىتىدە حاضرگه قدر سقلنىب كېلماقده.

شونىڭ اوچون كېنىگى يىللردە مىلى سىنمادراماتورگ و رۇسورلر تيارلش دالزرب مسأله بۇلىب تورىيدى. چونكه، بونى آچىق تن آلىشىمىز كېرەك - پروفېسيونال سىنما متخصصلرى، خصوصاً، رۇسورلر، سنارىستلر تيارلەيدىگن تام معنادەگى مىلى مکتەب اۋزىمىزده ھنوزگچە شكىللنگنى يۇق. بو احوالنى توبدن اۋزگرتىرىش اوچون يوكسك بدىعى مھارت بىلن بىر قطارده، مىلى تفكر صلاحىتىگه اېگە بۇلگن استعدادلى ياشلارنى تربىلش و اولرنى قۇلۇب-قوتلش مسأله سىگه علىحده اعتبار قرەتىشىمىز لازم.

البته، بو يۇلدە باشلنغىچ قىدملر قۇيىلەياتگنىنى ايتىش لازم. مثلاً، مستقلىك و نورۇز بىرەملرى، «شرق ترانەلرى» موسىقە فستيوالىگە بغيشلنگن اساسى تماشا و طنطنەلرنى تيارلش بۇيىچە تياتر و تلوىزيون رۇسورلىگى، بدىعى-پوبلىسىستىك سنارىستلىك بارەسىدە اولكن تجربە تۇپلندى. انه شو باى تجربەلرنى ھر تامانلە چوقور اۋرگنىش، عموملشتىرىش و شو اساسدە ياش ايجادكارلرنى تربىلش بۇيىچە ضرور نظرى و اۋقوو-اسلوبى اساسى شكىللنتىرىش، بوگونكى طلبلرگە جواب بېرەدىگن متخصصلرنى تيارلش يوزەسىدن عملى ايشلارنى كېنگ يۇلگە قۇيىش بو معمارلرنى يېچىش امكانىنى بېرىشى شېھەسىز.

حاضرگى كونده ملي معنويتىمىز رواجىنى تصويرى صنعت نمونه لىسىز تصور اېتىپ بۆلمەيدى. اۋزىپك رساملرى نىنگ كېنىكى يىللردە ئمرەلى ايجاد قىلىپ، يىنگى-يىنگى يوتوقلرنى قۇلگە كىرىتە ياتگى، بو ساحەگە كۆپلپ ياش استعداد اېگەلرى كىرىپ كېلە ياتگى اونىنگ رونقى و استقبالىدن دلالت بېرەدى. بوندى ايجابى اۋزگىشلىرى مۇنومىنتال صنعت ساحەسىدە هم كوزەتېش مېمكىن. معلوم كە، مۇنومىنتال صنعت دېگندە، اوللا كتە تاثير كوچىگە اېگە بۇلگن مهابتلى هېكللر و يادگارلىك مجموعەلرىنى توشونەمىز.

اۋرنى كېلگندە ايتىش لازم كە، سابق ساوېت توزومى دورىدە بو ساحە صنعت نىنگ اېنگ مفكورەلشگن توريگە ايلنىپ قالگن اېدى.

يخشى اېسلەيمىن، مفكوروي روحدەگى انه شوندى صنعت نىنگ «يارقن نمونەسى» بۇلگن هېكللردن بىرى حاضرگى اۋزىپكستان ملي باغى حدودىدە جايلىشگن اېسكى «كامسومول كۆلى» نىنگ كىرە بېرىشىدە تورر اېدى. بو هېكل جودە بهيت بۇلىپ، اونگە قنچە-قنچە مواد ايشلەتيلگن اېدى. آدمى حيران قالدېرەدىگن تامانى شوندى كە، بو هېكل نېمە اوچون، قندەى مقصددە قۇيىلگنى و قندەى معنانى انگلەتېشىنى كۆپچىلىك بىلمس، آچىغى، بېلىشگە قىزىقمس هم اېدى. مىنگ افسوس كە، بوندى هېكللرنى مملكتىمىزنىنگ آلىس تومن و قىشلاقلرىدە هم كۆرىش مېمكىن اېدى. اولردە كۆپىنچە يورتىمىزگە، خلقىمىزنىنگ حياتى و قدرىتلىرىگە مطلقا دخلى بۆلمەگن، عمرى بنا بۇلىپ اۋزىپكستانگە قدم باسمەگن ذاتلرنىنگ قىافەسى عكس اېتتېرىلر اېدى.

نە فقط پايتختدە، حتا اېنگ چېكە حدودلردە هم شۇرا داھىلرې نىنگ، مىنگ-مىنگلې يورتداشلىرىمىزنىنگ اۋلىمىگە سبب بۇلگن، كېىنچەلىك ياووز قىلمىشلىرى بوتون دىياگە آشكار اېتيلگن شخصلرنىنگ هېكللرى صولت تۇكىب تورر اېدى. تورلى بىرەملر مناسبتى بىلن انه شو هېكللر پايىگە گللر قۇيىلر اېدى. لېكن بو مراسملر اۋتە ساخته و يوزەكى بۇلىپ، آدملر بو تدبىرلرنى چىن يورەكدن اېمس، شونچەكە رسمىت اوچون ادا اېتردى.

يورتىمىزدە معنوي تىكلەنىش و يىنگىلەنىش جريانلرى باشلەنىشى بىلن باشقە صنعت تورلرى كېى مۇنومىنتال صنعتدە هم يىنگى دور باشلدى. اوشبو ساحە شو قدر نازك و مركب كە، اوندى هر بىر دېتال، حتا اېنگ مىدە بۇلىپ كۆرىنگن مسألەگە هم جدې اعتبار قرەتېش طلب اېتيلەدى.

بو حقدە اوزاق كېىرىش مېمكىن، لېكن مېن فقطگىنە بىر مثال كېلتىرىش بىلن كفايەلنماقچىمىن. استقلالگە اېرىشگىنىمىزدن سۇنگ بىز تارىخى عدالتنى قرار تاپتېرىش، خلقىمىزنىنگ تاپتەلىب كېلگن ملي

غرورینی یوکسلتیریش مقصدیده صاحبقران امیر تېمور بابامیزنینگ نه فقط مبارک نامی، بای میراثی و خاطره سینی، عین پیتده تاریخی سیماسینی هم تیکلشگه قرار قیلدیک.

ساوېت دوریده بو مسأله ده غرضلی سیاست آلیب باریلگنی، اساس سیز روشده بابامیز جهالت و یاوزلیک تمثالی صفتیده کؤرسه تیب کپلینگنی بوگون هېچ کیمگه سر اېمس. نېگه دېگنده، مستبد توزوم تاریخی حقیقتنی نمایان اېتیشدن، بیزنینگ ملی اؤزلیگیمیزنی انگله شیمیزدن مطلقا منفعتدار اېمسدی. بعضی بیر میناتور اثرلرینی حسابگه آلمه گنده، اؤز وقتیده امیر تېمور نینگ پورترېت-صورتی چیزیلمه گن. لېکن اوشبو میناتورلر بویوک امیر تېمورنینگ تکرار سیز شخصیتینی هر تامانلمه تؤولیق و حقانی عکس اېتتیره آلمسلیگینی توشونیش قیین اېمس. چونکه بو رسملر نینگ بیریده صاحبقران مؤغولگه، ینه بیریده هندگه، اوچینچیسیده باشقه بیر ملت و کیلیگه اؤخشه تیب تصویرلنهدی. شو طفیلی بیز اونینگ اصل قیافه سی قنده ی بؤلگنی حقیقه انیق تصورگه اېگه اېمس اېدیک. کؤپچیلیگیمیز اونی شؤرالر دوریده انتروپولوگ-هیكلتراش م. گېراسیموف «یره تگن» قؤرقینچلی بیوست آرقه لی بیلردیک، خلاص.

افسوس که، تاریخ علمیده هم امیر تېمور حقیقه بیر-بیریگه ضد و قره مه-قرشی فکرلر، چلکش تلقینلر کؤپ اوچره یدی. شونینگ اوچون هم بویوک جدیمیزنینگ پورترېتینی قدیمی منبعلر نی هر تامانلمه سینچیکلک اؤرگنوب، تاریخی-علمی حقیقت اساسیده یره تیش طلب قیلینر اېدی. ایزلینشلر شونی کؤرستدی که، امیر تېمور دوریگه عاید بعضی یازمه یادگارلیکلرده او ذات حقیقه بیترلی معلوماتلر موجود اېکن.

جمله دن، امیر تېمور سرايیده یېتی بیل یشه گن مشهور تاریخچی ابن عربشاه بابامیزنینگ صورتی و سیرتینی شونده ی تصویرله یدی:

«تېمور بلند بؤیلی، تیک قامتلی، کپنگ پېشانه لی، کلّه سی کتّه، بغایت کوچلی و صلابتلی، آق-قیزیل یوزلی، کپنگ یپلکه لی، قدی-قامتی کپلیشگن، سېرسقال، اؤنگ قؤلی بیلن اؤنگ آیاغی زخم دار، ایکی کؤزی بمثال ایکی شمعه دی پارلب توره دیگن، یوغان آوازی، اولوغلیگی اؤزیگه یره شگن، قطعی عزم و قرار بیلن سؤزله یدیگن، حقگوئی کیشی اېدی. او ضمناً قره ش و کؤز اشارت لرینی سېزه دیگن، ادراکلی، سینچکاو، هر قنده ی اشارتدن آگاه کیشی بؤلیب، یوز بېریشی ممکن بؤلگن همه ایشنی آلدیندن کؤریب-بیلیب تورر اېدی».

اۋزىنگىز ايتىنگ، بويوك جديمىزنىڭ انىق و حقانى پورتىرتىنى يره تماقچى بۇلگن مصور اوچون بوندى معلوماتلر بى بها ماتريال بۇلىب خدمت قىلمىدى مى؟ بىز بو ايش نىڭ تارىخ و كېلەجك آلدیده گى مسووليتىنى هر تامانلە چوقور حس ايتىب، تورلى منبعلرە قىد ايتىلگن ايشانچلى تارىخى دىللىرگە تىه نىگن حالده ايش توتدىك.

انه شو طلبدن كېلىب چىقىب، اولامىر تېمور پورتىرتى نىڭ بىر نېچە خامكى وريانتلرى تيارلندى. اولر باشده تارىخچى عالملىر، اديب و رساملر، جماعتچىلىك و كىللىرى محاكمه سىدن اۋتكىزىلىب، عمومي خلاصه گە كېلىندى.

مېن اشتراك اېتگن نوبتده گى بىغىلىشده انه شوندى محاكمه لردن اۋتگن وريانت اوستيده فكر المشدىك. اونده امير تېمور تخته شاهانه لباسلرە قۇللىرىنى قىلىچ اوستىگە قۇيىب، اۋىچن بىر قىافه ده اۋتير اېدى. مېن عمرى نىڭ كۆپ قسىمى حربى يورىش و سفرلرە، اېل-يورت تشوئيشيده اۋتگن انسان نىڭ قۇللىرى، برماقلىرى، گوده سى قنده بۇلىشى، يوز-كۆزلىرى قنده معنا انگلە تىشى ضرورلىگى حقىده اۋز ملاحظه و تكليفلرېمنى ايتدىم.

شوندن سۇنگ اۋزبېكستان خلق رسامى ملك نىپف انه شو فكرلر اساسيده پورتىرتىنى قىتە ايشلەدى و بوتونلەى باشقه سىما – بوگونگى كونده بونون خلقىمىزگە يخشى معلوم بۇلگن صاحبقران نىڭ ممتاز قىافه سى پىدا بۇلدى. عىنا انه شو سىما كېيىنچە لىك پورتىمىزده امير تېمور بابامىزگە اتب برپا اېتىلگن برچه هيكلىر اوچون اساس بۇلىب خدمت قىلدى.

۱۹۹۳ يىلى تاشكېنت شهريده گى امير تېمور خىابانىگە اۋرئە تىلە دىگن هيكلىنى ايلك بار محاكمه قىلگنىمىز اېسىمده. هيكلىتراشلىر تقدىم اېتگن وريانتده صاحبقران قۇلىگە نىزە توتگن حالده تصويىرلنگن اېدى. مېن بونگە اعتراض بىلدىرىب، «صاحبقران بابامىز قۇلىده نىزە اېمس، ات نىڭ جىلاوينى توتىب تورگنى معقول، – دېگن فكرنى بىلدىردىم. – بونىڭ رمزى معناسى بار. چونكە، سلطنتده نىزە كۋترگن آدملىر كۆپ بۇلگن، اما جىلاو امير تېمورنىڭ قۇلىده بۇلگن. بو مستحكم دولت تىزىمىنى قۇلده محكم توتىب تورىشنى انگلته دى.

شو بىلن بىرگە، بويوك جديمىزنىڭ ايكىنچى قۇلىنى بلند كۋترىب، دنياده گى برچه انسانلرگە تىنچلىك-امانلىك، بخت و سعادت تىلەياتگن اثناده عكس اېتتىرىش مقصدگە موافق بۇلر اېدى. قالا بېرسە، خلقىمىزده هر بىر ايش بسم الله ايتىب، اۋنگ قۇل، اۋنگ آياقدن باشلنەدى. بو هيكلدە اېسە ات نىمه اوچون-دىر چپ آياقدن آدىم تشلەپىتى».

محاكمه اشتراكچىلىرى بو فكرگه قوشىلىشىدى و هيكلتراشلىر بىلدىرىلگن فكرلر اساسىده نىنگى وريانتى يره تىشىدى.

۱۹۹۶ يىلى امير تېمور تولدى نىنگ ۶۶۰ يىللىكى مناسىتى بىلن سمرقند و شىهرسىز شىهرلىرىده اولوغ بابامىزگه اتب هيكل اۋرنه تىش بۇيىچە عملى ايشلىر بجرىلدى.

باشلىغىچ لايىحه و تكليفلرگه كۋره، سمرقنددىكى هيكل تمثالىده صاحبقران نىنگ اوج كوچ-قوتگه تۋلگن نوقيرانلىك پلەسى، يعنى بىگىتلىك دورىنى، شىهرسىزدهكى هيكل آرقه لى اېسه اونىنگ بې غبار باله لىك حالتىنى افاده لىش مۋلجللنگن اېدى. مېن محاكمه پىتىده صاحبقران سىماسىنى كرونولوژىك طرزده اېمس، بلكه يگانه، بنىادي سىما صفتىده تصوىرلىش مقصدگه موافق اېكنى حقىده اۋز فكرىمنى بىلدىردىم: «امير تېمور سىماسىنى تورلى دورلرگه بۋلمىدن، اونىنگ فوق العاده بويوك عقل-ذكاوتى، جسارتى و عزم و شجاعىتىنى يخلتتە حالتده مجسم افاده اېتىش هر جهتدن تۋغرى بۋلردى. تا كه امير تېمور سىماسىنى كىم قەيپرده كۋرمەسىن، اونىنگ مردانه، اولوغوار و دانشمند قىافەسىنى خطاسىز تىنى آله دىگن بۋلمىن».

شو اۋرىنده ايتىش جايز كه، سمرقند شىهرىده اۋرنه تىله دىگن هيكل نىنگ باشلىغىچ وريانتى هم حاضرگىدن بىراز باشقه چه اېدى. اونده صاحبقران قۋلىده قىلىچ اوشلەگن قىافەده تصوىرلنگن اېدى. مېن بو مسأله گه بغيشلنگن سۋنگى محاكمه لرنىنگ بىرىده بونده ي بديعى بېچىمگه اعتراض بىلدىرىب، «تۋغرى، امير تېمور دولت باشقروويده حربى كوچگه هم تىه ننگن، اما اونىنگ اۋنتە ايشدن تۋقىزته سىنى كېنگش و مشورت بىلن، قالگن بىرته سىنى قىلىچ بىلن بىتىردىم، دېگن سۋزلىرىنى اونوتمسلىك كېرەك»، دېب، قىلىچنى صاحبقران نىنگ ياننده، قىنىگه سالىنگن حالتده عكس اېتىرىش لازملىگىنى تاكىدله دىم. چونكه شونده اونىنگ سىماسىده، مېن خلقىم نىنگ حمايه سى، يورتىم نىنگ مدافعه سى اوچون هر لحظه ده كوره شگه تيارمن، لېكن دنياده تىنچلىك-برقرارلىك حكمران بۋلىشىنى اىستەيمىن، دېگن غايه اۋز افاده سىنى تاپگن بۋلر اېدى.

بىز كۋپ تارتىشوو و فكر المشوولردن سۋنگ صاحبقران نىنگ قۋللىرىنى بىر-بىرىگه قۋىب تورگن حالتىنى هم اۋزگرتىردىك، برماغىده گى «كوچ - عدالتده» دېگن مشهور سۋزلىر بىتىلگن اوزوگىنى بۋرتتىرىب كۋرسە تىشگه قرار قىلدىك. معلوم كه، بو اوزوك و اونىنگ كۋزىده گى حكمتلى عبارە امير تېمورنى بوتون دنياگه مشهور قىلگن. بو شعارده بابا كلانىمىزنىنگ حياتى اعتقادى تېرن عكس اېتگن. شونىنگ اوچون اوزوكنى تصوىرلىشگه البته اعتبار قرەتىش كېرەك، دېگن خلاصه گه كېلدىك.

اوشبو محتشم هيكللرنى مىنگ-مىنگل بورتداشلىرىمىز، چېت اپلىك مھمانلر كۆرىشى، اولردن ذوقلەنىشى، فخرلەنىشى، بىزنىڭ كىملىگىمىز، قندەي بويوك ذاتلارنىڭ اولادى اپكىنىمىزنى عىنا شوندىي اثرلر آرقەلى حس اپتېشىنى حسابگە آلىب، مېن، صاحبقران نىڭ يوزىدن نور ياغىلىب تورىشى كېرەك، دېگن مضموندىگى فكرنى بىلدىردىم.

بوگونكى كوندە پايتختىمىزنىڭ امىر تېمور خىابانىگە، سمرقندەگى كۆك سراي، شھرسىزدەگى آق سراي ميدانىگە خواه اپرتە تانگدە، خواه كېچقورون - قچانكە بارىب قرەمىڭ، چىندن هم صاحبقران سىماسىدە داىما نور جلوهلىب تورگىنى كۆرىشىڭىز مەمكن.

بىز انە شوندىي اىزلىنىش و تجربەلر اساسىدە كېىنچەلىك فرغانە شھرىدە - احمد فرغانى، اورگىچدە - محمد موسى خوارزمى و جلالالدىن مىنگوبېردى، نوایى شھرىدە - علىشېر نوایى، پايتختىمىزدە - غفور غلام، عبدالله قھار و زلفىە سىنگرى علامەلرىمىز، يازوچى و شاعرلرىمىز هيكللرىنى، ترمذ شھرىدە اپامىش، قرشى شھرىدە اپسە «اپل-يورت تىەنچى» و باشقە اؤنل ب مۇنومىنتال صنعت اثرلرىنى برپا اپتېشىگە اپرىشدىك.

اىنىقسە، كېىنگى بىللردە تىب بۇلمس درجەدە اؤزگىرىب، يىنگىچە قىافە كسب اپتېب بارەياتگن عظيم تاشكېنت شھرى نىڭ قاق مركزىدە - مىستقللىك و خاطرە ميدانلرىدە زمانوى مۇنومىنتال صنعتىمىزنىڭ ناىاب نمونەسى صفتىدە تن آلىنگن مىستقللىك و اپزگوللىك مۇنومېنتىنى، ماتمسرا انە هيكللىنى بنىاد اپتېگىمىز برچەمىزگە غرور-افتخار بعىشلەيدى. مېن ايشانەمن، آرەدن بىللر، عصرلر اۋتەدى، زمانلر اۋزگرەدى، لېكن اۋزى نىڭ مەناسى و قىافەسى بىلن بىر-بىرىنى تۋلدىرەدىگن بو اىگى يادگارلىك مجموعەسى نادر و اۋلمس بدىعى ابدە صفتىدە خلقىمىز مەنوىتى نىڭ اجرەلمس قسمى بۇلىب قالەدى. بىزنىڭ مۇنومىنتال صنعت ساحەسىدە عملگە آشىرگن يىنە بىر اولكن ايشىمىز تىرك زمىنىمىزدە توغىلىب وايەگە بېتگن و مىنگو آرام تاپگن بويوك عزيز-اوليالرىمىز خاطرەسىگە يادگارلىك مجموعەلرى برپا اپتېگىمىزدە نمايان بۇلدى. جملەدن، بخارادە عبدالخالق غىژدوانى و بهاوالدىن نقشىند، سمرقندە امام بخارى و امام ماتورىدى، مرغىلان دە برھانالدىن مرغىنانى، تاشكېنت شھرىدە حضرت امام سىنگرى يادگارلىك مجموعەلرىنى يرەتدىك. خلقىمىز حىياتىدە چوقور اىز قالدىرگن، بوگونكى كوندە تام مەنادە مقدس زىارتگاھلرگە اىلنگن بوندەي مجموعەلر مەنوى عالمىمىزنى يوكسلىتىرىشىگە اولكن حصە بۇلىب قۇشىلدى، دېسك، هر تامانلە تۇغرى بۇلەدى.

عين پیتده یورتیمیزده مؤنومینتال صنعت ساحه سینی رواجلنتیریش بۇیچه آلدیمیزده كۆپ گینه وظیفه لر تورگنینی تآکیدلش لازم. خصوصاً، بو ساحه ده هم زمانوي ایجادي مکتب یره تیش، شو مقصده کپنگ مقیاسده فکرله یدیگن، قدیمی تاریخیمیز، ملی طبیعتیمیزنی چوقور بيله دیگن، اؤزی یره ته یاتگن سیمانینگ برچه خصوصیتلرینی اول هم بار یوره گیدن، قلبیدن اؤتکزیب ایجاد قیلیشگه قادر بؤلگن یپتوک هیكلتراش و معمارلرنی تربیه لش دالزرب مسأله بؤلپ توریدی.

یاشلرنینگ معنوي عالمینی باله لیکدن باشلب ایزگو غایه لر اساسیده شکلنتیریش و کمال تاپتیریش حقیده گپ بارر اپکن، ینه بیر مهم مسأله خصوصیده تۆخته لیب اؤتیش اؤرینلی، دپ اویله یمن. او هم بؤلسه، دنیاگه حیرت کؤزی بیلن باقیب، اوندن اؤزیچه معنا تاپیشگه اینتيله دیگن مرغک فرزندلریمیزنینگ قیزیقیشی و حسیاتلریگه ماس قوغیرچاق و اویینچاقلر ایشلب چیقیریش مسأله سی دیر. بیر قره گنده، بو معما ارزیمس نرسه بؤلپ توپولیشی ممکن. لپکن هر قیسی گودک ایلک بار عالمی اؤز اطرافیده گی اشیا و بویوملر، جمله دن، اویینچاقلر آرقه لی انگله شینی انابتگه آله دیگن بؤلسک، اولرنینگ انسان تربیه سیده گی اؤرنی بی قیاس اپکنی عیان بؤله دی. اویینچاقلر سیماسی باله نینگ مرغک تصویریکه بمثال تاشگه اوییلگن نقشدپک مهورلنپ، اونینگ آنگیده بیر عمر سقلنپ قالدی. گودک نینگ اولغه ییب، کسب تنلشی، کپله جکده قنده یؤلدن باریشی، اؤزی نینگ حیات طرزینی قنده ی اخلاقی-معنوي اساسلرگه قوریشی هم، هپچ شبهه سیز، اونینگ باله لیکده قنده ی اویینچاقلر بیلن آشنا بؤلپ اؤسگنی بیلن بپلگیلنه دی.

افسوس که، حاضرگی وقتده فرزندلریمیز کؤپینچه خارجه ایشلب چیقیریلگن، بیزنینگ ملی طبیعتیمیزدن اوزاق بؤلگن اویینچاق و قوغیرچاقلرنی اؤینب اولغه یماقده.

مرغیلان شهری نینگ ۲۰۰۰ ییللیک تۆیی مناسبتی بیلن بو یبرده خلق عملی صنعتی وکیللری بیلن اوچره شگنیمده، اولر آره سیده ملی قوغیرچاقلر تیارلش بیلن شغلنه دیگن بیر عیال نینگ عجایب ایشلری اعتباریمنی اؤزیگه تارتگن ایدی. منه شونده ی فدایی انسانلر یورتیمیزده کؤپلب تاپیله دی، اولرنی هر تامانلمه قؤللب-قوتلش معنوي تربیه مسأله سیگه، عین وقتده ملی هنرمندچیلیک نینگ بو نایاب تورینی رواجلنتیریشگه هم ایجابی تاثیر کؤرستگن بؤلور ایدی.

بو مسأله ده ایش آلیب باره دیگن انسانلر نه فقط پیداگوگ، پسیکولوگ یا که دیزاینر بؤلیشی، شو بیلن بیرگه، تاریخیمیز و مدنیتیمیزنی هر تامانلمه چوقور بیلشی کپره ک. شو معناده، اویینچاق و قوغیرچاقلرگه تاریخیمیزده گی عبرتلی قهرمانلر، خلقیمیزنینگ بای و تکرارسیز اپستتیک دنیاسینی

عكس اېتتيره ديگن پرسوناژلر، ملي قدریتلریمیز اساس قیلیب آلینسه، مقصدگه موافق بۇلور اېدی، دېب اؤیله یمن.

صنعت و مدنیتدېک قدرتلی کوچ آرقلی انسان قلیبگه یؤل تاپیش حقیده سؤز یوریتر اېکنمیز، همه میز یخشی توشونه میز که، هر قیسی استعداد اېگه سی اؤزیکه خاص بیر عالم، شو سبیلی ایجاد اهلیگه قندهی. دیر عقل اؤرگیتیش، اېنگ اساسی سی، اولرنی باشقیریشگه اورینیش ممکن اېمس. لېکن بو حیاتده اولرنی بیرلشتیره دیگن، ینگ ایجادي مره لر سری الهاملنتیره دیگن مقدس توشونچه لر بار که، اولر وطن و خلق منفعتی، اېزگولیک و انسانلیک تمایللری بیلن عضوی باغلیق دیر. اگر هر قیسی ایجادکار اؤز اثرلریده انه شو اؤلمس غایه لرنی باش مقصد قیلیب قویسه، اولرنی بدیعی مهارت بیلن افاده اېته آلسه، هېچ شهبه سیز، ادبیات هم، مدنیت و صنعت هم تام معناده معنوی یوکسه لیشگه خدمت قیلیب، اؤزی نینگ اجتماعی وظیفه سینی تؤولیق ادا اېتیشگه اېریشگن بۇله دی.

اېنگ بویوک جسارت

بویوک تمدن و مدنیت بېشیک بۇلگن، کهنه و حیرت آمیز تاریخی اؤزیده مجسم اېتگن وطنیمیزده گی بی بها یادگارلیکلر، عتیقه اثرلر حقیده سؤز یوریتر اېکنمیز، شو زمینده یشه یاتگن برچه انسانلر اولرنی اولّا خلقیمیز نبوغی نینگ یارقین نمونه سی، تعبیر جایز بۇلسه، اونینگ یوکسک معنویتیکه قۇییلگن معظم هیکلر دېب قبول قیله دی.

یېر یوزیده گی برچه اؤلمس آبدeler، انسانیت حیاتی توبدن اؤزگرنیریب یوبارگن جمعی که اولوغ کشفیات و اختراعلر، ممتاز صنعت و ادبیات دردانه لری، مردلیک و قهرمانلیک نمونه لری آدمزاد نینگ عقل-تفکری، صلاحیتی و معنوی جسارتی محصولی دیر. شونینگ اوچون هم بو یاروغ عالمده اېنگ بویوک جسارت نیمه، دېگن سوالگه، هېچ ایکیلنمسن، اېنگ بویوک جسارت – بو معنوی جسارت، دېب جواب بېرسک، اؤیله یمن که، ینگلیشمه گن بۇله میز.

جهان تاریخیگه نظر تشله دیدگن بۇلسک، قلیبده، یوره گیده انه شونده ی جسارت حسّی نهایتده کوچلی بۇلگن انسانلر هر قنده ی مرکب وضعیتده هم عدالت و حقیقت یؤلیده اؤزینی ایهمه ی، اېل-یورت اوچون، وطن اوچون قنده ی عبرتلی ایشلرنی عملگه آشیرگینی کؤریش ممکن. عیناً انه شونده ی آدملرنینگ معنوی فضیلتلری طفیلی اېزگو حس-تویغولر، مقدس و اولوغ توشونچه لر دنیا ده هنوز برقرار

بۇلىب كېلماقده. بوندهى بې نظير ذاتلر نينگ برچه خلقلر و ملتر آرەسىده كۇپلب تاپىلىشى - معنوي جسارت تويغوسى بوتون بشرىتگه خاص خصوصيت اېكىدن دلالت بېرەدى.

مثلاً، نېچە عصرلردن بويان يوكسك تفكر و عقل - ذكاوت تمثالى بۇلىب كېلەياتگن انتىك دورگه منسوب يونان فيلسوفى افلاطون نينگ حيات يۇلىنى اوزىمىزگه بىر تصور قىلىپ كۆرەيلىك. معلوم كه، افلاطون بوتون عمرىنى علم و معرفتگه بغيشلەگن اولوغ دانشمند - سقراط نينگ مناسب شاگردى اېدى. تاريخي منبعلر نينگ گواھلىك بېرىشىچە، سقراط نينگ اولىمىدن كېين يونان فلسفهسى نينگ تقدىرى خوف آستىده قالەدى.

فقط گينه افلاطون نينگ فدايىلىگى و بې قىياس خدمتلىرى عوضىگه بو علم ينگى باسقىچگه كۆترىلەدى. اونىنگ قنچه دن - قنچه قىينچىلىك، سرسان - سرگردانلىكدن سۇنگ بار مال - ملكىنى صرفلب، افينه شهرى يقىنىدن مخصوص بىر ساتىب آلىب، عالمر تۇپلىب، بحث - مناظره آلىب بارەدىگن جاي - اكادىمى تشكيل اېتىشى چىنەكم معنوي جسارت نمونەسى اېدى. افلاطون اساس سالگن بو علمي مسكن مىنگ يىل دوامىده نه فقط يونان، بلكه بوتون شرق و غرب عالمى نينگ رواجىگه كوچلى تاثير اؤتكزەدى، انسانىت تفكر ترقىياتى نينگ استقبالىنى بېلگىلب بېرەدى. شو باعث هم افلاطون شرق علم - فننده «استاد اول»، يعنى بىرىنچى معلم دېگن شرفلى نام بىلن شهرت قازانەدى.

بوندهى مثاللرنى يورتىمىز زمىنىدن يېتىشىب چىققن، بغداددەگى «بىت الحكمه» و خوارزم معمون اكادىمىسىده فعالىت آلىب بارگن، علم - فن ساحەسىدهگى تېنگىسىز كشفياتلىرى، معنوي جسارتى بىلن تاريخده اؤچمىس ايز قالدىرگن بويوك متفكر اجدادلر يىمىز حقىده هم كۇپلب كېلتىرىش ممكن.

خصوصاً، خوارزم معمون اكادىمىسى فعالىتىنى آلهدىگن بۇلسك، بو معتبر علمي مسكنده شرق و غرب اؤلكەلرىدن كېلگن، تورلى ملت و دىنگە منسوب بۇلگن عالمر فعالىت كۆرستگن بۇلسە - دە، اونىنگ نېگىزىنى ابو نثر فارابى، ابو رىحان البىرونى و ابو على ابن سينا، محمود خجندى، احمد ابن محمد خوارزمى و احمد ابن حميد نى صبوري كىبى منە شو بىزىنىنگ منطقه مىزده توغىلىب، كمال تاپگن يېتوك علامەلر تشكيل اېتكنى برچه مىزگه غرور و افتخار بغيشلەيدى.

اولكن معنوي جسارت صاحبلرى بۇلگن بوندهى علامە ذاتلر دنىانىنگ قەيىرىده يشەمەسىن، اېزگولىك و معرفت يۇلىده داىما آدملرگه عبرت بۇلىب كېلگن. چنانچە، اؤرتە عصرلردە استرونومى ساحەسىدهگى علمي كشفياتلىرى اوچون تضىيق و تعقىبلرگه اوچرەگن نىكولاي كوپېرنىك همده كېينچەلىك اونىنگ ايزىدن بارىب، جاهل و عقىده پرست روحانىلر تامانىدن اؤتگە تشلنگن جوردنو برون،

قنچه دن- قنچه طعنه و ملامت لرگه گرفتار ایتیلگن گاللیو گالیله کبی علامه لر نینگ جسارتیده هم حقیقتگه صداقت، اعتقاد اوچون کورهش نینگ یارقین نمونه سی یقال نمایان بؤلگنینی کوره میز.

XX عصر تاریخیده هم بونده ی اولوغ سیمالرنی کؤپل اوچره تیش ممکن. مثلاً، هندستان ملی آزادلیک کوره شی نینگ ایتکچسی بؤلیم میدانگه چیققن، خلق آره سیده «مهاتما»، یعنی بویوک قلب اېگه سی دېب شهرت قازانگن اولکن متفکر و دولت اربابی مهاتما گاندی انه شونده ی شخصلردن بیری اېدی. او اساس سالگن گاندیزم تعلیماتیده هند خلقی نینگ دلېگه بېحد یقین بؤلگن غایه و توشونچه لر مجسم تاپگن. اینیقه، اوز یورتینی مستملکه چیلردن آزاد قیلش، یگانه هندوستان بیرلیگی، مستقل دولت برپا ایتیش مسأله سی مهاتما گاندی حیاتی و فعالیتی نینگ معنا-مضمونینی تشکیل اېته دی.

بوتون عمر عادی و کمترانه، لېکن اېزگو غایه لر یولیده تینیمسیز کوره شیب یشه گن بو ذات نینگ فلسفی-سیاسی قره شلریده انسانیت اوچون عبرتلی جهتلر کؤپ. جمله دن، اونینگ تورلی معما و ضدیتلرنی کوچ ایشلتمسدن، تینچ یؤل بیلن حل قیلشگه عاید فکرلری دنیا دولتلی اؤرته سیده گی مناسبتلرده، اجتماعی همکارلیک مسأله سیده بوگون هم اوز اهمیتی و دالزربلیگینی یؤقاتمسدن کېلماقده. شونی علیحده تآکیدلش جایز که، خلقیمیز تاریخ نینگ هر قنده ی طوفان و سورانلریگه قره مسدن، ملی اؤزلیگی و ازلی قدریتلرنی سقلب قالب، بوگونگی دارولامان زمانلرگه زوالسیز بېتیب کېلیشیده اونینگ قان-قانی، سویک-سویگیده بؤلگن معنوی جسارت توغوسی، هېچ شېهه سیز، حل قیلووجی تآثیر اؤتکزیب کېلماقده.

چونکه، اؤزبېک خلقی دنیا میدانیده کونی کېچه تصادفاً پیدا بؤلیم قالگنی یؤق. بیز - بای تاریخ، یوکسک مدنیت، بویوک معنویت وارثلریمیز. قدیمی تاریخیمیزنی هر تامانله اؤرگنیم، شونده ی خلاصه گه کېلیش ممکن که، اېنگ قلتیس و تهله که لی دورلرده ملتیمیزگه امید و ایشانچ بېرگن، اونی یاولرگه قرشی کوره شگه اونده گن، اجدادلریمیزنی علمی کشفیاتلر، حربی ظفرلرگه، معرفت مشعلینی بلند کؤتریب جهالتگه قرشی چیقیشگه چارله گن بی قیاس کوچ هم عیناً معنوی جسارت توغوسی دیر.

شو نقطه نظرده قره گنده، اورگنچنی باسقینچیلردن حمایه قیلشده بیراق توتیب جان بېرگن نجم الدین کبرا نینگ قهرمانلیگیده، دنیانی طوفاندېک باسگن چنگیزخان قوشینیگه قرشی اؤن بیر ییل متصل مردانه کورهش آلیب بارگن جلال الدین منگوبېردی نینگ جنگاور روحیده، یورتیمیزنی استیلاچیلردن آزاد قیلیب، بویوک دولت برپا ایتگن امیر تېمور بابامیزنینگ بنیادکارلیک صلاحیتیده هم معنوی جسارت توغوسی بویوک و استوار اهمیت کسب ایتگنی شېهه سیز، البته.

اۋتگن عصر باشلاردا، تارىخىمىزنىڭ آغىر و مرگب دورىدا ميدانگە چىققن جىدىد بابالرىمىز نىڭ فدايىلىكى ضمىرىدا هم انه شوندى جىسارت نمونەسى مجىسم اېدى، دېسك، ھېچ قندەى مبالغە بۆلمەيدى.

مېنىڭ نظرىمدا، اول هم بار يره تگىمىزنىڭ اۋزى هر بير موجوداتگە جىسارت كۆرسەتەش امكانىنى بېرەدى و انگ-تفكر صاحىبى بۆلگن انسانلر بوندن عبرت آلىب ىشەيدى. مثال اوچون، اېرتە بهاردا طبيعت نىڭ قندەى اويغانىشىگە اعتبار بېرىنگ - تاش قاتىب اوخلب ياتگن درخت نودەلرگە بير كېچەدە جان كىرىب، كورتك چىقرە باشلەيدى، يېرگە تىشلنگن اوروغ توپراقنى يارىب چىقەدى. حتا بير قرەشەدە حيات علامتى يۇقدېك تويولەدىگن تاغ و تاشلردە هم يم-يشىل ميسەلر كۆكرەدى، قرمزى لالەلر الوان قالىندېك آچىلە باشلەيدى. بولرىنىڭ برچەسى طبيعت بغيرىدەگى كۆزگە كۆرىنمىس مثلسىز قدرت - انرژى نىڭ عجبىب بير طرزدا نمايان بۆلىشى بىلن باغلىق دىر.

يېر و كۆكەگى بوندەى بويوك اۋزگىرلىرىنى سېزىش، حس قىلىش و اولردن سبق چىقىرىش، اۋرنك آلىش اوچون آدمزاد اۋزى نىڭ يان-اطرافىگە اويغاق نگاه، قلب كۆزى بىلن قرەشى لازم، دېب اۋىلەيمىن. شونداگىنە حيات نىڭ معناسى تىنىمىسىز كورەش، قىينچىلىكلرنى يېنگىب اۋتەش، بير سۆز بىلن ايتگندە، دايمي جىسارت، عزم و شجاعت بىلن ىششەن عبارت اېكنى عيان بۆلەدى.

حقيقتاً هم، طبيعت و تارىخ قانونلرىنى، اونىڭ ترقىيات جريانلرىنى چوقور توشونەدىگن آدمگىنە اۋز حياتىنى معنوي جىسارت اساسىگە قورىشىگە قادر بۆلەدى. شو معنادە، شىخصاً مېن زحمتكش و بنىادكار خلقىمىزنىڭ حياتىنى، اينىقسە قىش قهرتانى و ياز جزىرە مەسىدە هم، بهار و كوز نىڭ ياغىن-ساقىنلى كونلرىدا هم بېردن رزق اوندىرىش مقصدىدە كونى كونگە، تونى تونگە اولب محنت قىلەدىگن دھقانلرىمىز حياتىنى تام معنادە جىسارت نمونەسى، دېب بىلەمىن.

كۆپچىلىك قطارىدا، فقط وضعيت تقاضا اېتگن تقدىردە ميدانگە آتلىب چىقىش، قهرمانلىك كۆرسەتەش - البتە، بو هم آسان اېمىس. بونىڭ اوچون هم انساندە كتە يورەك، غيرت-شجاعت، اېنگ مھمى، اۋزىگە، اۋزى نىڭ كوچ-قدرتىگە مستحكم ايشانچ بۆلىشى كېرەك.

لېكن مېنگە بويورسە، هر كونى، هر ساعتدە فدائى بۆلىش، اۋزىنى تامچى و تامچى، ذرەمە-ذرە بويوك مقصدلر سىرى چرچەمەى، تالىقمەى تىنىمىسىز سفربر اېتىب بارىش، بو فضىلتنى دايمي، كوندەلىك فعاليت مېزانىگە ايلنتىرىش - حقيقتى قهرمانلىك اصلىدە منە شو، دېب ايتگن بۆلر اېدىم.

نېگه دېگنده، كونده ليك حياتده جان كوير بوليش، هر كوني فداييليك كورسه تيش، روحاً هېچ قچان بوكيلمه ي، بو فضيلتي حيات قاعده سي درجه سيگه كوتريش، آچيق ايتيش لازم كه، بو همه نينگ هم قوليدن كېله بېرمه يدي. بونينگ اوچون انسانگه بويوك قلب و مېتين اراده كېرهك، دېسم، اويله يمن كه، ينگليشمه گن بوله من.

مېن اوژ حياتيم، ايش فعاليتيم دواميده معنوي جسارت صاحبي بولگن، هر تامانلمه يپتوك شخصلر بيلن ملاقاتده بولگنيم، زمانداش بوليب يشه گنيمدن دايمافخر لنيب يوره من. انه شونده ي وطنداش لريميزدن بيري مشهور اركيولوگ عالم، اكادميك يحيي غلاموف اېدى. اوژ دورى نينگ فدائي علامه سي بولگن بو انسانى مېن يخشي بيلرديم. او اوژى نينگ مستقل فكريگه اېگه، كېرهك بولسه، يوقارى لوازم اېگه لريگه ياقمه يديگن توغرى گپلرنى هم ددليل ايتيه آله ديگن اولكن عالم اېدى.

تاريخچيلر يخشي بيله دى، عادتده تېپه ليكلر قعريده تاريخي آبدeler، بوتون بير شهر قالديقلىرى يستنگن بوله دى. شورا دوريده، فقط تاملرده گينه پخته اېكيلمه ي قالگن بير پيتمه انه شونده ي قديمي تېپه ليكلرنى هم تېكيسلب، پخته دله سيگه ايلتيريشدېك بې معنى سياست اوج آلگن اېدى. بونده ي نامعقول ايشگه جسور عالم يحيي غلاموف قرشى چيقتينى مېن يخشي اېسله يمن. اونينگ انه شو فضيلتى طفيلى تضيق كورگينى هم اېشيتگنمن. لېكن بو انسان اوژى نينگ قليبده گى معنوي جسارت حسى طفيلى حياتي و علمي قره شلريده ثابت تورگينى مدني جماعتچيلىگيميز يخشي بيله دى. مېن اويله يمن كه، عدالتنى همه نرسهدن اوستون دېب بيله ديگن. تاريخ و كېله جك آلدیده گى مسووليتنى حس اېته ديگن، حقيقي وطنپرور آدم گينه شونده ي مردليك كه قادر بوله دى.

نه فقط اوژ شعرلرى، بلكه بوتون حياتى بيلن اوژيبك عيالى نينگ معنوي قيافه سيني نمايان اېتگن اتاقلى شاعره ميز زلفيه خانيمنى هم مېن انه شونده ي فدائي انسانلر قطاريگه قوشگن بولرديم. اونينگ جهان منبرلريدن ينگره گن شعرلرى شرق عيالى نينگ عقل و ذكاسى، فضل و كمالى نينگ يارقين افاده سي صفتيده ميليونلر شعريت مخلصلريگه آدميلىك، محبت و صداقتدن سبق بېرگن، دېسك، مبالغه بولمه يدي.

لېكن بو مركب حيات قلبى اوژ خلقى و وطنيگه مهر-محبت بيلن تولىب-تاشگن، دنيا دن اېزگوليك و گوزلليك ايزلب يشه گن بو عيالى همه وقت هم ايه گنى يوق. اصليده، بو دنيا ده آيريليق و هجران عذابى برچه نينگ هم باشيده بار. اما غم-اندوه و حسرتلرنى متانت بيلن يېنگيب، تاغدېك

برداشی بیلن وفا و صداقت رمزیکه ایلنگن زلفیه آیه سینگری عیالدر هر قندهی یوکسک حرمت و احترامگه مناسب دیر.

مهن بیلگن و حرمت قیلهدیگن معنوی جسارت صاحبلیردن ینه بیری اتاقلی عالم و جماعت اربابی آزاد شرفالدینوف ابدی.

بو عجایب انسان نینگ نامینی کؤپدن بویان ایشیتیب یورگن بؤلسم-ده، مهن او کیشی بیلن استقلال بیللریده یقیندن تینشدیم. اونینگ فقطگینه علمی-پیداگوژیگ فعالیت بیلن چپکلنوب قالمسندن، اجتماعی-معنوی ساحهده هم بی قیاس فعاللیک کورستگنی عالمگه بؤلگن حرمتیمنی ینهده زیاده قیلدی. کؤپل یورتداشلیرمیز قطاریده مهن هم اینیقهسه آزاد اکه نینگ ارادهسی قندهی کوچلی اېکنیگه، اونینگ قلب جسارتیگه قایل قالگنمن.

۱۹۹۷ ییل نینگ یاز آیلریده قند کسللیگی زورهیب، دامله آغیر عملیاتنی باشیدن اوتکزهدی، طبیبلر اونینگ حیاتی سقلب قالیش اوچون بیر آیغینی کپسیشگه مجبور بولهدی. اما بو آدم شونچهلیک متانتلی اېکن که، شونده هم توشکونلیک که توشمهدی، علمی و ایجادي فعالیتدن بیر زوم بؤلسین تۆخته مهدی.

کپینچهلیک کسللیک ینهده کوچهیب، آزاد اکه ایکنیچی آیغیدن هم جدا بؤلدی. بو هم اېتمهگندېک، کوریش قوتی هم نهایتده ضعیفلشیب قالدی. دامله نینگ حیاتی سقلب قالیش، ساغلیغینی تیکلش اوچون برچه میز کؤپ سعی-حرکت قیلدی، حتا خارجدن هم شفاکارلر تکلیف اېتدی.

انه شوندهی آغیر شرایطده هم بو انسان «جهان ادبیاتی» ژورنالی نینگ باش محرری صفتیده اوز بورچیگه، اعتقادیکه صادق قالب، ذره بین یاردمیده ژورنال ماتریالترینی تحریر قیلیب باریش بیلن بیرگه، قیرقدن آرتیق بیریک رومان و قصه لرنی اوزبیک تیلیگه ترجمه قیلگنی، البته، هر قندهی آدمنی هم حیرتگه سالیشی طبیعی. آزاد اکه بو بیلن هم کفایه لنمسندن، جمهوریتیمیزدهگی مطبوعات نشرلریده، رادیو-تلویزیونده، تورلی تدبیر و انجمنلرده ملی معنویتیمیزنینگ اوزیگه خاص جهتلری، بویوک اجدادلریمیزنینگ بی بها میراثی، مستقللیک نینگ معنوی اساسلرینی مستحکمیش حقیده کؤپل چیقیشلر قیلدی. اؤنگه یقین سلماقلی کتابلر یازدی.

حیاتی نینگ اکثریت قسمی شفاکارلر نظارتیده، آغیر، تینکهنی قوریتهدیگن معالجه لر آستیده اؤتهدیگن آدم نینگ شوندهی اولکن جسارت کورسه تیب یشه گنی، احتمال، کیمگه-دیر افسانه بؤلیب

تویولیشی ممکن. لېکن بو کیشی نینگ ساغلیغی و کیفیتیدن دایما خبردار بولیب، بو یولده قۇلیدن کېلگن یاردمنی ایهمهگن برچه انسانلر بونینگ افسانه اېمس، حقیقت اېکنینی، بیزنینگ آره میزده بوتون بارلیغینی معنویت و معرفتگه بغیشلهگن انه شوندهی مرد و جسور بیر شخص یشب اؤتگینی یخشی بیلهدی.

آزاد شرف الدینوف مملکتیمیزنینگ معنوی یوکسه لیشی یولیدهگی بویوک خدمتلی اوچون حقلی روشده دولتیمیزنینگ عالی مکافاتى - «اؤزبېکستان قهرمانى» عنوانیگه سزاوار بؤلگینی خلقیمیز، جماعتچیلیگیمیز یخشی بیلهدی، البته.

اؤیله یمن که، اؤزینی اؤزبېک خلقی نینگ فرزندى دېگن هر قیسی انسان انه شوندهی فدایی یورتداشلریمیز بیلن چېکسیز فخرلندهدی، اونیب-اؤسیب کېله یاتگن باله لری، شاگردلریگه معنوی جسارت تمثالی صفتیده عیناً منه شوندهی آدملرنی نمونه قیلیب کورستهدی. و هیچ شبهه سیز، عمر بؤیى اېل-یورت منفعتی، وطن استقبالی اوچون کوره شیب یشه یدیگن شوندهی قهرمان فرزندلری بار خلق هیچ قچان کم بؤلمه یدی.

مختصر قیلیب ایتگنده، آلیس و یقین تاریخیمیز شونی کورستهدی که، خلقیمیز دایما معنوی جسارت حسی بیلن یشه گن و بو اولوغ توینغو اونینگ حیاتیده ییللر، عصرلر اؤتگنی سین تاباره کوچه ییب، یوکسه لیب بارماقده. چونکه خلق معنوی شوندهی بیر بویوک عمان که، هر قیسی اولاد اوندن کوچ-قدرت، غیرت و الهام آلیب، اؤزی نینگ نقدر اولکن ایشلرگه قادر اېکنینی نمایان اېتهدی.

شو معناده، ۱۹۹۱ ییل ۳۱ اگوست سنه سیده قؤلگه کیریتیلگن ملی مستقللیک - XX عصرده خلقیمیز تامانیدن عملگه آشیریلگن بویوک معنوی جسارت نمونه سی دیر. دېسک، عین حقیقتنی ایتگن بؤلهمیز.

خاتمه

معنویت نینگ حیاتیتمیزدهگی اؤرنی و اهمیتی حقیدهگی فکر-ملاحظه لریمیزگه یکون یسر اېکنیمیز، اول هم بار، شونی چوقور انگلب آلیشیمیز کپره ک که، معنوی یوکسه لیشگه اېریشیش - بو بیر ییللیک یا که بېش-اؤن ییللیک ایش اېمس. خلق، ملت اؤز ملی معنویتینی ییللر، عصرلر دوامیده یوکسلتیریب، باییتیب باره دی. چونکه معنویت قاتیب قالگن عقیده لر ییغیندیسى اېمس، عکسینچه، دایمی حرکتدهگی اوزلوکسیز جریان بولیب، ترقیات دوام اېتر اېکن، اونینگ شدتلی یوریشی طفیلی معنوی حیات آلدیگه قؤیيله دیگن طلبلر هم متصل پیدا بؤلله بېره دی.

يعنى، مملكتىمىز ترقىيات پىلەپايەسىدىن يىنگى-يىنگى چۇقۇيلر سىرى قىدم قۇير اېكن، بىز يشەياتكن زمان سرعترلر شىدّت بىلن تېزلىشىپ، آلدىمىزدە يىنە قنچە معما و مشقتلر پىدا بۇلر اېكن، طىبعىي كە، معنوي حىياتىمىز هم انه شو سىناولردە تابلىنىپ، يوكسەلىپ، جمعيتىمىز، ملتىمىزنىنگ ياروغ و ساغلام كېلەجگىنى هر قندەي تەھىد و طوفانلردن - دور اوزگرىشى بىلن اولرنىنگ كۇرىنىشى و شكلى اوزگرىشىگە قرەمسدن - زوالسىز سقلش و اسرەب قالىشىگە قادر بۇلىشى دركار.

انه شو فكر و خلاصەلردن كېلىپ چىققن حالده، «بىز كىم مىز؟» دېكن سوالگە جواب بېرمىسدن تورىب، اېنگ مەھمى، معنوي بايلىكنى، معنويتنى يوكسەلتىرىشىگە دائىمي اىنتىلەمسدن تورىب بىز اوز آلدىمىزگە قۇيكن اېزگو مقصدلرگە اېرىشىش ممكن اېمس، دېسم، قلىمىدن چوقور جاى آلكن فكرنى ايتكن بۇلەمن.

بوگونكى كوندە معنويت دىناسىگە نسبتاً موجود بۇلكن خوف-خىطرلردن البتە كوز يومىب بۇلمەيدى، لېكن بىزنىنگ ايشانچىمىز كامل كە، خلقىمىز تارىخ نىنگ مرگب جريانلرىدە ارادەسى چىنىقىپ، هر قندەي هجوم و تضىيقلرگە قرەمسدن، معنوي عالمى كوچەيىپ و يوكسەلىپ بارەياتكنى، بىزنى كۇرالەمەيدىكن كوچلر هم بو حقىقتنى تن الەياتگىنى مەنويت بىلن قىد اېتەمىز.

چونكە خلق - بمثال اولوغ و شرفلى يۇلدن ايلگرىلپ بارەياتكن اولكن كاروان. اونى يۇلدن چلغىتىشىگە اورىنووچىلر، پىت پايلىب آرقەسىدن حمەلە فىلووچىلر همىشە بۇلكن، بوندن كېن هم بۇلىشى ممكن. كاروان بېخىطر بۇلمس، دېكن گپ بى چىز ايتىلمەكن. اما خلق كاروانىنى هېچ قندەي كوچ آرتگە قىترالەمەيدى. نېگە دېكندە، خلق نىنگ قلىبىدە نې-نې اولادلردن مىراث بېنگىلمس كوچ - معنويت بار.

برچەمىزگە غرور و افتخار بغيشلەيدىكن تامانى شونده كە، بىزنىنگ اېزگو اىنتىلىشلىرىمىز ضمىرىدە هم انه شوندهي پاك نىت، بويوك ايشانچ مجسم. انىق مقصد يۇلىدەكى بنىادكارلىك ايشلىرىمىز عملي نتيچەلر بېرە باشلەكن، كوزلەكن رېجەلرىمىز باسقىچمە-باسقىچ رۇياىگە چىقىپ، دىنا جامعەسىدن اوزىمىزگە مناسب اۋرىن اېگلپ بارەياتكن حاضرگى كوندە خلقىمىز، ملتىمىز قلىبىدەكى انه شو ايشانچ يىنەدە مستحكەملىماقەدە.

شو باعث مېن شانلى تارىخىگە صداقت بىلن قرەب، بوگونكى آزاد حىياتىنى قدرلپ، اوز كېلەجگىگە كتە اميد بىلن اىنتىلەياتكن خلقىمىزنىنگ دانشمندلىگى و متانتى، اونىنگ ايمان-اعتقادى، مستحكم ارادەسى و يوكسك معنوي روحى داىما برقرار يشەيدى، دېب ايشانەمن.

فهرست

4	مقدمه
12	بیرینچی باب
12	معنویت – انسان نینگ اولغەیش و کوچ-قدرت منبعی دیر
12	معنویتنی انگلش
19	معنویتنی شکللتیره دیگن اساسی میزانلر
39	معنوی و مادّی حیات اویغونلیگی
42	ایکینچی باب
43	مستقللیک – معنوی تیکنیش و یوکسه لیش
43	ملی غایه و معنوی حیات
46	معنویت و جمعیت نینگ ینگیلیشی
60	اصلاحاتلر و اولرنینگ معنوی میزانی
65	اوپینچی باب
65	معنویتگه تهدید – اوزلیگیمیز و کپله جگیمیزگه تهدید
65	گلوباللیشو و جریانلری و معنوی تهدیدلر
70	فکرگه قرشی فکر، غایه گه قرشی غایه
75	تورتینچی باب
75	وطنیمیز ترقیاتی نینگ مستحکم پای دپواری
75	انسان قلبیگه یؤل
93	اېنگ بویوک جسارت
99	خاتمه